

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Framing van de Universiteit Leiden door het Leidsch Dagblad: hoe lokale media schrijven over machtige, semi-publieke instituties

Gelder, Henrick van

Citation

Gelder, H. van. (2023). *Framing van de Universiteit Leiden door het Leidsch Dagblad: hoe lokale media schrijven over machtige, semi-publieke instituties.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3576057>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Masterscriptie Journalistiek en Nieuwe Media

*Framing van de Universiteit Leiden door het Leidsch
Dagblad: hoe lokale media schrijven over machtige, semi-
publieke instituties*

Leiden University

Student: Rick van Gelder

Studentnummer: 2018608

Datum: 1 juli 2022

Begeleider: Prof. dr. J.C. de Jong

Tweede lezer: Dr. J.P. Burger

Scriptietutorial: Journalistiek in Leiden

Aantal woorden: 24168 (ex. literatuurlijst & bijlagen)

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Voorwoord	5
1 – Inleiding	6
2 – Theoretisch kader	9
2.1 • Macht van taal en media	9
2.1.1 • <i>Welke onderwerpen halen de media – en wie krijgt het woord?</i>	9
2.1.2 • <i>Woorden en taal als machtsmiddel</i>	10
2.1.3 • <i>Structuur als de (latente) binding</i>	11
2.1.4 • <i>Framen en geframed worden</i>	12
2.2 • Macht van instituties	14
2.2.1 • <i>De Universiteit als bedrijf</i>	14
2.2.2 • <i>Kwaliteiten en uitdagingen van het Leidsch Dagblad</i>	19
2.3 • Hypothesen	20
3 – Methodologie	22
3.1 • De casusselectie	22
3.2 • Kwantitatief framingonderzoek	25
3.2.1 • <i>Open codering van framingsmiddelen</i>	25
3.2.2 • <i>Gesloten codering ter systematisering artikelen</i>	27
3.2.3 • <i>Gesloten codering van frames</i>	27
3.2.4 • <i>Validatie codeboek en gegevens</i>	28
3.3 • Opzet analyse	29
4 – Resultaten	30
4.1 • Annex van het Sylvius-gebouw	30
4.1.1 • <i>Frequentie framingselementen: weinig macht, wel onwettigheden</i>	31
4.1.2 • <i>Chronologische reconstructie: framingselementen door de tijd I</i>	33
4.1.3 • <i>Deelconclusie</i>	38
4.2 • Aanleg van RijnGouwelijn	39
4.2.1 • <i>Kwantitatieve frame-analyse: toenemende dramatisering van de universitaire rol</i>	39
4.2.2 • <i>Chronologische reconstructie: framingselementen door de tijd II</i>	42
4.2.3 • <i>Wie is de machteloze (en wat is de uitkomst?)</i>	45
4.2.4 • <i>Deelconclusie</i>	49
4.3 • De Humanities Campus en het WSD-complex	50
4.3.1 • <i>Kwantitatieve frame-analyse: rolverdeling vaak aanwezig, weinig heldenrollen</i>	50
4.3.2 • <i>Chronologische reconstructie: framingselementen door de tijd III</i>	51

4.3.3 • <i>Gelijkenis met David–en–Goliath(?)</i>	55
4.3.4 • <i>Deelconclusie</i>	57
4.4 • Comparatieve analyse: overeenkomsten en verschillen	59
4.4.1 • <i>Invloed van genres</i>	59
4.4.2 • <i>Verhouding machtsimplicatie–implicatie slecht handelen</i>	61
4.4.3 • <i>Tekstlengte en framingsmiddelen</i>	62
5 – Conclusie	65
5.1 • De drie casussen: andere conclusies na afloop	65
5.2 • Het totaal: conflicten zonder held	67
6 – Discussie en Aanbevelingen	71
Literatuurlijst	74
Bijlage 1 – Codeboek	78
B1.1 • Locatie dataverzameling	78
B1.2 • Totstandkoming keuze frames	78
B1.3 • Gesloten codering – indexering	79
B1.4 • Gesloten codering – frames	79
B1.5 • Betrouwbaarheidstoets op basis van twintig procent	82
Bijlage 2 – Codering van Casus I	83
Bijlage 3 – Codering van Casus II	84
Bijlage 4 – Codering van Casus III	85
Bijlage 5 – Output SPSS	86

Samenvatting

Door de journalistieke verschraling van de afgelopen twintig jaar, zijn lokale journalistieke publicaties qua omvang zeer gekrompen. Logischerwijs rijst de vraag of de controlerende functie van de lokale journalistiek nog kan worden vervuld, zeker met een groeiend aantal communicatieprofessionals aan de kant van de te onderzoeken bedrijven en instituten.

In het verleden zijn enkele onderzoeken uitgebracht over de controlerende functie van lokale journalistiek bij plaatselijke grote bedrijven en (hoogrisico) industrieën, waaruit bleek dat er een belangenstrijd is tussen de economische meerwaarde van een instituut enerzijds, en de soms schadelijke gevolgen voor de omgeving anderzijds. In deze onderzoeken is er echter sprake van commerciële bedrijven, terwijl in enkele regio's het juist semi-publieke instituten zijn die dienen als grootste werkgever, zoals universiteiten en grote ziekenhuizen. De journalistieke controle op de grootste (en) semi-publieke werkgever in een regio staat in dit onderzoek centraal.

Specifiek wordt ingegaan op de journalistieke beschrijving van drie bestuurscrises bij de Universiteit Leiden, door het Leidsch Dagblad. Dit is veruit de grootste werkgever in de Gemeente Leiden en omliggende regio, terwijl het Leidsch Dagblad hier de oudste en qua oplage grootste lokale publicatie is. Centraal staat de vraag welke machtsgerelateerde framings technieken het Leidsch Dagblad gebruikt bij het beschrijven van de Universiteit Leiden in conflict met een andere partij. Dit wordt gedaan aan de hand van een kwantitatieve framingsanalyse.

Door te kijken naar de verdeling van de drie dramarollen – de held, de schurk en het slachtoffer – en in welke mate deze consequent voorkomen, kan er worden geconstateerd dat het Leidsch Dagblad zich inderdaad waagt aan het verdelen van deze dramarollen. Het slachtoffer en de schurk komen geregeld terug, terwijl in deze crisissituaties er maar weinig een duidelijke heldenrol is weggelegd. Factoren die van invloed zijn op het aantal framings elementen zijn onder meer het genre, waarbij interviews opvallend veel framings elementen bevatten tegenover reguliere nieuwsartikelen, en de lengte van de stukken.

De krant slaagt niet altijd in het kritisch beoordelen van de situatie, of scherper gesteld: het schrijft minder opiniërend naarmate de tijd vordert. Door de tijd heen worden het aantal beschouwingen en interviews schaarser en er is geen hoofdredactioneel commentaar meer na de eerste casus in 1994. Keuzes om wel of niet een kant te kiezen worden daarom niet meer duidelijk verantwoord, terwijl er misschien juist goede aanleiding is om voorzichtig te zijn met conclusies.

De partij die uiteindelijk het woord voert in een artikel, is tegenwoordig degene die de rollen kan verdelen, terwijl dat in de eerste casus zeker niet altijd het geval was. Een interview met een in het nauw gedreven bestuursvoorzitter van de Leidse Universiteit was in 1994 enorm kritisch, terwijl in de latere casussen universiteitsmedewerkers en hoogleraren uitgebreid de kans krijgen de ambities van de universiteit in een positief daglicht te stellen en de zorgen van de Leidse inwoners te nuanceren of zelfs bagatelliseren. Juist doordat er sprake is van een wisselvallig beeld, zowel tussen als binnen de casussen, wordt het idee dat de lokale journalistiek geen kant durft te kiezen (en daarmee ook geen wezenlijke controle biedt op welke partij ‘fout’ zit) herbevestigd. Daarmee kan alleen niet worden geconcludeerd dat dit een bewuste keuze is, of simpelweg een gevolg van onmacht tegenover een te groot communicatieleger en een te kritische beoordeling door lezers, die allicht een uitermate neutrale berichtgeving verwachten – ook als één partij zich niet co-operatief opstelt.

Voorwoord

H.P. van Gelder

Leiden, 1 juli 2022

Dit onderzoek komt voort uit een fascinatie met de macht van taal, lokale bestuurskunde en de Leidse universiteit en de verhouding van de universiteit met de stad Leiden. Al deze interesses sloten perfect aan bij een onderzoek in het kader van het multidisciplinaire onderzoeksproject ‘Journalistiek in Leiden’, gelieerd aan Leiden als ‘City of Science 2022’.

Ondanks de vrij specifieke casus van dit onderzoek zijn er zeker mogelijkheden om de methodologie te vertalen naar soortgelijke gevallen, waarbij een bedrijf of (semi-)publieke instelling haar eigen belang moet verwezenlijken ten koste van een andere partij. Daarnaast blijkt er uitermate veel informatie beschikbaar door de moderne archiveringstools van onder meer courant.nu en Nexis Uni.

Dit onderzoek is tot stand gekomen met hulp en ondersteuning van:

- De begeleiding en sturing van scriptiebegeleider Prof. Dr. J.C. de Jong, met de benoemenswaardige, interessante UB-lezingen als prettige constante factor in het project.
- Universiteitshistoricus Pieter Slaman voor de consultering over het onderwerp.
- De validering van de codering door medestudent en huisgenoot Daniëlle.

1 – Inleiding

Wie bepaalt wie wat, wanneer en hoe krijgt? Volgens politieke wetenschapper Harold Laswell is dit de basis van de politiek (Laswell, 1936), maar de uitvoerende macht in de politiek is immer een onderwerp van discussie. Als maar genoeg organisaties of actors zeggen dat iemand de macht heeft, zal diegene daar wel op moeten acteren. Dat ‘zeggen’ maakt taal dan ook een machtig middel: taal en woordgebruik geeft de werkelijkheid betekenis (Dunn & Neumann, 2016, p. 4).

Dat is in de journalistiek ook geen nieuw concept: met het juiste woordgebruik kunnen journalisten een ‘frame’ construeren, waarin een bepaalde actor kan worden gekoppeld aan eigenschappen die de journalist deze actor toeschrijft: misschien goed of nobel, maar net zo makkelijk ook slecht en kwaadaardig. Hiermee wordt het publiek gestimuleerd dit denkbeeld van de journalist over te nemen: uiteindelijk kan dit de geframede actor weer dwingen tot actie (Van Gorp, 2005, p. 485).

Maar als een actor veel maatschappelijke invloed heeft – bijvoorbeeld door rijke financiële reserves –, hebben de woorden van deze actor ook meer waarde in het construeren van de ‘discursieve werkelijkheid’ (Dunn & Neumann, 2016, p. 13). Shell, de Brits–Nederlandse energiereus, kon zich in een reeks misstanden lange tijd beroepen op het ontwijken van de schuldvraag – de lokale overheden dienden de milieuproblemen aan te pakken, daar had het bedrijf geen verantwoordelijkheid voor. Dit veranderde door een sterke framing van de lokale overheid als ‘machteloos’ en Shell als ‘misbruiker van de machteloosheid’ (Holzer, 2007, p. 285–288). Terwijl de uiteindelijke verklaring voor een handelswijze het vaakst ligt in het (al dan niet roekeloos) maximaliseren van de bedrijfswinsten (Holzer, 2007, p. 295).

Zeker als een instituut veel macht heeft, is het voor een publiek lastig om de afweging te maken of de slechte acties van zo’n instituut slecht genoeg zijn om actie te ondernemen, afgezet tegen de voordelen die het bestaan van een instituut bieden (Holzer, 2007, p. 284). Het is tevens de vraag in hoeverre een journalist de ruimte geeft aan een belangenorganisatie om diens frame te etaleren, of zelfs dit frame overneemt (Holzer, 2007, p. 291). Bij commerciële bedrijven is het ook makkelijker om als consument een ‘buycott’ te overwegen: alternatieve producten afnemen van ethisch bewustere bedrijven (Holzer, 2007, p. 283).

Een hiaat op dit gebied is wanneer het grote instituut een publiek belang dient, of zelfs semi–publiek zijn. Grote ziekenhuizen of universiteiten bijvoorbeeld: met veel afhankelijkheid en financiering van de overheid geven ze ook veel ontwikkeling terug aan een

regio, met een technologisch geavanceerde kennis-economie. De innovatiedrift en creativiteit die de academische wereld bezit, geeft bedrijven een kans op een zo talentvol mogelijk personeelsbestand (Bramwell & Wolfe, 2008, p. 1177–1178). De opbrengst is daarmee primair gericht op het verbeteren van het maatschappelijke belang en het innoveren met en van kennis, in plaats van winstmaximalisatie.

Dat betekent niet dat een semi-publiek instituut nooit keuzes hoeft te maken die, met name de lokale bewoners, diep in hun leefbaarheid raken: bijvoorbeeld het bouwen van vastgoed of het lobbyen voor de aanleg van een spoorlijn, op of rondom woongrond. Naastgelegen inwoners kunnen hierdoor zelfs noodgewongen moeten verhuizen. Tot op heden is onbekend of deze neveneffecten, ook invloed hebben op de taal en frames die worden gebruikt rondom de instituten, dat nieuws bijvoorbeeld positiever of negatiever wordt gebracht.

Dit onderzoek heeft een focus op lokale journalistiek. Lokale journalisten staan dichterbij de mensen die de invloed van de bedrijfsvoering van een semi-publiek instituut ondervinden, dan landelijke publicaties die dit soort onderwerpen meer vanuit een (economische) kosten-batenanalyse benaderen. Lokale journalisten creëren een ‘discursieve’ arena voor alle belanghebbenden in een conflict (Castelló, 2010, p. 468). Ook worden zij meer beïnvloed door het historische narratief rondom een groot instituut, wat in veel gevallen betekent dat het economische en maatschappelijke belang van de aanwezigheid van dit instituut prevaleert boven andere zaken, zoals welzijn van de inwoners in de buurt (Castelló, 2010, p. 477).

Gekozen is voor de Universiteit Leiden, inclusief het Leids Universitair Medisch Centrum, als centrale actor. De expansiedrift van dit instituut was de afgelopen 50 jaar breed – het vastgoed van de universiteit is zowel in de volgebouwde binnenstad als aan de stadsgrenzen uitgedijnd –, en is rijkelijk gedocumenteerd in boeken als ‘De Glazen Toren’ (Slaman, 2021, p. 161–180) en ‘Het Bolwerk van de Vrijheid’ (Ottenspeer, 2008, p. 261–268). Het is een semi-publiek instituut, aangezien het grootste deel van de geldstromen vanuit de overheid komen – voor onderzoek ongeveer éénderde van de totale financiering (Meza, 2012, p. 8–9). Parallel aan de bouwgeschiedenis loopt ook een roerig bestuurlijk verloop, met een bestuurscrisis in 1994, een conflict met de provincie over de aanleg van een lightrailverbinding (Van der Bol, 2011) en een slepende strijd rondom een nieuwe campus die (deels) op woongrond werd gepland in de jaren 2016–2021 (Kloosterman, 2021).

Het onderzochte medium is het Leidsch Dagblad: dit is de grootste krant van de Leidse regio, met het grootste bereik en de grootste full-time redactie. Daar is tevens een speciale

versalggever voor het hoger onderwijs in dienst, waardoor de verwachting is dat er meer artikelen over de Universiteit Leiden beschikbaar zullen zijn.

Hoe omschrijft deze krant het bestuurlijke gedrag van de universiteit? Wie laten ze aan het woord? De centrale vraag luidt: *Welke machtsgerelateerde framingstechnieken gebruikt het Leidsch Dagblad bij het beschrijven van de Universiteit Leiden in conflict met een andere partij?*

Het onderzoek is als volgt opgebouwd. Allereerst zal er worden gekeken naar de theorie rondom framing, de macht van taal en de bedrijfsvoering van zowel de Universiteit Leiden als het Leidsch Dagblad. Omdat het gaat om een specifieke beoordeling van artikelen op de aanwezigheid van bepaalde frames en framingselementen, zal er worden gewerkt met een kwantitatieve methode voor framingsonderzoek. De verschillende elementen worden gecodeerd, waarvoor er voor elk van de drie gekozen casussen een conclusie wordt getrokken, alsmede een vergelijkende en overkoepelende conclusie. Er wordt afgesloten met diverse wetenschappelijke en maatschappelijke aanbevelingen.

2 – Theoretisch kader

Het theoretisch kader kent twee hoofdonderdelen: de kijk op de macht van taal en hoe de media dit toepast, en de bedrijfsvoering en invloed van zowel de Universiteit Leiden als het Leidsch Dagblad.

2.1 • Macht van taal en media

Het eerste deel van het theoretisch kader heeft betrekking op de macht die de media hebben, en de daar bovenop liggende macht van het voornaamste gereedschap van een journalist: taal. Dat wordt getraptd behandeld aan de hand van vier deelonderwerpen:

- De totstandkoming van de nieuwsselectie: een journalist heeft de doorslaggevende keuze over wat er in de journalistiek wordt behandeld en welke bronnen worden geraadpleegd om een onderwerp te belichten.
- Hoe (consequent) taal- en woordgebruik zorgen voor het ontstaan van een bepaalde tendens over een onderwerp (een zogenoemde discursieve ruimte).
- Hoe de opbouw en opmaak van een tekst kan zorgen voor een andere (door de journalist gestuurde) kijk op een onderwerp. Bijvoorbeeld hoe een titel van een artikel beïnvloedt hoe de rest van de tekst wordt gelezen.
- Ten slotte een overzicht van de gebruikte framingtheorie, gebaseerd op het model van Entman (1993).

2.1.1 • Welke onderwerpen halen de media – en wie krijgt het woord?

Het schrijven van een journalistiek artikel is een optelsom van verschillende keuzes. Te beginnen met de keuzes waarover het gaat, maar vooral waarover het niet gaat. Journalisten hebben een functie als ‘poortwachter’ van de informatie: wetenschappelijk gezien wordt dit fenomeen dan ook *gatekeeping* genoemd (Van Gorp, 2006, p. 74). Dat is voor beleidstechnische kwesties zeer van belang, want de media hebben door het poortwachten, volgens onderzoek, een zogeheten *agenda setting*-macht: door een onderwerp in de media te brengen, voelt de politiek zich sneller geneigd het onderwerp ook te bespreken in de vergaderzaal (Walgrave, Soroka & Nuytemans, 2008, p. 825–826).

Een andere belangrijke factor is het journalistieke genre, of *nieuwsformat* (Van Gorp, 2006, p. 73). Dat bepaalt immers het doel van de tekst grotendeels: bij een interview zal degene die geïnterviewd wordt meer ruimte krijgen om uitspraken te doen die niet per se binnen de objectieve werkelijkheid vallen. Mening en denkbeelden zullen echter zelden tot nooit de boventoon voeren in een als nieuwsbericht ingestoken artikel. Als dat al zo is, dan

wordt dit vaak expliciet vermeld dat dit gaat om de mening van de auteur of van iemand die de auteur beschrijft of citeert.

Gebonden aan een genre is het verschil tussen het brengen van een gebeurtenis als nieuws, of een gebeurtenis gebruiken om een nieuwsartikel te maken. Dat laatste is bijvoorbeeld in beschouwingen vaak het geval: om te illustreren hoe een bepaalde crisis ontstaat, of een organisatie een bepaalde houding erop na heeft gehouden, wordt gekeken naar een feit dat eerder heeft plaatsgevonden.

In gevoelige kwesties kan brongebruik ook een grote rol spelen. De politieke kleur van een bron kan bepalend zijn voor diens constructie van en toelichting bij een bepaald onderwerp: de één vindt vluchtelingen indringers, de andere slachtoffers. Een journalist kan natuurlijk beide geluiden opvoeren, maar heeft geenszins een verplichting dat te doen, waardoor er een eenzijdig beeld van de situatie kan ontstaan (Van Gorp, 2005, p. 488). Lastiger wordt het bij latente factoren, waarbij een expert op een bepaald gebied op basis van zijn of haar gezag, bewust of onbewust, een mening kan verwerken in diens toelichting.

Een journalist krijgt een gigantische hoeveelheid ongeordend materiaal om mee te werken. Het proces van het scheppen van een nieuwsfeit door een journalist tot het lezen ervan door het publiek, wordt gevormd door al deze keuzes van de journalist aan de ene kant, maar ook door het interpreteren ervan aan de andere kant (Van Gorp, 2005, p. 486).

2.1.2 • *Woorden en taal als machtsmiddel*

Geconstateerd is dat journalisten een *agenda-setting* macht hebben, maar waardoor worden journalisten beïnvloed? Om te beginnen hebben schrijvend journalisten in principe één middel om hun verhaal te vertellen met zo min mogelijk ambiguïteit: verbale taal. Maar taal bezit een intrinsieke macht, waarbij het ene woord een ander gevoel kan opleveren bij de lezer dan een ander woord. De journalist heeft keuze over de woorden die hij of zij kent, maar de lezer heeft ook de invloed om de woorden op zijn of haar eigen manier te interpreteren. Hiermee hebben zowel de schrijver als de lezer macht over hoe de taal wordt behandeld.

Met alle taal die wordt gebruikt rondom een onderwerp, wordt een zogenaamd ‘discours’ gevormd (Dunn & Neumann, 2016, p. 31). Een discours is een soort contextvorming: het stelt de lezer in staat concepten en uitspraken van een auteur rondom een onderwerp aan elkaar te koppelen. In plaats van in elk individueel artikel de complete achtergrond rondom een onderwerp of actor te omschrijven, weet een lezer vaak al uit ervaring – hetzij in het leven, hetzij door andere media – deze achtergrond. Bijvoorbeeld: zonder taal had men nooit kunnen zeggen dat de lucht blauw is, of wat überhaupt de kleur

blauw is en wat de lucht is. Taal is echter wel een dynamische constructie, daar betekenissen continue aan verandering onderhevig zijn (Hansen, 2006, p.18).

De journalist presenteert met discours een bepaalde visie op een onderwerp: waar één journalist spreekt van ‘inflatie van 7%’, kan de ander spreken van een ‘grote prijsstijging’. In principe kan voor beide worden gepleit, maar de termen roepen een andere connotatie op. Dat de manier waarop een journalist een bepaald fenomeen benaderd en uitwerkt op verschillende manieren kan worden vormgegeven, en dat dit een directe invloed heeft op de interpretatie van gerelateerde concepten, is de basis van ‘framingtheorie’ (Chong & Druckman, 2007, p. 104).

2.1.3 • *Structuur als de (latente) binding*

De boodschap van een tekst kan worden versterkt of verzwakt op basis van de structurele opbouw ervan. Soms is dit zichtbaar voor de lezer, zoals vormgevingselementen en stijlfiguren, maar het kan ook een overkoepelend thema zijn waar een tekst impliciet aan wordt gekoppeld.

Puur naar de vormgeving gekeken zijn er al een aantal framingsmiddelen die een journalist kan inzetten. Zo is de titel van een tekst vaak de blikvanger die bepaalt of een lezer geïnteresseerd is in het gehele artikel (Van Gorp, 2006, p. 80–81). Een sensatiebeluste journalist zou hier een scherpe uitspraak kunnen plaatsen van een betrokken partij, terwijl de rest van de inhoud allicht een stuk zakelijker is. Hetzelfde geldt voor beeldgebruik en tussenkopjes.

Er zijn ook elementen waar juist vaste waarden voor zijn vastgesteld, om bijvoorbeeld de leesbaarheid van een stuk te waarborgen. Een voorbeeld hiervan is het chronologisch plaatsen van gebeurtenissen in beschouwingen, het zou immers onhandig zijn om de hele tijd sprongen heen en weer in de tijd te maken. Maar ook is het bijvoorbeeld een vaste logica om in een inleiding een balans te maken tussen een soort samenvatting van het geheel en het motiveren van de interesse van een lezer, wederom met behulp van het aanhalen van scherpe uitspraken of dramatiseringsmiddelen.

Daarnaast kan ook in de structuur worden gekeken naar retorische middelen. Dit begint al in de inleiding, met diverse inleidingstechnieken om de aandacht te trekken en het publiek welwillend te stemmen (Braet, 2006, p. 70).

Ten slotte bestaan er ook structuren die individuele teksten binden tot één geheel. Dit structurele element is, in het kader van dit onderzoek, uitermate belangrijk. Hoewel de casussen op zich een doorlopend verhaal zijn, is niet elk artikel ingericht om dezelfde,

informerende boodschap te verkondigen. Soms wordt er bijvoorbeeld gefocust op de financiële details, andere keren gaat het over de sociaal–maatschappelijke verantwoordelijkheid van een semi–publiek instituut.

Het is van groot belang om, door een tekst te koppelen aan een bepaald thema, te analyseren wat het doel precies is: wordt er bijvoorbeeld getracht om de lezer zakelijk te informeren middels een nieuwsbericht, of wordt een lezer meegezogen in een dramatisering van een conflict door bijvoorbeeld een portret op te tekenen van één van de betrokken partijen of personen? Dit soort thematisch overkoepelende boodschappen – en de kwantiteit van het aantal artikelen per thema – geven mogelijk een beter inzicht in de intenties van een journalist en/of medium.

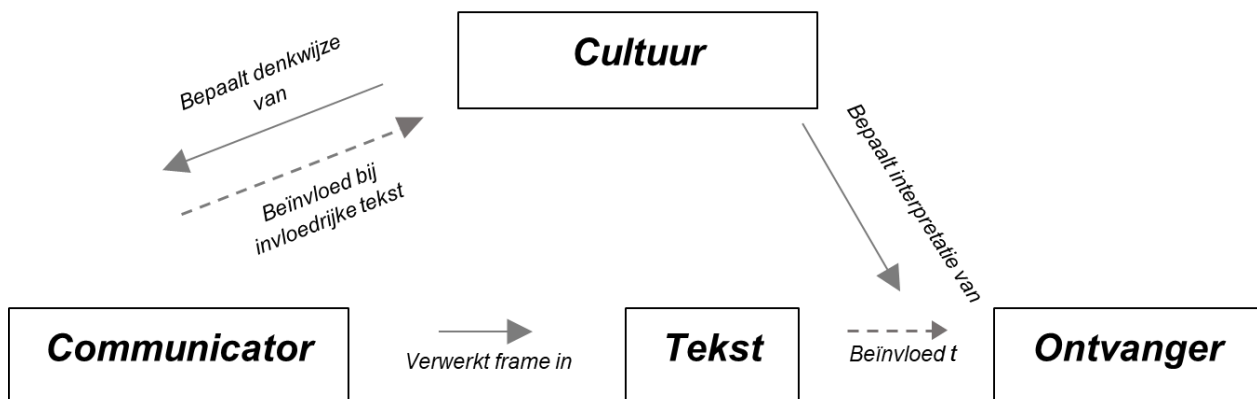
2.1.4 • *Framen en geframed worden*

Het is voor de constructie van een verhaal zowel belangrijk wat de journalist opschrijft, maar ook wat deze niet opschrijft, net zoals wat een lezer wel en niet als belangrijk acht in de tekst. ‘Framing’ wordt in essentie gevormd door een combinatie van selectie en opvallendheid: welke woorden en concepten een auteur kiest om een bepaald onderwerp te beschrijven, en op welke onderwerpen een journalist nadruk legt (Van Gorp, 2005, p. 486–487).

Zoals gezegd, is er een discrepantie tussen de betekenis van een auteur en een lezer. De totstandkoming en uitwerking van een frame is niet voorbehouden aan één persoon: Entman (1993, p. 52) onderscheidt vier aparte onderdelen die het frame vormen. Ten eerste bepaalt de *communicator* in eerste instantie hoe een situatie moreel wordt beoordeeld, bewust of onbewust. Hiermee wordt een *tekst* gefabriceerd: door de aan– of afwezigheid van bepaalde kern– of beoordelingswoorden of stereotyperingen – of simpelweg formuleringen die vaak worden geassocieerd met bepaalde emoties – beweegt een tekst de *ontvanger* in een bepaalde denkrichting. Dankzij (of ondanks) het gebruik van framingstechnieken trekt de ontvanger diens eigen conclusies over een bepaald onderwerp: de ontvanger bepaalt daarmee of een frame ‘werkt’.

De ontvanger wordt Ten slotte wel sterk beïnvloed door de *cultuur* waarin diegene zich bevindt: in een cultuur zitten namelijk bepaalde denkrichtingen en frames beklonken die, indien ze strijdig zijn met de frames die de communicator in de tekst heeft verwerkt, kunnen botsen (Entman, 1993, p. 52–53). Vanzelfsprekend wordt de communicator op diens beurt weer beïnvloed door de eigen cultuur om zich heen. Concreet gezegd is cultuur bijvoorbeeld de politieke status quo en de publieke perceptie van een onderwerp (Joris et al., 2018, p. 60): dat de cultuur invloed heeft is zeker, maar in hoeverre verschilt altijd per communicator en

ontvanger. Als een communicator echter veel invloed heeft en veel mensen het frame accepteren, kan dit ook invloed hebben op de cultuur. Schematisch is dit als volgt weer te geven:

Figuur 1. De vier onderdelen van framing volgens Entman (1993).

Het doel van een frame voor de communicator is, uiteindelijk, het bewegen van de lezer naar het maken van (hetzelfde) morele oordeel (Van Gorp, 2005, p. 487): een geslaagd frame valt of staat dan ook bij de mate waarin ‘ontvangers’ het onderscheid zien tussen het ‘juiste’ en ‘onjuiste’ argument.

Vaak zijn, bij het gebruik van een frame, tegenstelling scherp geformuleerd. Daarom kan op het eerste gezicht vooral worden gekeken naar ‘positionele framing’ (Castelló, 2010, p. 470). Zogenaamde *valenced frames* gaan uit van een tegenstelling, specifiek tussen een positieve en een negatieve benadering (Schuck & de Vreese, 2006, p. 7). Dit kan zo basaal zijn als ‘goed tegen slecht’, maar ook specifiek, zoals ‘kans versus risico’ of ‘avontuurlijk vs. roekeloos’.

Een frame kan ook worden gekoppeld aan een bepaald narratief of thema, wat een situatie ‘verhalender’ maakt. Een voorbeeld is het zogenaamde ‘dramaframe’. In dit type frame worden drie groepen onderscheiden: de zogenaamde ‘slachtoffers, helden en schurken’ (de Bruijn, 2014, p. 82–83). Het wordt met name opgevoerd in politieke kwesties, voornamelijk door politici zelf, omdat ze een tweeledige werking hebben: meer steun voor de framer en minder steun voor de geframede (de Bruijn, 2014, p. 84). Vaak is de ‘goede’ partij in staat een ingewikkeld probleem concreet (en vaak simpel) op te lossen, terwijl de kwade partij vervalt in ingewikkelde schijnoplossingen (de Bruijn, 2014, p. 80–82).

Verwant aan dit frame is het zogenaamde ‘frame van machteloosheid’, of ‘*powerlessness frame*’: hierbij is er nog steeds sprake van een goede en slechte kant, maar

heeft één kant veel meer macht en invloed dan de andere (Neuman, Just & Crigler, 1992, p. 74). Verwant hieraan is het in de literatuur genoemde ‘David en Goliath–frame’, gebaseerd op de Bijbelse strijd tussen de reus Goliath en de jonge David, gewonnen door de in theorie zwakkere David. De variatie op het *powerlessness*–frame zit vooral in de uitkomst: de ‘underdog’ wint van de machtigere tegenstander (Boon, 2019, p. 15).

Een typische manier om als machtige partij te reageren op het maken van verkeerde en/of controversiële beslissingen, is de tegenwerping op basis van complexiteit: door aan te geven dat je als machtige actor ‘veel belangen af te wegen hebt’, moeten er soms impopulaire beslissingen worden gemaakt (de Bruijn, 2014, p. 93–94). Als er twee partijen (ongeveer even) machtig zijn, is een dergelijk onderscheid gebaseerd op ‘politiek versus besturen’ – er zijn mensen met macht die roepen dat het anders moet, en mensen die daadwerkelijk de knopen moeten doorhakken (de Bruijn, 2014, p. 134).

Al deze frames passen bij het concept van ‘macht’, maar kunnen in een bepaalde volgorde een concreet beeld geven van hoe de auteur de situatie afbeeldt. Ze zijn in principe gelaagde versies van elkaar: eerst bepaalt men de tegenstelling, daarna of de tegenstelling is gebaseerd op één positieve en één negatieve partij, en Ten slotte welke van de twee partijen de overmacht heeft.

2.2 • Macht van instituties

In het volgende deelhoofdstuk zal meer worden ingegaan op de Universiteit Leiden, zowel als onderwijsinstelling als grote facilitator van banen in de Leidse en Haagse regio. Daarnaast wordt er ook aandacht besteed aan de status van het Leidsch Dagblad als centrale mediaspil in de stad Leiden.

2.2.1 • De Universiteit als bedrijf

Een belangrijke reden om dit onderzoek in de jaren ’90 te laten beginnen, ligt in de hervorming van de financiëring van het hoger onderwijs, de zogenaamde ‘academische vermageringskuur’ vanaf de jaren ’80 (Slaman, 2021, p. 76–77). De politiek begon zich steeds meer te distantiëren van de bekostiging van de universiteit, met als achterliggende gedachte dat die zich nooit honderd procent kon identificeren met de doelen en vragen van de wetenschap en daardoor ook financieel gezien niet precies wisten wat zij zou moeten geven.

Onder andere het verdelen van leerstoelen, het initiëren van bouwprojecten en het in het leven roepen of afschaffen van opleidingen vielen hieronder. Om te voorkomen dat het hoger onderwijs een compleet commercieel gerichte ratio kreeg, werd de financiering die wel uit de overheid zou worden gegeven, bepaald door het aantal behaalde diploma’s in een jaar,

in tegenstelling tot het aantal actieve studenten. Daarnaast werd er wel flink bekibbeld op de geldstromen vanuit de overheid tijdens de kabinetten onder premier Kok: daarentegen kregen de universiteiten wel de vrijheid om hun financiering uit allerlei bronnen te halen, zoals samenwerkingen met private bedrijven of investeringen in vastgoed.

Het was dan ook de Universiteit Leiden die hierin een uitgelezen kans zag om te hervormen, toen de overheid belangrijke taken overhevelde naar het universitair bestuur. Het wilde zich op veel vlakken meten aan de gerenommeerde Amerikaanse universiteiten, maar daardoor konden alleen de beste studenten blijven. Dit werkte twee kanten op: onderscheidend onderwijs voor de excellerende studenten en een soort filter voor de mensen die niet geschikt waren. Daarom werd in 1995 voor het eerst bijvoorbeeld een bindend studieadvies (bsa) ingevoerd, zodat er relatief gezien meer diploma's werden gehaald in een jaar in verhouding met het aantal studenten aan de universiteit. Maar ook werd er een afdeling gecreeërd voor zogenaamd honoursonderwijs: in de Oude Sterrenwacht verrees een Honours Academy, waar de best presterende studenten extra verdiepend en extrafacultair onderwijs konden volgen. De Universiteit Leiden is daardoor in de afgelopen 30 jaar in grootte flink gegroeid.

De universiteit is met haar grote schaal niet alleen een belangrijke onderwijsinstelling, maar ook een integraal onderdeel van de Leidse economie. Het Leids Universitair Medisch Centrum, onderdeel van de universiteit, is op zichzelf al naar eigen zeggen de grootste werkgever in de Leidse regio (Leids Universitair Medisch Centrum, 2019), met 9000 banen. Daarnaast werken er ook nog circa 7100 mensen op de universiteit, waaronder 4659 full-time medewerkers (Universiteit Leiden, 2021).

De aanwezigheid van de universiteit is bepalend voor de economie: universiteiten zorgen voor een hoge concentratie van specialistische kennis, waardoor technologisch innoverende bedrijven naar de kennis toetrekken en zich vestigen in deze zogenaamde 'kennis-economie': de innovatiedrift en creativiteit die de academische wereld draagt, geeft bedrijven een kans op een zo talentvol mogelijk personeelsbestand (Bramwell & Wolfe, 2008, p. 1177–1178).

In Leiden heeft de kenniseconomie zelfs een toegewezen stadsdeel: in het naar Silicon Valley gemodelleerde 'bio science park' is de concentratie van universitaire kennis hoog, waar met name alumni in de bètawetenschappen bijdragen aan de kenniseconomie van Leiden. Twintigduizend banen komen hieruit voort, net als talloze octrooien en wetenschappelijke innovaties (Slaman, 2021, p. 35–36). Dit maakt de optelsom van primair en secundair door de universiteit gefaciliteerde banen al ongeveer 36.100.

Maar het is niet gezegd dat innovaties die worden gemaakt op het Leiden Bio Science Park, of op andere delen van de universiteit, vallen of staan bij het feit dat deze in Leiden worden gemaakt. De markten van de bedrijven zijn vaak al eerder internationaal dan nationaal georiënteerd, laat staan dat er specifiek innovatie voor Leiden en de omliggende regio inzitten (Power & Malmberg, 2008, p. 240). Daarmee is er een interessante relatie tussen het belang van de regio en de universiteit: hoewel de nabijheid van de universiteit zorgt voor vestiging van bedrijven – een economisch gunstige ontwikkeling – is de opbrengst van de geld- en kennisstromen niet voorbehouden aan het verbeteren van de Leidse regio (Power & Malmberg, 2008, p. 241–242). Daarmee is er geen absolute waarheid als het gaat om het belang van de universiteit, en laat het ruimte voor discussie in hoeverre de universiteit het zich kan permitteren uit te breiden met het argument van een ‘publiek belang’.

Bij het zien van de universiteit als een (groot) bedrijf, is het belangrijk om te bepalen waarom grote bedrijven soms beslissingen nemen die slecht uit kunnen pakken voor een partij met tegenstrijdige belangen. In de context van een groot bedrijf zijn gemaakte fouten vaak simpelweg te verklaren door winstmaximalisatie: een bedrijf wil, kosten wat kost, haar consumenten op een zo goedkoop en efficiënt mogelijke manier bedienen (Holzer, 2007, p. 295). Vertaald naar de universiteit is dit ook ten dele een financieel verhaal: zeker in de jaren ’90, toen de overheid het laatste woord had in het beleid rondom hoger onderwijs, moest het financieel beleid voorzichtig worden ingestoken (Slaman, 2021, p. 138–139). Maar een universiteit is echter niet alleen maar gedreven door geld: prestige en allure om zich te meten aan de (Amerikaanse) voorbeelduniversiteiten (Slaman, 2021, p. 174–175) en kwaliteit van onderwijs zijn bepalend voor de ratio van de universiteit als bedrijf.

Zoals gezegd kan deze instelling leiden tot het maken van beslissingen, waarbij de universiteit beleid moet voeren die haaks staan op belangen van andere actoren. Op basis van de literatuur rondom de recente universiteitsgeschiedenis, alsmede persoonlijke consultatie met de universiteitshistoricus Pieter Slaman, zijn er drie belangrijke casussen vast te stellen in de recente geschiedenis, waar de universiteit een zekere (omstreden) machtspositie uitoefende op regionaal beleid, met een sterk eigen belang.

- **Bestuurscrisis rondom ‘annex’ Sylvius Laboratorium (1994):** door een ‘mistige aanbesteding’ werd, in opdracht van bestuursvoorzitter C.P.C.M. Oomen, een malafide financieringsmaatschappij in het leven geroepen (Fibomij), voor de uitbreiding van het Sylvius Laboratorium met een ‘annex’ (Ottenspeer, 2008, p. 210–211). Uiteindelijk hebben het Openbaar Ministerie en het FIOD (Fiscale inlichtingen–

en opsporingsdienst) zich ontfermd over deze financieringsmaatschappij en het bouw bureau dat de opdracht uitvoerde.

De directeur bedrijfsvoering van de universiteit werd verdacht van deelname aan een criminele organisatie. Verschillende universitaire bestuurders moesten het veld ruimen, waaronder bestuursvoorzitter Oomen, voorzitter van het universitaire vastgoedbedrijf D.C. van Os en, in eerste instantie, directeur van het Sylvius–laboratorium E. Weeda. Zijn gedwongen overplaatsing binnen de universiteit werd uiteindelijk teruggedraaid (Kleijn, 1994:1).

Gezien de publieke aard van de universiteit (tot 1998 was het een Rijksuniversiteit) leidde de verkwanseling en verduistering van het belastinggeld tot grote verontwaardiging. In feite kwam de universiteit ‘onder curatele’ te staan, zo kopte *Trouw* (Slaman, 2021, p. 142)

- **Lobby rondom aanleggen lightrailverbinding RijnGouwelijn (medio 2002–2013):** De RijnGouwelijn was een geplande lightrailverbinding tussen Gouda en Katwijk, dwars door de Leidse binnenstad. De universiteit zag hierin een belangrijke verbinding tussen de medewerkers en studenten in de binnenstad van Leiden en het gebied achter het station, waaronder het LUMC en het Bio Science Park (Universiteit Leiden, 2007). Naast een betere regionale positie – een betere bereikbaarheid vanuit het oosten van Zuid–Holland – voorzag de Universiteit ook een internationaal belang, daar een goede universiteitsstad naar eigen zeggen valt of staat bij goede infrastructuur.

De Universiteit Leiden had gerekend op het aanleggen van de lightrail, maar kwam in de clinch met de gemeente en provincie toen de plannen werden versoberd tot een soort ‘vertrambare busbaan’ (Van der Bol, 2011). De provincie deed dit als bezuiningsmaatregel, maar het Leidse college van burgermeesters en wethouders was hier aangaande de leefbaarheid, ook tevreden met een omleiding rond de binnenstad. Zeker omdat in een referendum in 2007 70% van de Leidenaren tegen de aanleg had gestemd. In 2013 kwam aan de plannen definitief een einde (Socialistische Partij Leiden, 2013).

- **Bouw *Humanities Campus* en sloop sociale huurwoningen Witte Singel-Doelencomplex (2016–2021):** Naar Amerikaans model wilde de Universiteit Leiden drie campussen stichten: een ‘bio science campus’ rondom het Leiden Bio Science Park, een ‘Haagse campus’ en een ‘binnenstadcampus’. Een belangrijk onderdeel van dat laatste project was de vernieuwing van de faculteit Geesteswetenschappen en de naastgelegen Reuvenplaats: deze gebouwen zouden plaats moeten maken voor de

nieuwe *Humanities Campus*, met een groot park in het midden. In 2029 zou het project moeten zijn afgemaakt, maar het stuitte op veel verzet van de bewoners van de naastgelegen sociale huurwoningen. Deze woningen zouden namelijk moeten worden gesloopt; de bewoners zouden moeten verhuizen naar een nieuw gebouw, op de locatie waar nu universiteitscentrum Plexus staat (Slaman, 2021, p. 177–179). De inwoners van de gemeente, maar ook diverse oppositiepartijen stelden openlijk de vraag in hoeverre de expansiedrift van de universiteit moest worden beteugeld. In september 2021 werd, na een slepend conflict tussen de woningcorporatie ‘De Sleutels’ en de universiteit, door de gemeente en universiteit besloten de woningen niet te slopen, waarmee de plannen voor een nieuwe campus (zo goed als zeker) van de baan zijn (Kloosterman, 2021).

De casussen hebben ook alle drie een andere nuance qua macht, wat zowel één sterke thematische overeenkomst als drie aantoonbare verschillen geeft. In het geval van de bestuurscrisis gaat het om een uitgevoerde misstap: de universiteit had de macht over het geld, ging hiermee in de fout, waardoor verontwaardiging volgde over een begane misstap. Met de RijnGouwelijn is er geld geïnvesteerd door de Universiteit Leiden, maar is het project nooit uitgevoerd: hier is het uitoefenen van de invloed uiteindelijk verhinderd, mede door directe democratische consultatie met Leidenaren middels een referendum. Daarmee is de Universiteit Leiden in feite slachtoffer geworden van het oordeel van een machtigere partij, te weten het provinciebestuur van Zuid-Holland. Ten slotte zijn ook bij de bouw van de *Humanities Campus* de plannen van de Universiteit uiteindelijk verhinderd, maar hierin was de universiteit de uitvoerende partij met een sterke mate van overmacht. In figuur 2 is hiervan een beknopte systematisering te zien.

Casus	Uitvoerende partij	Geduceerden	Uitkomst
Bestuurscrisis (1994)	Fibomij (financieringsmaatschappij via Universiteit Leiden)	Financieel gezien: belastingbetaler, overheid	Wanbeleid met publiek geld: universiteit verantwoordelijk en schuldbewust over uitkomst (Ottenspeer, 2008, p. 211).
RijnGouwelijn (2002–2013)	Provincie Zuid–Holland, verschillende gemeentes (oa. Leiden); investering door oa. Universiteit Leiden	Vanuit economisch opzicht: onder andere Universiteit Leiden	Uitkomst referendum verhindert aanleg, universiteit niet verantwoordelijk maar zeer ontevreden over uitkomst (Van der Bol, 2011).
Humanities Campus (2016–2022)	Universiteit Leiden	Bewoners sociale huurwoningen Witte Singel- Doelencomplex, corporatie ‘De Sleutels’	Door ontevredenheid bewoners en dreiging onteigeningsprocedure (en bijbehorende vertraging) plannen geschrapt: universiteit ontevreden, maar onderneemt geen verdere actie (Kloosterman, 2021).

Figuur 2. Verloop casussen omtrent recente machtsuitoefening Universiteit Leiden op gemeentelijk/regionaal beleid.

2.2.2 • *Kwaliteiten en uitdagingen van het Leidsch Dagblad*

Een belangrijke meerwaarde van een regionale krant is de betrokkenheid bij de landelijk gezien kleine, maar regionaal grote zaken. Natuurlijk zijn landelijke publicaties geïnteresseerd in wat zich op lokaal niveau afspeelt, maar het is vaak toch met enige afstand, terwijl lezers van kranten juist ook willen weten wat er zich bij hen in de buurt afspeelt (Van der Malen, 2004, p. 17).

Het Leidsch Dagblad heeft in het verleden laten blijken dat het, in tegenstelling tot het terughoudende karakter van veel lokale publicaties (Castelló, 2010, p. 471–472), niet terugdeinst voor het brengen van spraakmakende zaken. Zo is een zedenzaak rondom een geliefde ex–pastor breed uitgemeten, niet tot iedereen genoeg (Van der Malen, 2004, p. 37) en worden ook geruchtmakende zaken, met een publiek belang maar zonder een overmaat aan bewijs, meer dan eens gepubliceerd (Van der Malen, 2004, p. 14).

Het is echter minder zeker dat de krant zich in alle gevallen kritisch kan opstellen, als daarbij in acht wordt genomen dat de Universiteit Leiden de grootste werkgever van de regio is. Lokale journalisten hebben dan vaker de neiging om in negatieve nieuwsberichten, een positieve noot toe te voegen, door te zeggen dat het instituut bijdraagt aan het succes van de

regio (Castelló, 2010, p. 472).

Van de grootste werkgever kan verwacht worden dat er een zogenaamd ‘leger communicatieprofessionals’ beschikbaar is om alleen de positieve aspecten in een constante informatiestroom naar de pers te spelen. Het risico bestaat dat de lokale journalisten deze stroom te veel overnemen (De Jong & Koetsenruijter, 2019, p. 7). Deels uit gemakzucht, deels uit een gebrek aan geld en tijd om degelijk onderzoek te doen naar eventuele misstanden bij een instituut. Met name omdat niet alleen de Universiteit Leiden regelmatig in botsing komt met een andere partij om bepaalde belangen, maar ook gezamenlijk met de Gemeente Leiden bijvoorbeeld. Lokale journalisten staan daarmee onder een constante druk om deze grote stroom informatie te filteren en te zorgen voor een evenwichtige verhouding tussen nieuwswaardige feiten en het kwantitatief gezien uitbrengen van voldoende artikelen.

Daar komt bij dat door een mindere opbrengst van advertenties en de grote beschikbaarheid van gratis nieuws via internet, de redacties van regionale publicaties ook steeds kleiner worden. Bij het Leidsch Dagblad is er in 17 jaar van 45 full-time medewerkers, teruggeschaald naar negentien personeelsleden met een voltijds dienstverband (De Jong & Koetsenruijter, 2019, p. 24). Het is daarmee een dubbele vernauwing van de middelen die een journalist heeft: kleinere redacties tegenover een grotere te filteren informatiestroom.

2.3 • Hypothesen

Op basis van de theorie over framing, in combinatie met de invloed van de aanwezigheid van grote instituties op (lokale) journalistiek, met de specifieke kennis over de casussen van de bestuurlijke crises bij de Universiteit Leiden, zijn vier hypothesen vast te stellen: één algemeen, en drie casusafhankelijk.

H1: De Universiteit Leiden wordt, in alle casussen, geframed met een sterke mate van (over)macht en grote, ongewenste invloed op gemeentelijk en provinciaal beleid.

Toelichting: De Universiteit Leiden heeft in het verleden bewezen vrij fel te zijn in het krijgen van haar bestuurlijke zin, met weinig behoefte om te conformeren naar een bemiddelende opstelling, zoals lokale overheden dit wel trachten te doen in deze casussen. Daarom is de verwachting dat de Universiteit Leiden (of, specifieker, de bedrijfsvoering/College van Bestuur van de universiteit) de sta-in-de-weg is bij het oplossen van de conflicten, maar wel eentje met een significante invloed en bestuurlijk gewicht.

H2: De Universiteit Leiden wordt in Casus I voornamelijk als ‘dader’ geframed,, met held (‘overheid’), schurk (‘universiteitsbestuur’) en slachtoffer (‘belastingbetaler’).

Toelichting: Er is veel publiek geld gemoeid bij de bouw van de Annex – universiteiten werden, meer dan nu, met overheidsgeld in stand gehouden – waardoor ‘de burger’ als belastingbetaler waarschijnlijk als slachtoffer wordt geframed. De schurk is, vanwege het verdraaien en verzwijgen van belangrijke feiten, uiteindelijk het universiteitsbestuur. Uiteraard hangen hier nog losse entiteiten aan, zoals de directeur van het aannemersbedrijf die gedurende deze crisis werd veroordeeld. De overheid, in persoon toenmalig staatssecretaris van Onderwijs Job Cohen, heeft uiteindelijk ingegrepen door de universiteit als het ware ‘onder curatele’ te zetten. Vandaar dat de overheid waarschijnlijk de heldenrol toebedeeld krijgt.

H3: De Universiteit Leiden wordt in Casus II als ‘slachtoffer’ geframed van (de uitkomst van) provinciebeleid, waar zij tevergeefs invloed op probeerden uit te oefenen.

Toelichting: De universiteit heeft uiteindelijk haar zin niet gekregen, de tramlijn is er nooit gekomen. Toch heeft de Universiteit Leiden, samen met het ROC Leiden, veel geld geïnvesteerd in het project. Vandaar dat de verwachting is dat zij er uit zullen komen als slachtoffer.

H4: De Universiteit Leiden wordt in Casus III voornamelijk geframed als ‘Goliath’, die het moet afleggen tegen de op het eerste gezicht zwakkere partij, de woningbouwcorporatie ‘De Sleutels’.

Toelichting: De Universiteit Leiden heeft jarenlang geprobeerd de Humanities Campus te bouwen op de plek van de sociale huurwoningen, maar is, ondanks langdurige steun van de Gemeente Leiden, toch gezwicht voor het aanhoudende verzet van de bewoners. Dit doet denken aan het David-en-Goliahtframe, omdat uiteindelijk de kleinere partij het wint van de grote.

3 – Methodologie

In dit hoofdstuk zal worden toegelicht op welke manier het onderzoek tot stand zal worden gebracht, inclusief waarborgen van betrouwbaarheid en zorgvuldigheid. Er is gekozen voor kwantitatief framingonderzoek, waarbij aan de hand van een codeboek per artikel wordt geanalyseerd in hoeverre de framingelementen uit de theorie aanwezig zijn. Met de totaliteit van deze cijfers wordt vervolgens gekeken in welke mate en hoe vaak achter elkaar deze aanwezig zijn: het is immers voor een geslaagd frame van belang dat het vaker en consequent terugkomt.

3.1 • De casusselectie

Voor het zoeken in de database van het Leidsch Dagblad, wordt gebruik gemaakt van *Nexis Uni* voor de zaak rondom het Witte Singel-Doelencomplex. Deze database gaat echter terug tot 2007, maar oudere artikelen zijn gedigitaliseerd te vinden in de selectie van *courant.nu*. Historische database *Delpher* werd ook uitgetoetst, maar hierin is alleen de oorlogscollectie van het Leidsch Dagblad te vinden.

Toch is de verwachting dat deze afbakening niet afdoende is. Hiervoor moet er een juiste filtering worden toegepast: welke woorden en termen zijn geassocieerd met het onderwerp, of anders gezegd, vallen in de discursieve ruimte? Hierin zijn twee type zoekopdrachten te onderscheiden:

- Categorie 1: losse termen die ontleend zijn uit de historische context. Denk hierbij aan het woord ‘bestuurscrisis’ in 1992–1996: de kans is groot dat dit gaat over de Universiteit Leiden (Slaman, 2021, p. 137), maar het is niet uit te sluiten dat er in die periode ook bij een andere lokale overheid of instantie een crisis was. Daarom zal niet elk artikel per definitie toegepast kunnen worden in de analyse.
- Categorie 2: een combinatie van verschillende termen ontleend uit de historische context die met grote zekerheid duiden op een verband met de casus. Denk hierbij aan het combineren van de term ‘bestuurscrisis’ met ‘universiteit’: de kans is dermate groot dat dit artikel van belang kan zijn voor de analyse, dat deze sowieso uitgebreid wordt gelezen en ontleed.

Hierbij wordt gebruik gemaakt van ‘a-termen’, ‘b-termen’ en ‘c-termen’, waarbij elke letter staat voor een bepaalde periode waaraan het woord wordt gekoppeld. Zo worden bepaalde termen die voor één periode relevanter zijn dan voor een andere op een juiste manier weggefilterd. De periodes voor de casussen zijn vastgesteld in het theoretisch kader: voor de

Bestuurscrisis wordt gekeken naar het jaar 1994 en voor de RijnGouwelijn naar de periode vanaf 2002 tot 2013, met een specifieke nadruk op 2007 vanwege het Leidse referendum. Ten slotte is de casus van de *Humanities Campus* in de periode 2016–2021 relevant. Voor de eerste casus zal uitsluitend gebruik worden gemaakt van het archief op *courant.nu*, daar de hele jaargang 1994 van het Leidsch Dagblad daar beschikbaar is. Voor casus 2 is er overlap tussen Nexis Uni en *courant.nu*, daar Nexis Uni begint in 2007 voor het Leidsch Dagblad; voor casus 3 wordt uitsluitend gebruik gemaakt van Nexis Uni, omdat de jaargangen van *courant.nu* lopen tot 2005. In onderstaande tabellen zijn, op basis van de historische context uit onder meer Ottenspeer (2008) en Slaman (2021), alsmede het theoretisch kader, gekozen voor de volgende termen:

Figuur 3. Systematisering zoektermen ‘courant.nu’ – Casus I

Categorie	Zoekterm	Toelichting
1	‘universiteit’	De losse term ‘universiteit’ heeft in het Leidsch Dagblad naar verwachting in de meeste gevallen betrekking op de Universiteit Leiden.
1	‘Universiteit Leiden’	
1	‘Rijksuniversiteit Leiden’	Tot 1998 naam van de universiteit.
1a	‘bestuurscrisis’	Periode in de jaren ’90 met veel bezuinigingen, een fraudeschandaal en vastgoedproblematiek.
1a	‘C.P.C.M. Oomen’	Bestuursvoorzitter Rijksuniversiteit Leiden (1988–1994) (Slaman, 2021, p. 138)
1a	‘Job Cohen’	Staatssecretaris van Onderwijs indertijd
1a	‘annex’	Bijgebouw v/h Sylvius Laboratorium en basis voor bestuurscrisis (Slaman, 2021, p. 139–140)
1a	‘Sylvius Laboratorium’	Zie ‘annex’
1a	‘Fibomij’	Financieringsmaatschappij, in het leven geroepen voor bouw van de annex (Ottenspeer, 2008, p. 211).
2a	‘Universiteit Leiden’ + ‘bestuurscrisis’	
2a	‘Sylvius Laboratorium’ + ‘annex’	Zie ‘annex’

Figuur 4. Systematisering zoektermen ‘Nexis Uni’ & ‘courant.nu’ – Casus II

Categorie	Zoekterm	Toelichting
1	‘universiteit’	De losse term ‘universiteit’ heeft in het Leidsch Dagblad naar verwachting in de meeste gevallen betrekking op de Universiteit Leiden.
1	‘Universiteit Leiden’	
1	‘Rijksuniversiteit Leiden’	Tot 1998 naam van de universiteit.
1a	‘RijnGouwelijn’	Lightrailverbinding door de Leidse binnenstad, van Gouda naar Katwijk.
1a	‘referendum’	Volksraadpleging in 2007 over de plannen rondom de RijnGouwelijn.
1a	‘lightrail’	
2a	‘Universiteit Leiden’ + ‘RijnGouwelijn’	
2a	‘Universiteit Leiden + ‘lightrail’ + ‘Leeuwenhoek’	De ‘Leeuwenhoek’ was het wijkdeel in het Boerhaavedistrict dat de Universiteit Leiden specifiek verbonden had willen zien met de binnenstad (Universiteit Leiden, 2007).

Figuur 5. Systematisering zoektermen ‘Nexis Uni’ – Casus III

Categorie	Zoekterm	Toelichting
1	‘universiteit’	De losse term ‘universiteit’ heeft in het Leidsch Dagblad naar verwachting in de meeste gevallen betrekking op de Universiteit Leiden.
1	‘Universiteit Leiden’	
1a	‘Witte Singel-Doelencomplex’	Wijk in Leiden met sociale huur, waar universiteit wil(de) bouwen (Slaman, 2021, p.)
1a	‘Humanities Campus’	Naam van de nieuw te bouwen campus
1a	‘De Sleutels’	Woningcorporatie voor sociale huurwoningen op de Doelengracht
1a	‘Doelengracht’	
1a	‘Lipsius’	Gebouwen die nu staan op beoogde locatie Humanities
1a	‘Reuvenplaats’	Campus.
2a	‘Universiteit Leiden’ + ‘De Sleutels’	
2a	‘Universiteit Leiden’ + ‘Witte Singel’	
2a	‘Humanities Campus’ + ‘Witte Singel’	

3.2 • Kwantitatief framingonderzoek

3.2.1 • Open codering van framingsmiddelen

Om te beginnen dienen de verzamelde artikelen op een open manier te worden gecodeerd, op het gebied van thematische elementen en retorische elementen. Dat kan van pas komen bij het identificeren van verschillende framing devices (Van Gorp, 2006, p. 104). Dit geeft immers een indruk van hoe en in welke mate een auteur überhaupt framingsmiddelen gebruikt. Niet alle (met name retorische) middelen om te framen zijn expliciet in de taal of structuur van een tekst vastgelegd. Dit kan ook worden gedaan met eerder genoemde ‘impliciete framing devices’, zoals metaforen en stijlfiguren .

Van Gorp (2006, p. 81) beschrijft verschillende analyseerbare tekstelementen om achter de gebruikte (latente) framingstechnieken te komen. Deze zijn echter lastiger te analyseren door de vorm van de artikelen in de totale verzameling van artikelen. De syntactische structuur is bijvoorbeeld lastig te onderzoeken voor casus 2 en 3, omdat in de database van Nexis Uni geen beeld wordt geregistreerd en ook geen titelgrootte. Daarmee is niet te achterhalen of een artikel bijvoorbeeld over twee pagina’s in grote letters wordt weergegeven, of slechts in een zijkatern. Het archief van het Leidsch Dagblad zelf heeft ook enkele technische problemen, waardoor er nog minder artikelen op de site zelf te bekijken zijn.

Bij de scriptstructuur is er een complicatie door de summierende inhoud van de teksten en de kleine totale N. Vanwege de lokale aard van de publicatie is de verwachting dat bij een dagelijkse uitgave de teksten relatief kort zullen zijn. In een krant als het Leidsch Dagblad is met name in de langere zaterdageditie ruimte voor verdiepende, lange stukken over deze specifieke casussen. Een tekst van drie alinea’s is qua scriptstructuur niet een goed onderzoeksobject, terwijl een lang interview of een beschouwing dat wel is. Deze zullen naar verwachting – vanwege de lokale aard – te weinig aanwezig zijn voor een degelijke, brede analyse. Wel zullen er uitschieters zijn in andere genres: interviews zijn geregeld langer dan kleine nieuwsitems.

Het is daarom handiger om de tekstelementen in hun geheel hier en daar te gebruiken voor een diepgaandere analyse van welk frame dominant is. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door bij (het verwachte summierende aantal) interviews wel te kijken of er specifieke technieken worden toegepast in de scriptstructuur, of bij ingezonden brieven (met een vaak betogende aard) te kijken naar de retorische elementen. Het is immers een te kleine N om deze zelfde analysemethode toe te passen: deze is evident ingericht op een landelijk onderwerp met veel media-aandacht van veel verschillende bronnen en type media.

Het genre van een artikel kan ook invloed hebben op welk frame wordt gehanteerd en ook wanneer in de tijd dit artikel(-genre) wordt uitgebracht. Dat is met name bij het ‘David-en-Goliath’-frame relevant, omdat daarin een uitkomst besloten ligt. In een terugblik zou een auteur mogelijk de David-partij meer overwinningen en/of geluk kunnen toeschrijven dan indertijd duidelijk was, waardoor er per saldo mogelijk meer artikelen met dit frame bestaan, terwijl het voor de resolutie van het conflict allicht helemaal niet bestond. Dit soort discrepanties tussen artikelen tijdens en na een casus benoemen, draagt bij aan een completer beeld van het framen door het Leidsch Dagblad: de ‘waarom’-vraag (waarom koos het LD voor een frame?) kan niet los worden gezien van de ‘wanneer’-vraag (wanneer in het conflict is het artikel geschreven?).

Daarnaast kan vastgesteld worden dat het hier gaat om allerlei afgesloten casussen (hoewel bij scenario III er nog steeds sprake is van bouwplannen, is de sloop van de woningen van het Witte Singel-Doelencomplex in deze zaak al afgewend). Dit betekent dat bepaalde *framing devices* mogelijk anders worden geïnterpreteerd dan oorspronkelijk bedoeld is (Van Gorp, 2006, p. 103). Daarom kan een chronologie ook worden gebruikt als validatieinstrument voor de geldigheid van de conclusies: een auteur van een artikel indertijd kan een andere interpretatie hebben van zijn of haar werk dan wat in het onderzoek eraan wordt ontleend.

Aangezien het onderzoek een vergelijkend component bevat, is het van belang om één zin te hebben die de lading dekt. In die zin moeten de constanten worden opgenomen die in alle drie de situaties aanwezig zijn. De eerste constante is dat de Universiteit Leiden een partij is in het conflict. Dat is met name van belang om voor Casus II te constateren, aangezien de Universiteit Leiden slechts één van vele partijen was die zich mengde in het aan- en/of verleggen van het OV-net. De tweede constante is, simpel gezegd, dat de Universiteit Leiden iets wil. Dat iets is de eerste variabele factor. In alle drie de casussen wil het iets bouwen, maar dit werkwoord wordt voor het gemak niet aan de zin toegevoegd omdat het simpelweg ongewoon klinkt om een spoorlijn te ‘bouwen’. De derde constante is dat de universiteit niet krijgt wat het wil hebben, door toedoen van een andere partij. Die andere partij is de tweede variabele factor. Met deze drie constante en twee variabele factoren, kan de volgende zin worden geformuleerd:

“De universiteit wil x, maar kan dit niet krijgen vanwege y.”

De zin kan ook worden toegepast bij twijfel, op het moment dat het niet duidelijk is welk frame in welke casus precies dominant is. Hoe kleiner de N, des te sneller een frame haar dominantie verliest: procentueel gezien gaat dat immers snel achteruit.

3.2.2 • *Gesloten codering ter systematisering artikelen*

Om een helder overzicht te krijgen van de verzamelde artikelen, dienen er eerst enkele kenmerken te worden opgeschreven van de artikelen, zoals de verschijningsdatum en het type artikel, onderverdeeld in nieuws (1), interview (2), opinie (3) of beschouwing (4).

Van Gorp (2005) stelt dat er verschillende in de tekst zichtbare en onzichtbare manieren zijn hoe een frame kan worden opgelegd met zogenaamde *framing devices*. Uiteraard met het gebruik van specifieke trefwoorden, zoals hierboven enkele positieve en negatieve termen zijn afgebakend, maar ook metaforen, afbeeldingen, oneliners, personificaties en stereotypes kunnen een frame vormen (Van Gorp, 2005, p. 486).

Daarnaast heeft het ook alles te maken met wie het zegt: oftewel, wie het woord krijgt in een artikel (Van Gorp, 2005, p. 488). Het is echter niet uit te sluiten dat een communicator – de schrijver van een artikel – ook onderdeel kan zijn van de kwestie. Ingezonden stukken of opinies bijvoorbeeld, kunnen zeker op lokaal niveau betekenen dat de schrijver van een artikel tevens een direct beïnvloede partij is. Daarom krijgen de artikelen een extra code om te onderscheiden wat wel en niet een ingezonden stuk is.

Enerzijds zijn deze artikelen interessant om te analyseren, omdat dit type auteur – naar verwachting – een scherper oordeel kan vellen over de kwestie, daar lokale journalisten met een grotere afstand van de materie vaker beïnvloed zijn door historische narratieven rondom de aanwezigheid van een instituut (Castelló, 2010, p. 477). Anderzijds zou het de analyse mogelijk vertekenen als de kwantiteit van de artikelen klein is: één opiniestuk zou, zeker bij een (eventuele) kwantitatieve analyse, de data kunnen vertekenen. Daarom worden als middenweg de opiniestukken – niet geschreven door een journalist in vaste of freelance dienst van het Leidsch Dagblad – gescheiden van de andere artikelen. Dit wordt gedaan door een gesloten vraag op te nemen aan het niet–inhoudelijke deel van het codeboek, of er sprake is van een artikel van een gastredacteur.

3.2.3 • *Gesloten codering van frames*

Het tweede deel van het coderingsproces richt zich op enkele gesloten, sturende vragen die uitwijzen welk van de drie frames wordt gebruikt. Zoals gesteld, is de inschatting dat enkele frames meer aanwezig zullen zijn: het dramaframe (de Bruijn, 2014, p 84), het ‘frame van machteloosheid’ (Neuman, Just & Crigler, 1992, p. 74) en het ‘David–en–Goliathframe’

(Boon, 2019, p. 15). De aanwezigheid van een frame is in principe een gesloten vraag: het beperkt zich tot het wel of niet bestaan van dit frame. Maar omdat de frames dicht bij elkaar liggen, dienen er, op basis van de omschrijvingen van de frames uit de genoemde literatuur, op een gefixeerde volgorde de vragen te worden gesteld.

Deze gegevens kunnen – naar alle waarschijnlijkheid – kwantitatief worden toegepast en uitgelegd. De N zal alle artikelen rondom een bepaald onderwerp omvatten in het Leidsch Dagblad, gezien de onderzoeksperiodes ruimschoots de voor dit onderzoek relevante periodes van de conflicten dekken.

3.2.4 • Validatie codeboek en gegevens

Ter bevestiging van de betrouwbaarheid, is een tweede lezer aangesteld om het codeboek te doorlopen voor twintig procent per casus: zes bij Casus I en III en vier bij Casus II. De artikelen zijn willekeurig gekozen door de computer. Met deze resultaten is een betrouwbaarheidstoets (Krippendorff's Alpha) uitgevoerd, voor de niet-systematiseringsvragen. Deze toets staat niet standaard in SPSS, maar is ontleend uit een script van Andrew. F Hayes, Ph.D. (Hayes & Krippendorff, 2007). Hierbij voert het programma 10.000 keer dezelfde formule uit, om zo de daadwerkelijke intercodeurbetrouwbaarheid (de alpha) uit te rekenen, met daarnaast een kansberekening van de mogelijkheid dat de vraag onbetrouwbaar blijkt over de gehele populatie van 10.000. De belangrijkste resultaten en conclusies zijn opgenomen in een tabel in het codeboek. Hiervoor heb ik de hulp gevraagd van één mede-onderzoeker, bekend met de statistische methode. Het uiteindelijke codeboek is opgenomen als Bijlage 1, met de eigen resultaten per casus als Bijlage 2, 3 en 4. Daarnaast is de syntax, de ruwe output van SPSS, ook opgenomen in de bijlage.

De artikelen zijn gekozen door de computer, waardoor er geen bias bestaat op het gebied van de samplekeuze. Wel moet worden geconcludeerd dat de negende vraag in het codeboek (Q9 in Bijlage B1.4) niet betrouwbaar bleek op basis van het sample, terwijl hier drie deelvragen aan verbonden zijn. Om die reden zal de informatie uit deze vraag niet worden gebruikt in het onderzoek. Er is daardoor een andere methode nodig voor het in beeld brengen van de chronologie, wat als alternatief met zogenaamde *framingsequenties* wordt gedaan: de opvolgende periode waarin bepaalde framingelementen (Q10, Q11 en Q12) terugkwamen in een artikel. Als deze veel achter elkaar terugkomen, zegt dit immers iets over welke rolverdeling dominant zou zijn in het verhaal van het Leidsch Dagblad.

3.3 • Opzet analyse

Na het coderen van alle artikelen zullen er twee analysedelen worden uitgevoerd. Een inductieve, kwalitatieve kijk (de retorische en thematische elementen over de breedte) en de deductieve, kwantitatieve kijk (op basis van het codeboek verzamelde gegevens) (Van Gorp, 2006, p. 107–109).

- Met de kwantitatieve gegevens op basis van het codeboek zal worden gekeken in hoeverre de frames *avant la lettre* zijn gebruikt. Dit kan worden vergeleken met de kwalitatieve beoordeling van de retorica en thematiek.
- Met deze gegevens zullen verschillende tijdlijnen worden gevisualiseerd, om daarmee vast te stellen of er sprake is van een framedominantie en hoe vaak een rol vanuit het dramaframe in reeksen voorkomt.

Daarmee kunnen over diverse zaken uitspraken worden gedaan. Allereerst in de breedte van het gehele onderzoek, in hoeverre er een evolutie is in het gebruik van frames van casus I tot casus III. Maar ook op casusniveau kunnen er conclusies worden getrokken over de mate waarin een bepaald frame de boventoon voert of is gaan voeren. Met de kwalitatieve inzichten kan daaraan worden toegevoegd in hoeverre een frame pas later in de tijd dominant zou zijn geworden, of dat er nooit is afgeweken van een bepaalde inslag.

Uiteraard zal elke tekst aandachtig worden gelezen op de aanwezigheid van de benoemde framingsmiddelen. Daarbij komt dat, vanwege de specifieke aard van het onderzoek (één medium over drie lokale casussen), er mogelijk een volledige populatie onderzocht wordt als het om de artikelen gaat.

Het analysehoofdstuk zal worden ingedeeld op basis van de drie casussen apart – voor het bewijzen of ontcrachten van H2, H3 en H4 – met daarna een comparatieve analyse, voor het bewijzen of ontcrachten van H1. In de deelhoofdstukken zal gebruik worden gemaakt van de systematiseringscodes van het eerste deel van de gesloten codering, bijvoorbeeld om te kijken of andere genres dan nieuwsartikelen afwijken in de gebruikte framings-elementen.

4 – Resultaten

Voorop gesteld moet worden dat er tussen de casussen qua kwantiteit in ieder geval een groot verschil bestond. Dit kan worden teruggeleid naar de aard van de drie conflicten: de grote fraudezaak van het Sylvius–laboratorium was een juridische en beleidskundige soap, waarin de hoofdrolspelers terug te leiden waren tot individuen. De situatie was zeer gedramatiseerd, tot bijvoorbeeld de bestuursvoorzitter van de Universiteit of de leidinggevende van het aannemersbedrijf. Dat is anders bij de RijnGouwelij, waar de universiteit vooral als organisatie fungeerde. Het verloop van die conflicten was niet ten gevolg van het persoonlijk handelen van één of meerdere universiteitsbestuurders. Het conflict rondom de Humanities Campus was (en is) hier tussenin: de universiteit fungeert als organisatie, maar dat wat het wilt bereiken heeft als neveneffect persoonlijk leed, namelijk het onteigenen van sociale huurwoningen en de ellende voor de bewoners.

Toch zijn er, tijdens het coderen, al ontwikkelingen aan te wijzen in de mate waarmee de framingsmiddelen worden gebruikt. Het presenteren van één of meerdere partijen in een conflict als ‘slecht’, ‘onwettig’ en/of ‘machtig’ vindt gretig aftrek: het is informatie die zowel in citaten als in omschrijvingen van een journalist kennelijk belangrijk genoeg werd geacht om gedeeld en herhaald te worden. Dat is in ieder geval al gunstig voor de aanleiding van het onderzoek, het zou immers vervelend zijn als er weinig machtsverhoudingen en conflicten werden geïllustreerd, maar dan rest vooral de vraag in welke aantallen en op welke manieren dat gebeurd is. Zoals gezegd wordt dit eerst per casus bekeken, om daarna een algemene conclusie te kunnen trekken over de breedte.

In de opbouw is gekozen om eerst de resultaten te bespreken en daarna de chronologische volgorde op te bouwen, omdat in die chronologie gewerkt wordt met diverse resultaten van het kwantitatieve onderzoek (zoals een tijdlijn gebaseerd op drie codeboekvragen).

4.1 • Annex van het Sylvius–gebouw

Er waren veel artikelen te vinden over de zogenaamde ‘Sylvius–affaire’. Dat is waarschijnlijk te danken aan de meeslependheid van het geheel: beschuldigingen gingen over en weer, verschillende partijen hadden verschillende, totaal tegenstrijdige verklaringen en verschillende carrières stonden op het spel. Al in het begin van 1994 sprak de oud–secretaris van de Universiteit, D.P. van Os, over een ‘mesthoop die moet worden opgeruimd’ (Kleijn, 1994:2). Ter illustratie: dezelfde heer van Os zegde op 15 juni 1994 zijn functies op bij de universiteit (Kleijn, 1994:3).

Over de casus van de annex van het Sylvius–gebouw is in totaal 26 keer geschreven door het Leidsch Dagblad in 1994. In dat jaar werden onder meer de onderzoeksrapporten openbaar gemaakt over de kwestie en moesten verschillende universiteitsbestuurders het veld ruimen. Vanwege de slepende, dramatische aard van het conflict, is het geen verrassing dat in 22 van de 26 artikelen er op zijn minst één van de drie rollen uit het dramaframe wordt ingevuld. Maar in geen van de artikelen is er strikt genomen sprake van dit frame, want in deze casus worden er geen helden aangewezen. Er zijn vooral schurken en slachtoffers.

Een verklaring voor het dramatiseren van deze casus is dat het in de hand wordt gewerkt door het journalistieke principe van hoor– en wederhoor (Van Gorp, 2006, p. 135). Omdat beide partijen continue tegenstrijdige verhalen opvoeren over de toedracht van de fraude en de bestuurs– en vertrouwenscrisis, trachten de journalisten van dienst deze opvattingen zo goed als kan te etaleren. Het gevolg is dat de nadruk hiermee vooral komt te liggen op het feit dat er sprake is van een conflict, in plaats van het beschrijven of en hoe een probleem ontstaat, bestaat of is opgelost.

4.1.1 • Frequentie framingselementen: weinig macht, wel onwettigheden

Over de annex van het Sylvius–laboratorium zijn 22 artikelen geschreven door vaste journalisten. Twee stukken vallen onder de ‘Commentaar’–rubriek, ingestuurd door inwoners van Leiden. Deze stukken trekken allebei fel van leer tegen de houding van de universiteit – ze schrijven beide macht toe aan de universiteit of het College van Bestuur (op basis van Q7) en zien ook dat er sprake is van onwettig handelen van in ieder geval één betrokken partij (op basis van Q8).

In de 26 artikelen gaat het slechts in acht artikelen (33% van de gevallen) over macht. Dat betekent, minus de ingezonden stukken, een verhouding van zes artikelen op 22 (27,27%). Bijvoorbeeld als wordt geïmpliceerd dat de universiteit in staat is om bewust informatie te verdraaien of achter de houden. Op 22 januari impliceert de onderaannemer Cobouw dat de universiteit de Wet Openbaarheid van Bestuur tracht te omzeilen en zij laken deze schimmige informatieverstrekking (Van Aarsen, 1994). Oftewel, de universiteit heeft de *macht* om bepaalde informatie wel of niet vrij te geven.

Figuur 6. Framingselementen over machtsverhoudingen & dramatisering bij Casus I.

Framingselement	Frequentie (N=26)	Percentage van totaal
Machtsimplicatie	8	30,7%
Oordeel van slecht/ongewenst/onwettig handelen	19	73,1%
Heldenrol	0	0%
Schurkenrol	17	65,3%
Slachtofferrol	14	53,8%

Maar ook op een beschrijvende, framende manier wordt geïmpliceerd dat de universiteit belangrijk is. Er is sprake van met het eerder genoemde, door landelijke kranten breed uitgemeten, anciënteitsargument, door te benoemen dat het gaat om ‘s lands oudste universiteit’ (Kleijn, 1994:4).

Er zijn in totaal 11 artikelen waarbij er geen sprake is van een machtsimplicatie, maar wel wordt geoordeeld over onwettig handelen. Dit komt veel voor in de kortere nieuwsberichten waar een stand van zaken wordt gegeven over aanhoudingen en verdenkingen van corruptie en verduistering. Dat betekent dat in ongeveer 42% van de artikelen over het onwettige handelen, de macht van de Universiteit Leiden en diens College van Bestuur wordt geëxpliciteerd.

Dat onderstreept het idee uit eerder onderzoek rondom de verhouding van lokale journalistiek met grote instituten, dat zij een bepaalde zakelijkheid betracht in het beschrijven van dit lokaal belangrijke instituut. De lokale journalistiek moet een discursieve arena zijn voor alle betrokken partijen, zonder dat de journalisten zelf daar al te zwaar over oordelen (Castelló, 2010, p. 468). Zo wordt C.P.C. Oomen, de omstreden voorzitter van het College van Bestuur, geïnterviewd op 28 mei 1994 (Kleijn & Van Overbeeke, 1994). Enkele maanden later wordt juist de aannemer Jan Denier geïnterviewd, die in de clinch lag met het College van Bestuur over de aanbesteding van de annex (Van Overbeeke, 1994).

Wel is duidelijk dat het Leidsch Dagblad in ieder geval dramatische rollen toeschrijft aan de hoofdrolspelers. Er is in geen één artikel een held aangewezen: nergens wordt in het proces een partij aangewezen die de boel kan herstellen, uit een soort nobelheid. De aanstelling van mensen voor intern onderzoek of een onderzoek vanuit de overheid of een rechtsgang, wordt niet gepresenteerd als iets verlossend.

De schurkenrol is in de meeste gevallen van een letterlijke aard: er zijn daadwerkelijk mensen die worden verdacht van corruptie, verduistering en fraude. Interessant genoeg wordt dit ook in korte artikelen benoemd: kennelijk is het vanuit het Leidsch Dagblad van

journalistiek belang gebleken, om bij elke ontwikkeling aan te geven dat er mensen worden verdacht van strafbare feiten. Slachtoffers zijn er evenwel: soms de universiteit zelf die de dupe is geworden van de slecht functionerende aannemer en onderaannemer(s), soms juist de uitvoerende bouwbedrijven en banken, die zich gedupeerd voelen door het rommelige en van vriendjespolitiek doordrenkte universiteitsbeleid.

Op basis van de kwantitatieve gegevens kan niet strak worden geconcludeerd dat er één van de drie frames uit de methodologie wordt gebruikt, maar wel losse onderdelen van met name het dramaframe van De Bruijn. De artikelen staan het dichtste bij het dramaframe, maar door het uitblijven van een held wordt er vooral gebruik gemaakt van schurken en slachtoffers. Dit is dan weer een goed uitgangspunt voor het powerlessness-frame, waarin één partij de dupe wordt van een andere (machtigere) partij. Maar ook dit frame is niet *avant la lettre* over te nemen: de slachtoffers en schurken wisselen over en weer, afhankelijk van het perspectief van de schrijver.

Het is niet dat de journalisten één consequent standpunt overnemen en hanteren, maar er wordt juist zoveel mogelijk gebruik gemaakt van verklaringen van de benadeelde partij. Toen de ING-bank bijvoorbeeld zeven miljoen gulden eiste, zagen de journalisten de Universiteit als de schurkenpartij: zij wisten dat het bouwbedrijf Fibomij niet ervaren genoeg was voor deze opdracht en hebben alsnog besloten garant te staan voor een hypotheek (Kleijn, 1994:5). Maar de voorzitter van het College van Bestuur, C.P.C. Oomen, blijkt zich van geen kwaad bewust in deze affaire: in eerste instantie weigert hij zelfs op te stappen, en voelt zich zelf slachtoffer van een hetze door de universiteitsraad. In dat artikel is het juist Oomen die zich het slachtoffer voelt.

Zodra een partij zich benadeeld voelt, krijgt deze het slachtofferframe in het Leidsch Dagblad: vrij automatisch krijgt dan de tegenovergestelde partij het daderframe. Dit is ook te bevestigen met de kwantitatieve gegevens: bij de 14 artikelen met een duidelijk aangewezen slachtoffer, zijn er 8 waarin ook expliciet een schurk wordt aangewezen. Dat is 57,14% van de gevallen, meer dan de helft.

4.1.2 • Chronologische reconstructie: framingselementen door de tijd I

Naast het analyseren van hoe vaak elementen terugkomen in een tekst, is het ook van belang om te kunnen aanwijzen wanneer in de tijd dit heeft plaatsgevonden. Mogelijk correleert een bepaalde belangrijke ontwikkeling met de intrede van een bepaalde manier van schrijven. De belangrijke gebeurtenissen in deze zaak kunnen worden ontleend uit de literatuur van Slaman (2021) en Ottenspeer (2008) en natuurlijk de onderzochte artikelen in het Leidsch Dagblad.

De eerste gebeurtenis die in de totale verzameling van artikelen wordt beschreven is het faillissement van de projectontwikkelaar Fibomij (Kleijn, 1994:6). Op 28 april 1994, zo'n drie maanden na dit faillissement, worden de directeurs van Fibomij en aannemersbedrijf ABS Eurospan en de directeur bedrijfsvoering van de Universiteit opgepakt (Kleijn, 1994:7). Dit is de eerste keer dat er een officiële verdenking is van fraude (en daarmee onwettig handelen) in deze zaak volgens het Openbaar Ministerie. Dat is een belangrijke wending in het kader van de framingselementen rondom of de macht van een betrokken partij als slecht wordt beoordeeld: in het codeboek is slecht onder meer gedefinieerd als onwettig handelen, wat in dit geval opgaat.

Daarmee ontstaat de vraag of deze arrestatie zorgt voor een verdere dramatisering van het geheel. Dat lijkt op zichzelf niet het geval te zijn volgens het codeboek. Er is geen verandering in het patroon van het benoemen of framen van een partij als slecht, machtig, schurk, held of slachtoffer. Sterker nog, in de vijf artikelen hierna gebeurt het op een even regelmatige basis als in de eerste vijf artikelen. Dit komt naar verwachting doordat de fraude al aan het licht was gekomen, maar er nog geen officiële verdenking was gedaan. Er liep wel al sinds het eerste artikel een strafonderzoek (Kleijn, 1994:6), waardoor het niet als een verrassing moet zijn gekomen dat er arrestaties zijn verricht.

Wat daaraan ook opvalt, is de hoge hoeveelheid vermoedens en verdenkingen die de journalisten van dienst al opschrijven. Dit doen ze niet op eigen gezag, maar bijvoorbeeld door een onderzoek van Cobouw aan te halen, een vaktijdschrift voor de bouwsector (Van der Kooij, 1994). Desalniettemin is het natuurlijk de keuze van de journalist om wel of niet te benoemen dat er twijfels en vermoedens bestaan over een overtreding van de wet. Van de zes keer dat er ruimte wordt gegeven aan speculaties (zie Q9.3) in deze casus, wordt dit drie keer gedaan in de eerste zes artikelen – die zich afspelen voor de arrestaties.

Het Leidsch Dagblad koos ervoor om vooruit te lopen op de rechtsgang in deze fraudezaak, door woorden als 'bouwschandaal' en 'mesthoop' in de artikelen te verwerken. Dat laatste wordt overigens bij monde van de oud-secretaris van de universiteit D.P. den Os gedaan (Kleijn, 1994:2).

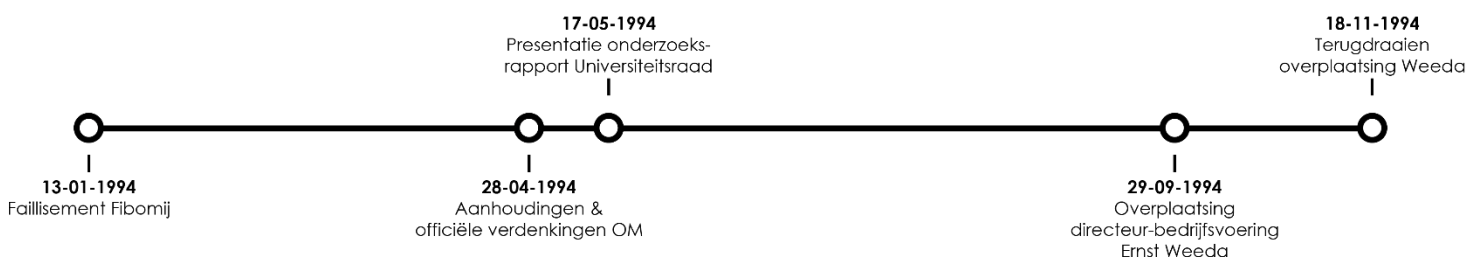
Een andere belangrijke gebeurtenis, die onder meer aanleiding gaf voor het interview met toenmalig bestuursvoorzitter C.P.C. Oomen, was het uitkomen van het onderzoeksrapport van de universiteitsraad (Kleijn, 1994:8). Uit de achtergrondliteratuur blijkt dat dit rapport niet ter harte werd genomen door Oomen, die de universiteitsraad verweet 'parlementje te spelen', terwijl het probleem uiteindelijk toch echt bij de uitvoerende partij lag: het College van Bestuur (Slaman, 2021, p. 141). Daarnaast was hij vastbesloten om het rapport binnen de

universiteitsmuren te houden, ondanks publicatieverzoeken van het Leidsch Dagblad en het universiteitsblad Mare, terwijl de universiteitsraad (met succes) wees op het feit dat zij het rapport hebben opgesteld en zij de eindverantwoordelijkheid hebben over het al dan wel of niet publiceren van het rapport (Van Overbeeke, 1994:2).

Hierdoor ving, in de typering van het codeboek, een periode aan waarin de (voorlopige) uitkomsten vaststonden: in vijf van de zeven artikelen hierna was er duidelijkheid over de situatie (zie Q9), terwijl in de eerste zeven artikelen dit precies andersom is, met vijf van de zeven artikelen die geen sluitende conclusie gaven.

Ten slotte is een belangrijke ontwikkeling de overplaatsing van de directeur–beheerder van het Sylvius–laboratorium, Ernst Weeda. Zijn overplaatsing werd uiteindelijk teruggedraaid en was niet volgens de juridisch juiste manieren gegaan. Wederom een belangrijk punt van onwettigheid in de casus, maar ook een dramatisering gezien het aanvechten van de overplaatsing en verdere verloop van de situatie.

Met deze ijkpunten kan de volgende tijdlijn worden gevisualiseerd:

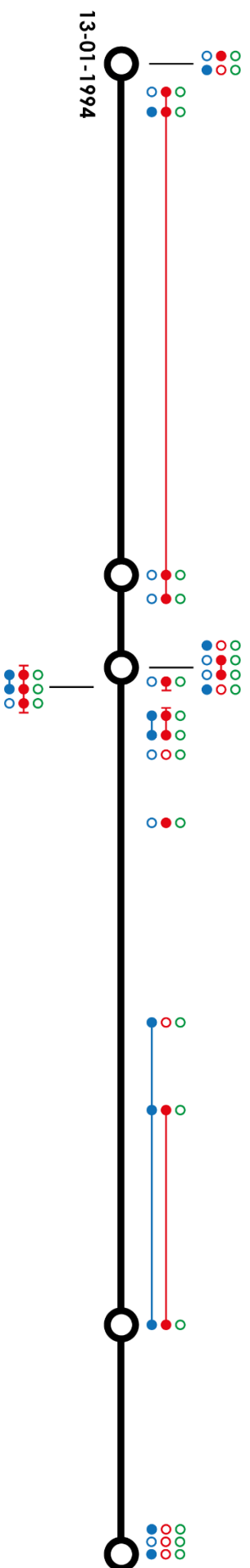
Figuur 7. Tijdlijn van Casus I op basis van belangrijkste ontwikkelingen.

Nu rest de vraag: welke framingsmiddelen kwamen er tussen deze punten het meest terug? Niet elke periode is even lang, maar dat is een consequentie van een onderzoek naar nieuwsberichten: de periodes zijn qua lengte en intensiteit nooit van tevoren afgebakend. Als op deze tijdlijn de verschillende artikelen worden gepresenteerd op basis van de helden–, schurken– en slachtofferrol, is een duidelijker beeld van de consequentie te zijn in het gebruik van de middelen (zie volgende pagina, figuur 8).

Tussen 19 mei en 28 mei 1994 zijn er zes aansluitende artikelen met een schurkenframe. Dit speelt zich af rond de presentatie van het rapport van de universiteitsraad. Daarvoor is er ook een consequente reeks van vier keer het schurkenframe en daarna een reeks van vier keer de aanwezigheid van een slachtoffer (met parallel ook drie keer een schurk).

Een dominant frame uit de drie in de theorie afgebakende mogelijkheden, is daarom niet consequent aanwezig. Het dramaframe vereist de aanwezigheid van alle drie de rollen,

maar in geen enkel artikel is een held aanwezig. Het *powerlessness*-frame heeft vooral een schurk en een slachtoffer: deze machteloosheid is in een reeks van twee aanwezig, bij de artikelen van 29 september 1994 en 10 november 1994. Hier staat de overplaatsing van de directeur-bedrijfsvoering Ernst Weeda centraal. Daar zijn helaas geen andere artikelen over tussen deze periode, maar het komt in principe wel overeen met de typering van dat frame: Weeda staat machteloos tegen het besluit van hogerhand, wordt slachtoffer van de fouten van andere bestuurders, en probeert te vechten tegen de hogere macht. De strijd wordt in principe gewonnen, want de overplaatsing wordt teruggedraaid.

Figuur 8. Tijdlijn van Casus I inclusief aanwezige framingselementen.

Groen: Q10=1
 Rood: Q11=1
 Blauw: Q12=1

Een bundeling onder de lijn betekent meerdere artikelen op één dag.

Een afbreekstreepje betekent doorloop naar volgend artikel boven of onder de lijn.

Er is echter niets te zeggen over een mogelijke framedominantie van het David–en–Goliathframe over dit deel, omdat hierna de casusperiode ophoudt. Dat frame was overigens in eerdere periodes ook niet toepasbaar, vanwege dezelfde voorwaarden als het *powerlessness*–frame.

4.1.3 • Deelconclusie

H2: De Universiteit Leiden wordt in Casus I voornamelijk als ‘dader’ geframed,, met held (‘overheid’), schurk (‘universiteitsbestuur’) en slachtoffer (‘belastingbetaler’).

De affaire rondom de annex van het Sylvius–laboratorium leest als een ware soap. Het is niet verrassend dat er vele drama–elementen worden toegepast om de situatie te beschrijven: de schuld van de problemen kan immers veelal bij één of een klein groepje personen worden gelegd.

Niet elk artikel bevat een implicatie van macht: slechts één van de artikelen in de casusperiode voldoet aan dat criterium. Wel wordt men veelvuldig beticht van slecht en met name ook onwettig handelen. Dit verschil is te danken aan de verschillende kortere artikelen die zijn geschreven rondom aanhoudingen en het verlengen van het voorarrest van verschillende betrokkenen. De aanwezigheid van een schurkenrol loopt ongeveer gelijk aan de implicatie van het onwettige handelen, wat weer terugslaat op de persoonlijke rollen die de bestuurders hadden bij de affaire.

Daarom kan er niet worden gesproken van een volledige kloppende hypothese: één rol was hierin juist gedefinieerd. Deze hypothese sprak van de Universiteit Leiden als schurk: dit klopt, mits het College van Bestuur als uitvoerend orgaan kan worden gezien als de (meest) gezaghebbende partij van de universiteit (wat ook in het codeboek zo is gedefinieerd). Maar de overheid wordt nergens getypeerd als held: hoewel de overheid volgens Slaman (2021, p. 141–142) de Universiteit Leiden uiteindelijk hielp met het reorganiseren en voorkomen van een tweede affaire, wordt dit aspect niet tot nauwelijks uitgelicht in het Leidsch Dagblad. Alleen de rechtsgang van Ernst Weeda en de tik op de vingers van staatssecretaris Cohen (Kleijn & van Overbeeke, 1994:2) zijn gebeurtenissen op landelijk niveau die in de krant worden uitgelicht. Ten slotte is de belastingbetaler niet genoemd als slachtoffer: deze hypothese was ook afgeleid van de tendens die in de achtergrondliteratuur is geschetst, maar de slachtofferrollen zijn meer voor personen weggelegd. Bijvoorbeeld de aannemer van de annex (Kleijn & Van Overbeeke, 1994), directeur bedrijfsvoering Ernst Weeda richting het einde van de casusperiode, en een getergde universiteitsraad in mei 1994.

4.2 • Aanleg van RijnGouwelijn

De aanleg van de RijnGouwelijn is een kwestie die breder te trekken is dan puur de Universiteit Leiden. De universiteit had hierin een financierende rol, maar de bestuurlijke crisis rondom is met name een strijd tussen de provincie en gemeentes. Daarom was het vinden van artikelen over deze casus lastiger dan in het geval van de annex.

Tegen de verwachting in, wordt bijvoorbeeld in geen enkel artikel in het Leidsch Dagblad de RijnGouwelijn als zodanig genoemd. Na wat alternatieve zoektermen te hebben ingevoerd – die iets algemener zijn – volgt de volgende, aangepaste trefwoordentabel voor deze casus.

Figuur 9. Bijgewerkte systematisering zoektermen – Casus II

Categorie	Zoekterm	Toelichting
1	‘universiteit’	De losse term ‘universiteit’ heeft in het Leidsch Dagblad naar verwachting in de meeste gevallen betrekking op de Universiteit Leiden.
1	‘Universiteit Leiden’	
1a	‘RGL’	Afkorting van RijnGouwelijn; Lightrailverbinding door de Leidse binnenstad, van Gouda naar Katwijk.
1a	‘referendum’	Volksraadpleging in 2007 over de plannen rondom de RijnGouwelijn.
1a	‘tram’	
2a	‘Universiteit’ + ‘Leiden’ + ‘tram’	
2a	‘Universiteit’ + ‘Leiden’ + ‘tram’ + ‘RGL’	De ‘Leeuwenhoek’ was het wijkdeel in het Boerhaavedistrict dat de Universiteit Leiden specifiek verbonden had willen zien met de binnenstad (Universiteit Leiden, 2007).

Het aanpassen van de zoekopdracht gaf meteen meer resultaten, maar helaas waren deze – zelfs met de specificering – niet allemaal te betrekken op de Universiteit Leiden. Dat betekende dat, voor de validiteit van het onderzoek, er kwalitatiever naar de inhoud van de teksten moest worden gekeken, alvorens ze op te nemen in het codeboek. Hieruit volgde een N van tien artikelen. Negen resultaten werden van Nexis Uni gehaald, één van courant.nu. Het vroegst geschreven artikel over de invloed van de Universiteit Leiden op de RijnGouwelijn dateert pas vanaf 2005, terwijl het archief van courant.nu tot 2007 loopt.

4.2.1 • Kwantitatieve frame-analyse: toenemende dramatisering van de universitaire rol

Van de tien artikelen over de aanleg van de tramlijn, zijn er negen geschreven door journalisten in vaste dienst van het Leidsch Dagblad. Eén artikel uit 2012 is een ingezonden

artikel door diverse gemeenteraadsleden, die zich keren tegen de ‘kenmerkende opstelling’ van de Universiteit Leiden (Kos et al., 2012). Opvallend aan dit bewuste artikel is dat het heldenframe uit De Bruijn (2014, p. 82–83) met alle drie de elementen terugkomt: een heldenrol (de theatermensen en gemeentelijke cultuurwoordvoerders), schurk (de universiteit) en het slachtoffer (cultureel minnende inwoners van de stad Leiden).

Desalniettemin zijn er ook in de andere artikelen enkele framings-elementen gebruikt. In het begin was er nog sprake van een zekere zakelijkheid: de universiteit keek de situatie aan en verwachtte dat, ondanks enig verzet, de tramlijn zou worden aangelegd. Een duidelijk kantelpunt is te zien na het referendum over de lightrailverbinding in 2007: daarna werden in de artikelen veel meer elementen gebruikt om een dramatisering te creëren.

Figuur 10. Framings-elementen over machtsverhoudingen & dramatisering bij Casus II.

Framings-element	Frequentie (N=10)	Percentage van totaal
Machtsimplicatie	7	70%
Oordeel van slecht/ongewenst/onwettig handelen	5	50%
Heldenrol	3	30%
Schurkenrol	2	20%
Slachtofferrol	5	50%

Opvallend hoog is de aantal implicaties dat de universiteit een zekere macht heeft over de situatie. Dit wordt ontleend aan het feit dat de universiteit een grote geldschieter is, ingeschakeld door de gemeente zelf. Maar in een enkel geval is het ook het verweer van de universiteit zelf: de spoorlijn was nodig voor de groei van de universiteit, dezelfde universiteit die volgens de bestuursvoorzitter van destijds, Ton van Raan, ‘van onschatbare waarde voor de sociaal–economische ontwikkeling van deze stad’ is (Leidsch Dagblad, 2007:1).

In de twee artikelen met een schurkenrol, is er ook een slachtofferrol opgenomen. De heldenrol is daarentegen alleen opgenomen in artikelen zonder één van de andere twee rollen, met uitzondering van het eerder genoemde ingezonden stuk. Dat wijst op een ander soort rolverdeling dan het dramaframe: dan blijven een powerlessness–frame of een ‘David–en–Goliathframe’ over.

Daarvoor is Q9 in het codeboek relevant: deze gaat over de uitkomst van het conflict in de artikelen. Het is verdeeld in één hoofdvraag drie deelvragen. Allereerst de hoofdvraag of de uitkomst bekend is in het artikel. Niet de totale uitkomst van het gehele conflict, dat zouden er immers maar enkelen kunnen zijn, maar specifieke deelonderwerpen. Uitspraken

van de rechter bijvoorbeeld, of het uitvoeren van een bepaalde bouwopdracht. Het onderscheid ligt hem vaak in de taal: wordt er bijvoorbeeld gezegd dat ‘de universiteit in gesprek wil’, dan is er vooralsnog geen uitkomst bekend.

De deelvragen geven een specifiek beeld van het onderscheid tussen een *powerlessness*-frame en een David-en-Goliathframe. De eerste vraag betreft zich of de uitkomst in het voordeel is van de universiteit, of de tegenpartij. De tweede deelvraag gaat of één van de twee partijen zich (noodgedwongen) neerlegt bij de uitkomst. Denk hierbij aan een nee-antwoord als er sprake is van een hoger beroep. Ten slotte gaat de derde deelvraag in op speculaties, of de auteur ruimte geeft aan mogelijke uitkomsten van het (algehele) conflict. Dat laatste is bijvoorbeeld weer interessant om een omslag in een dominant frame te kunnen analyseren: op een zeker moment kan het zijn dat een auteur denkt dat één partij sowieso zijn of haar gram zal halen, terwijl het op een ander moment in de tijd, door een radicale gebeurtenis of wending in een conflict, een ander frame kan aanvoeren (Van Gorp, 2006, p. 136–137).

Er is in deze casus één zeer significant gebeurtenis aan te wijzen, namelijk het Leidse referendum in 2007. Hier bepaalden de inwoners van Leiden dat de tramlijn er in de voorgestelde vorm niet moest komen, wat voor D66 een reden was om het plan ook te laten varen, ondanks eerder voorstander te zijn geweest. Dat betekende dat de universiteit ineens veel minder kans had om rendement te halen uit de investering.

In alle artikelen na het artikel over de uitslag het referendum (van 29 september 2007), legt de universiteit zich niet neer bij de uitkomst van het proces (zoals gesteld in Q9.2). Op één na, namelijk de officiële aankondiging dat het project niet door zou gaan (het artikel van 28 februari 2013). In dat bewuste artikel stelt de universiteit dat het geen schadeclaim wil indienen, omdat het anders de mogelijkheden tot verdere onderhandelingen met de provincie en gemeentes zou ondermijnen. Dit wordt kleurrijk omschreven met de opmerking dat de Universiteit Leiden liever praat met de provincie dan dat het haar een mes op de keel zet (Beijen, 2013): een bepaalde verhevenheid waarbij de universiteit zich als de-escalerende factor laat zien, aangezien enkele gemeentes in de regio wel nog in de clinch lagen met de provincie volgens het artikel. Het is daarmee het enige artikel waarin de heldenrol is toebedeeld aan de universiteit zelf, in plaats van een tegengestelde partij.

Daarnaast zijn alle artikelen waarin een slachtofferrol voorkomt, van na het referendum. Daarin is vaak de universiteit het slachtoffer van het gebrek aan bestuurlijke slagvaardigheid van de (lokale) overheid.

4.2.2 • Chronologische reconstructie: framingselementen door de tijd II

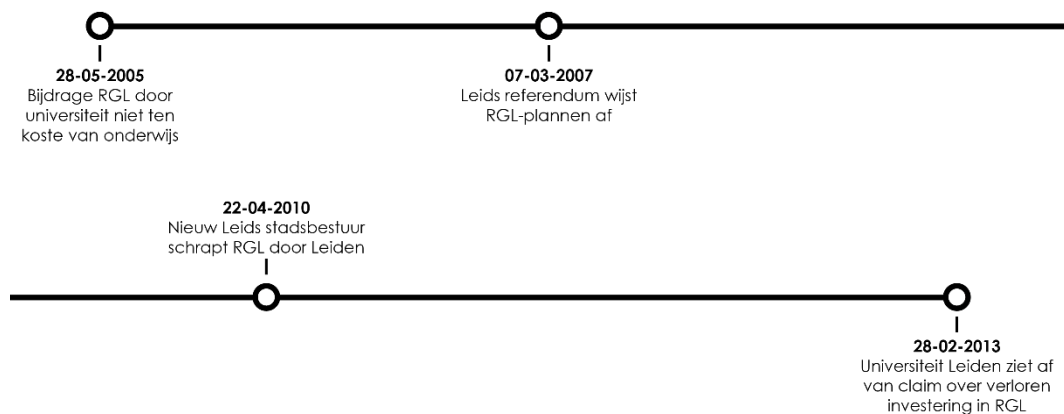
Net als bij de eerste casus, is het interessant om te kijken in hoeverre de framingselementen consequent voorkomen. Er zijn vier relevante gebeurtenissen die af te leiden zijn uit de artikelen uit de totale verzameling van artikelen, omtrent de invloed van de Universiteit Leiden bij het aanleggen van de RijnGouwelijn.

Allereerst het begin van de casusperiode: in 2005 moest onder meer de Universiteit Leiden, als één van de onderwijsinstellingen die een investering deed in de tramlijn, verdedigen dat dit geld niet uit de begroting kwam van het onderwijs. Dit is niet per se een significante gebeurtenis of verandering, maar het is wel de eerste keer dat de invloed van de universiteit in het Leidsch Dagblad werd genoemd (volgens de zoekcriteria van het onderzoek). Daarom is het een geschikt punt om de tijdlijn mee te beginnen.

Een gebeurtenis die grote invloed heeft gehad op het procesverloop, is het Leidse referendum van 7 maart 2007. Toen de Leidenaren de plannen voor een tramlijn door het centrum afwezen, hebben verschillende partijen die toen nog voor het idee waren, zich afgekeerd van de plannen. De rollen werden sindsdien anders verdeeld, aangezien de Universiteit Leiden nu andere ambities had dan het openbaar bestuur. Het was het begin van het einde voor de RGL-plannen.

Ten derde is het daadwerkelijk vastleggen van deze afwijzing in het Leidse coalitieakkoord na de gemeenteraadsverkiezingen van 2010 belangrijk. Het meerderheidscollege van toen had als eerste punt in het coalitieakkoord dat de tram er niet zou komen door de binnenstad, tot woede van de Universiteit Leiden en andere RGL-investeerders (Leidsch Dagblad, 2010). Met een gebrek aan schriftelijk vastgelegde politieke wil, was er daadwerkelijk grond voor de universiteit om juridische stappen te ondernemen wegens het niet nakomen van de gemaakte afspraken.

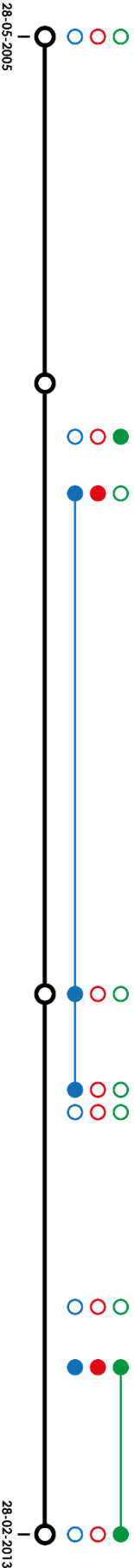
Tot een juridische strijd kwam het uiteindelijk niet, want het laatste belangrijke punt (tevens eindpunt) leert dat de universiteit en het ROC Leiden, officieel afzagen van een schadeclaim op 28 februari 2013. Daarmee is in vier punten gevangen hoe de Universiteit Leiden haar machtspositie is veranderd: van enthousiaste, ijverige investeerder naar een verslagen partij die zich niet durfde te wagen aan een juridische strijd met het openbaar bestuur. In Figuur 12 is gevisualiseerd hoe deze tijdlijn qua chronologie loopt. In Figuur 13 is dezelfde tijdlijn gevisualiseerd, inclusief de aanwezigheid van de helden-, schurken- of slachtofferrol in het artikel.

Figuur 12. Tijdslijn van Casus II met de belangrijkste gebeurtenissen.

Wat opvalt is een afwezigheid van een consequente rolverdeling. Dit is hoogstwaarschijnlijk te wijden aan de grote casusperiode en de kleine N: minder dan bij bijvoorbeeld de annex–affaire, is de aanleg van de tramlijn naast een universitaire zaak, ook een zaak van de provincie en de gemeentes. De Universiteit Leiden speelt slechts een kleinere rol. Ook is er, in tegenstelling tot de eerste casus, nooit één opeenvolgende reeks van de schurkenrol: deze is bij twee artikelen maar aanwezig, ver van elkaar verwijderd in de tijd.

Het slachtofferframe komt enkele keren terug. Dat loopt parallel aan de referendumuitslag en de implicatie ervan door het nieuwe Leidse college. Ook zijn er drie artikelen waar geen enkele van de te verdelen rollen is geïdentificeerd. Dat is, met de kleine N van de casus, niet verrassend maar toch teleurstelend.

Figuur 13. Tijdlijn van Casus II inclusief aanwezige framingslementen.

Groen: Q10=1
Rood: Q11=1
Blauw: Q12=1

4.2.3 • *Wie is de machteloze (en wat is de uitkomst?)*

De casus van de RijnGouwelijn vormt een uitzondering op de andere twee onderwerpen als het gaat om de rolverdeling. Het is namelijk niet de universiteit die (grotendeels) zelf de koers bepaalt, maar een verzameling van onderwijsinstellingen en bedrijven tegenover de lokale overheden (gemeentes en de provincie Zuid-Holland). Verschillende artikelen hebben enkele drama-elementen toegewezen gekregen, maar om een completer beeld van de framing te krijgen, dient hier wat specifiek naar de teksten te worden gekeken.

Zo is in een artikel van 29 december 2007, een interview met hoogleraar Ton van Rijn, duidelijk een soort rancune zichtbaar tegenover de Leidse bevolking. De afkeer komt voort uit het feit dat ze per referendum de tramlijn hebben weggestemd, terwijl de Universiteit Leiden de tram wil om te voorkomen dat studenten in “15 tot 20 andere soortgelijke steden” gaan studeren (Van Dijk, 2007). De Leidse bevolking wordt afgeschilderd als een boosdoener (of, in de terminologie van het dramaframe, de schurk), die met haar conservatisme de ontwikkeling van de stad dwarsligt.

Maar in een ingezonden brief van 3 april 2012 wordt juist de Universiteit Leiden weer een schurkenrol aangeschreven: de universiteit stelt zich volgens de indieners expres onmogelijk op in onderhandelingen over het sluiten van een theater, omdat ze niet hun zin hebben gekregen met het aanleggen van de tramlijn. Als slachtoffer wordt ‘de stad’ genoemd, terwijl de acteurs en politieke partijen (de ondertekenaars van de brief) de helden zijn die deze sluiting willen voorkomen.

Deze twee casussen zijn illustratief voor een beperking van de methode bij deze casus in het bijzonder, namelijk dat de invulling van de rollen in deze frames precies andersom kunnen zijn per artikel. Aan de andere kant gaat het hier om een interview met een hoogleraar (erg pro-universiteit) en een ingezonden brief van voornamelijk linkse partijen in de gemeenteraad (tamelijk anti-universiteit).

In de reguliere nieuwsartikelen waar er drama-elementen zijn toegepast, is de verdeling wat consistent. Het laat ook beter zien wat de journalisten zelf de rolverdeling achten: ze hebben namelijk zelf de eindverantwoordelijkheid over wat er in een artikel qua informatie en invalshoek wordt opgeschreven, in tegenstelling tot een collectie uitspraken van iemand anders (interview) of een stuk wat zijzelf niet hebben geschreven (ingezonden brief).

Figuur 14. Identificatie van geframede actoren in nieuwsartikel genre (Q5=1).

Artikeldatum	Held	Schurk	Slachtoffer
28-5-2005	0	0	0
15-6-2007	1	0	0
29-9-2007	0	3	2
22-4-2010	0	0	1
18-10-2010	0	0	1
1-11-2010	0	0	0
12-12-2011	0	1	2
28-2-2013	1	0	0

0=niet aanwezig, 1=Universiteit Leiden, 2=Gemeente Leiden/Leidse inwoners, 3=Provincie Zuid-Holland

Dit betekent dat de Universiteit Leiden tussen de periode van 29 september 2007 (het Leidse referendum waar tegen de tramlijn werd gestemd) en 28 februari 2013 (de officiële aankondiging van de Universiteit Leiden dat ze afzien van een rechtsgang om in een fatsoenlijke onderhandeling te treden) als slachtoffer werd geprofileerd. Op één artikel na van 12 december 2011: dit is een debatsamenvatting waarbij enkele onderwijsbestuurders in debat gaan met de verkeerswethouder, waarin de wethouder zich letterlijk ‘aangevallen voelt’ door een scherpe uitspraak van de onderwijsbestuurders. De journalist stelt dat de wethouder zich ‘in het harnas gejaagd voelde’ door de uitspraak, een constatering die hij/zij zelf doet (Leidsch Dagblad, 2011).

In het artikel van 15 juni 2007 was de heldenrol gebaseerd op de economische bijdrage die de universiteit gaf aan de stad en de Leidse regio: de tramlijn zou deze bijdrage alleen nog maar versterken volgens de universiteit (Leidsch Dagblad, 2007). In het artikel van 28 februari 2013 kwam deze heldenrol uit een soort redelijkheid: ze voorkwamen een slepende rechtszaak door een milde houding in te nemen, wat juridische ellende voor de gemeente en de provincie heeft voorkomen (Beijen, 2013).

In de artikelen waarin de Universiteit Leiden één van de slachtoffers is, lijdt zij onder het juk van bureaucratische vertragingen en politieke keuzes. Er was immers een investering gedaan van enkele miljoenen euro’s door de universiteit, maar deze zou niet worden gebruikt om de originele plannen uit te voeren. De taal van de universiteit straalt daarin bepaald geen machteloosheid uit: de universiteit was vastbesloten om “alle middelen te gebruiken die tot de beschikking staan” om het collegebesluit van het Leidse college van 2010–2014 terug te draaien (Leidsch Dagblad, 2010). Een collegebesluit wat gebaseerd is op de

referendumuitslag in 2007, namelijk dat er geen tramlijn zou worden aangelegd in het Leidse stadscentrum.

Ook in het andere artikel, waarin de gemeente een alternatieve route voorstelt, dreigt de Universiteit Leiden met een rechtsgang: zij wil niet het slachtoffer worden van vertraging en een andere uitvoering dan voorgenomen (Leidsch Dagblad, 2010:2). Het is dus een situatie waarin de universiteit niets kan veranderen, maar zich ook niet opstelt als een kleinere partij.

Is het powerlessness-frame dan aannemelijk, of in andere woorden, is het David-en-Goliathframe hierbij afgeschreven? Dat ligt ten dele aan de interpretatie van de partijen in dit conflict en anderzijds aan in hoeverre de journalisten bijdragen aan het beeld.

Allereerst het oogpunt van de journalist. Zoals eerder gezegd is er in de lokale journalistiek een (groeierende) tendens om in een artikel rondom twee conflictpartijen, een beschouwende visie te hanteren. Er is simpelweg te weinig tijd en geld om in lokale nieuwsmedia verdieperder te kijken naar of een statement inherent klopt, of daar kanttekeningen bij te plaatsen (De Jong & Koetsenruijter, 2019, p. 45). Vaak wordt de reactie van de betrokken partijen integraal of vrijwel niet aangepast gepubliceerd.

Deze constatering is ook zichtbaar in enkele artikelen rondom de tramlijn. Een schoolvoorbeeld van het beschouwende karakter is te zien in het eerder genoemde artikel van 12 december 2011, het debat tussen de onderwijsbestuurders en de verkeerswethouder (Leidsch Dagblad, 2011). Hoewel de journalist constateert dat de wethouder zich 'in het harnas' gejaagd voelde, waarbij de journalist een gevoel deduceert van een conflictpartij (de slachtofferrol van de wethouder), is dit het enige element in het artikel wat duidt op een rolverdeling volgens het framingsmodel van dit onderzoek. Er wordt niks gedaan vanuit de journalist om deze slachtofferrol te relativieren, door bijvoorbeeld de investeringen zonder rendement of de gewijzigde afspraken over het openbaar vervoer aan te halen, waar vanuit een ander oogpunt de Universiteit Leiden juist als slachtoffer kan worden gezien. Dat is ook meteen de reden waarom de Universiteit Leiden (bij monde van hoogleraar Ton van Raan) kan worden getypeerd als schurk: in het artikel wordt niets gedaan om de bitse, gefrustreerde houding van de onderwijsbestuurders te relativieren, waardoor het frame wat de wethouder oplegt slaagt. De rest van het artikel, met 429 woorden relatief aan de lange kant, is een samenvatting van de uitspraken van de partijen. Het referendum van 2007 wordt aangehaald als iets wat de wethouder heeft gezegd: niet als essentiële achtergrondinformatie die de journalist passend vond als context voor het artikel.

Het laatste artikel is een samenvatting van de reacties op het afzien van de Universiteit Leiden, het ROC Leiden en het Leids Universitair Medisch Centrum op een miljoenenclaim

vanwege het afblazen van de spoorlijn. Er wordt wel teruggeblikt op eerdere reacties van de instellingen, maar voorderest wordt er geen aandacht besteed aan de ‘waarom’-vraag: waarom zien de instellingen uiteindelijk af van de claim? Achten zij zichzelf machteloos? De journalist benoemt dat ook niet expliciet, behalve dat door het integraal plaatsen van de reacties van de instellingen zij hun gewenste communicatiestrategie kunnen toepassen: die van redelijkheid en mildheid tegenover een in hun ogen falend provinciebestuur (Beijen, 2013).

De tweede optie is om het terug te koppelen aan het doorlopende verhaal van de situatie, met de achtergrondliteratuur van Slaman (2021) en Ottenspeer (2008) in het achterhoofd. Per artikel zijn er vaak wel rollen af te leiden, maar de rolverdeling kan dan weer verschillen. Voor het comparatieve karakter van het laatste deelonderzoek kan gezegd worden dat de universiteit in elk geval de centrale partij is in een conflict: zij voert de strijd tegen een andere belanghebbende. De kant waaraan de universiteit staat verschilt, maar dat de universiteit eraan deelneemt is de constante factor. Zoals eerder gesteld is er bij elke casus de situatie terug te brengen tot één kernzin:

“De universiteit wil x, maar kan dit niet krijgen vanwege y.”

In dat geval is bij Casus I bijvoorbeeld de crux dat het de Sylvius-affaire wil oplossen door het af te doen met een reprimande, maar dat dit onmogelijk wordt gemaakt door de felle houding van onder meer de universiteitsraad en het Openbaar Ministerie. Of, in het geval van Casus III, wil de universiteit een nieuwe campus bouwen, maar ze krijgt niet haar zin vanwege het verzet van de woningbouwcorporatie en de bewoners van de huurwoningen die moeten worden gesloopt.

Met deze centrale formulering in het achterhoofd, zou het in dit geval betekenen dat de Universiteit een tramlijn wil, maar dit niet krijgt door de beslissing van de Leidse politiek. In directe zin staat de universiteit, samen met het ROC, machteloos tegen de besluiten van het college van burgemeester en wethouders. Maar: deze beslissing is, zoals reeds geconstateerd, gevoed door een referendumuitslag waarbij een grote groep Leidse inwoners de tramlijn hebben weggestemd. Dit zijn individuele burgers, die op het gebied van macht juist weer minder invloed hebben dan de universiteit.

Daarom kan de redenering twee kanten op. In directe zin is er sprake van een *powerlessness*-frame, waarbij de Universiteit Leiden de benadeelde partij is en het Leidse college haar besluit zonder juridische gevolgen kan doorvoeren. Maar in indirecte zin is het besluit van het college gevoed door een volksraadpleging, waar veel kleine individuele

krachten (stemgerechtigden) de aanleg van een kolossaal infrastructuurproject kon voorkomen, ondanks de miljoenen euro's die verschillende, machtige partijen erin hadden geïnvesteerd. Dat de minder machtige partij wint van de machtigere geldschieters duidt dan op een David-en-Goliathframe.

Framingsonderzoek is wat dit betreft een subjectieve aangelegenheid (Van Gorp, 2006, p.243): de auteur van een stuk moet zich wagen aan het maken van dit soort beslissingen, met de wetenschap dat een andere auteur wellicht de andere keuze had gemaakt. En zoals reeds verantwoord, is het voor de comparatieve aard van het stuk beter om de directe benadering te nemen, in plaats van de indirecte. Als de grens bij één casus niet wordt gesteld aan één laag van actoren, zou dit bij de andere casussen ook tot verschillende inzichten kunnen leiden. Hoewel het hier interessant is om dat te doen bij deze specifieke casus (en zeker het vermelden waard is), zou de officiële deelconclusie zijn dat het de universiteit is die machteloos staat tegenover het besluit van het Leidse college, ongeacht de motivatie waar dat besluit mee is genomen. Het zou immers ook de wil kunnen zijn geweest van één of meerdere partijen die het college hebben gevormd, waarbij het referendum níet de doorslag gaf, maar dit staat niet vermeld in de artikelen die met de huidige trefwoorden zijn gevonden (hoewel de kans groot is dat dit wel is vermeld in één van de vele artikelen over de aanleg van de tramlijn in het algemeen).

4.2.4 • Deelconclusie

H3: De Universiteit Leiden wordt in Casus II als 'slachtoffer' geframed van (de uitkomst van) provinciebeleid, waar zij tevergeefs invloed op probeerden uit te oefenen.

Hoewel het aantal artikelen over de betrokkenheid van de Universiteit Leiden bij het aanleggen van de RijnGouwelijn geringer was, zijn er wel interessante constatering te doen op basis van de beschikbare data. Zo is in het ruime merendeel van deze artikelen sprake van een machtsimplicatie, vaak op basis van het feit dat het ene uitvoeringsorgaan de beslissing van de ander tegenwerkt of zelfs overschrijft.

Het is ook de enige casus waarbij de Universiteit Leiden vaak wordt neergezet als slachtoffer van een hogere macht. Dit sluit aan bij de verwachtingen van de hypothese, alhoewel het in de artikelen van het Leidsch Dagblad specifieker wordt toegespitst op bestuurlijke besluiten van het Leidse college van burgemeester en wethouders, met name na de gemeenteraadsverkiezingen van 2010. Of de invloed per se tevergeefs was, is ook niet helemaal vast te stellen. Het OV-net van Leiden werd namelijk wel, als alternatief voor het niet aanleggen van de tramlijn, uitgebreid met busverbindingen naar het Bio Science Park.

Ook hier ligt het weer aan de interpretatie van wat het ‘doel’ is van de Universiteit Leiden: is dat de aanleg van een tramlijn, dan was de invloed tevergeefs. Is dat het vergroten van de bereikbaarheid van de universitaire gebouwen om te kunnen concurreren met de andere Europese universiteitssteden, zoals hoogleraar Ton van Raan stelt in 2007 (Van Dijk, 2007), dan is dat in zekere zin wél gehaald. Maar het is niet duidelijk op basis van de artikelen in de casusperiode of het aandringen van de universiteit, of de gesprekken na 2013, hebben geleid tot het inwilligen van de infrastructuur–gerelateerde wensen van de Universiteit Leiden.

Alternatieve plannen werden vaak neergezet als iets wat in de ogen van de onderwijsbestuurders tekort schoort, waardoor zij in de artikelen eruit kwamen als enerzijds stugge doordrammers, maar anderzijds slachtoffers van onduidelijke beleidsvoering. Een dominant frame van machteloosheid of een David–en–Goliathframe is er in de casusperiode niet geweest: mogelijk heeft dit ook te maken met het geringe aantal artikelen wat er überhaupt beschikbaar is over de verhouding van de universiteit met dit project.

4.3 • De Humanities Campus en het WSD–complex

De nieuwste casus blijkt degene te zijn met het meeste materiaal: sinds 2015 zijn er 32 artikelen besteed aan de bouw en herziening van de Humanities Campus. Opvallend is de hoeveelheid wijzigingen en onzekerheden in de plannen: zo is in de meerderheid van de gevallen (twintig van de tweeëndertig artikelen) de uitkomst van het conflict nog niet bekend. Dergelijke artikelen gaan over wijzigingen of aankomende debatten in de gemeenteraad.

4.3.1 • *Kwantitatieve frame–analyse: rolverdeling vaak aanwezig, weinig heldenrollen*
Wederom zijn alle framingselementen uit de theorie één of meerdere keren aan bod gekomen, maar wel in wisselende mate.

Figuur 15. Framingselementen over machtsverhoudingen & dramatisering in Casus III.

Framingselement	Frequentie (N=32)	Percentage van totaal
Machtsimplicatie	20	62,5%
Oordeel van slecht/ongewenst/onwettig handelen	10	31,25%
Heldenrol	8	25%
Schurkenrol	12	37,5%
Slachtofferrol	18	56,25%

De enkele artikelen waarbij geen framingselementen aanwezig waren, bevatten een zakelijke en vaak beknopte beschouwing van de procesvoortgang.

De machtsimplicatie is vrijwel evenveel aanwezig als de implicatie van slecht of onwettig handelen.

4.3.2 • *Chronologische reconstructie: framingselementen door de tijd III*

Voor de casus van de Humanities Campus zijn er veel artikelen beschikbaar over de jaren heen, met ook veel wendingen en gewijzigde plannen. Daardoor zijn er meer punten te vinden op de tijdlijn dan bij Casus I en Casus II.

Allereerst is er de initiële aankondiging van de bouw- en sloopplannen. Dit gebeurt in het eerste artikel (3.1) van 13 november 2015. Hierin waren nog geen besprekingen geweest of afspraken gemaakt met de bewoners van de huurwoningen en de meeste artikelen in 2016 gaan dan ook over het gevoel van de bewoners, die zich overvallen voelen door de rigoureuze bouwplannen. Ruim een jaar na de onthulling van de bouwplannen, met in dat jaar de nodige besprekingen, volgt dan ook de aankondiging dat de Universiteit zich ontfermt over mogelijke alternatieven, waarbij de bewoners meer tevreden kunnen worden gesteld (Simons, 2016).

Op 5 april 2017, nadat de Universiteit Leiden in zijn eigen onderzoek niet een duidelijk alternatief kon bieden, staat de Gemeente Leiden aan het roer van het proces om de neutrale spil te zijn tussen de universiteits- en bewonersbelangen (Leefmans, 2017). Dit nadat zij eerder al probeerde vanuit een bemiddelende rol te handelen (Glastra, 2017). Daarop werd de toenmalig rector magnificus van de Universiteit Leiden, Carel Stolker, uitgenodigd om in de gemeenteraad te verklaren waarom het proces zo is misgelopen, waarop hij onthulde dat door het overpakken van de regie door de gemeente het project in principe terug bij af was (Leefmans, 2017:2).

Er volgt een periode van gesteggel: verder onderzoek, nu onder leiding van de gemeente, moet kijken waar De Sleutels en de Universiteit Leiden elkaar kunnen vinden, maar duidelijk is dat de bewoners er geen vrede mee hebben om te verhuizen. Daarom wordt op 30 mei 2018 gesteld dat er helaas niets anders op zit dan een verdere vertraging, maar dan wel met het voorbehoud dat er in ieder geval wordt gekeken naar een gedeeltelijke woonfunctie voor de locatie van de campus (Leidsch Dagblad, 2018).

Een nieuw plan komt op 22 juli 2019 ter tafel: hierbij krijgen de bewoners van de huurwoningen drie alternatieve woonlocaties aangeboden in het centrum van Leiden, maar worden de woningen desalniettemin gesloopt (Leefmans, 2019). De Gemeente Leiden ziet het als een laatste optie: als er echt geen overeenstemming komt tussen de bewoners en de universiteit, dan zal de gemeente kiezen voor onteigening. Het proces gaat verder, maar ook in de maanden erna worden er geen bevredigende plannen opgeworpen voor de bewoners.

Daarom stelt wethouder Paul Dirkse op 20 maart 2020 vast dat beide partijen in september van dat jaar duidelijkheid moeten geven of zij eruit gaan komen (Leefmans, 2020).

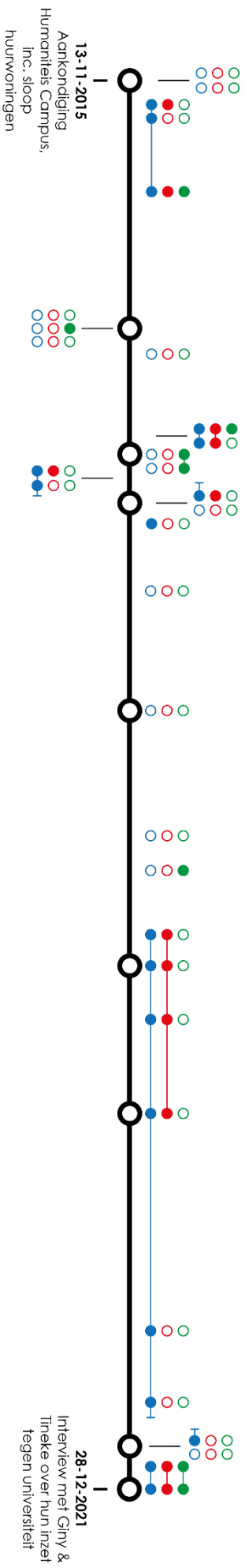
Die overeenstemming komt er niet. De bewoners houden voet bij stuk, maar andere problemen dreigen tegelijkertijd. De stijgende prijs van grondstoffen zorgde ervoor dat, om binnen de begroting te blijven, de universiteit de bouwplannen moest terugschalen (Leefmans, 2021). De samenloop van omstandigheden leidde tot de aankondiging van 16 september 2021, waar de Universiteit Leiden officieel afzag van het slopen van de huurwoningen (Leefmans & Simons, 2021). Er zou een nieuw plan komen dat voor de bewoners op minder verzet zou moeten stuiten: dit plan is inmiddels gepresenteerd, maar niet meegenomen in de totale verzameling van artikelen gezien de doorlopende ontwikkelingen (van Wely, 2022).

De tijdlijn wordt afgesloten met het chronologisch laatste artikel: een interview met de bewoners Giny en Tineke (Simons, 2021). Daarmee zijn er negen punten op de tijdlijn die belangrijk zijn voor de procesvoortgang, hoewel het interview meer bedoeld is als afsluitend punt voor het geheel.

Figuur 16. Chronologische weergave van de belangrijkste gebeurtenissen van Casus III.

Wat opvalt in de visualisatie van de gebruikte rollen in Figuur 17, is het lange opeenvolgende gebruik van de slachtofferrol: deze zit met name tussen de periode dat de onteigening is aangekondigd en de plannen voor de sloop van de woningen is geschrapt. Dit is in principe geheel logisch, gekeken naar de inhoud van de casus: de bewoners werden in deze periode als slachtoffer geacht van het universitaire bouwbeleid. In dezelfde periode is er ook een parallel lopende reeks van de aanwezigheid van de schurkenrol: deze houdt echter eerder op, waarschijnlijk omdat de artikelen afwisselend gaan over de universiteit en de voortgang die gemeente zelf boekt. De gemeente, die zichzelf een bemiddelende rol heeft aangemeten in deze situatie, zal in zijn uitlatingen niet kwaad spreken over de intenties van de universiteit, noch over de volhardende houding van de bewoners. Ze zullen alleen maar constateren dat het gebrek aan een oplossing zorgt voor meer onzekerheid, maar dat dit een probleem is wat beide partijen samen moeten oplossen.

Figuur 17. Tijdlijn van Casus III inclusief aanwezige framingslementen.

Groen: Q10=1

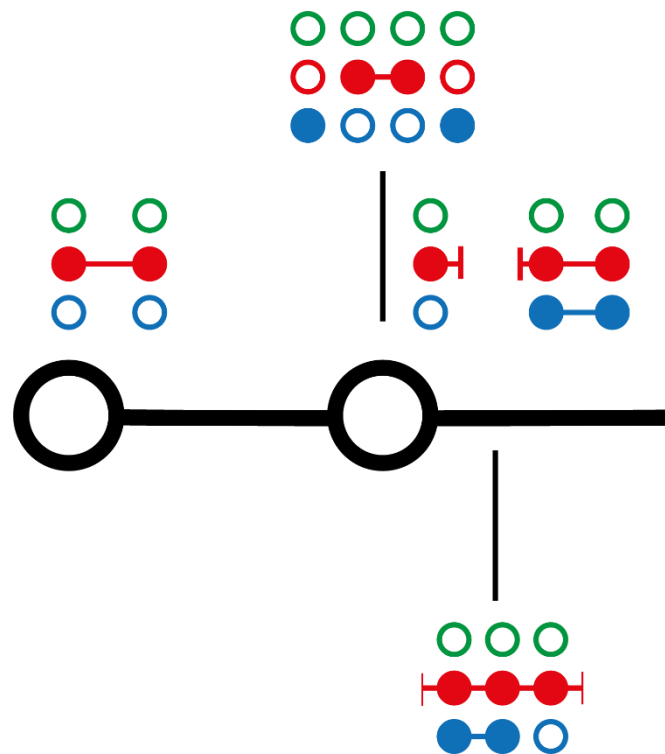
Rood: Q11=1

Blaauw: Q12=1

Een bundeling onder de lijn betekent meerdere artikelen op één dag.

Een afbreekstreepje betekent doorloop naar volgend artikel boven of onder de lijn.

Een even lange consequente doorloop vindt plaats in een eerder deel van het conflict, namelijk in de (visueel zichtbaar veel beschreven) overname van de regie door de gemeente. Er zijn negen artikelen dicht op elkaar in deze periode, wat het een beetje onduidelijk af te lezen maakt in de figuur. Daarom is hieronder nog een vergroting van deze specifieke periode.

Figuur 19. Ingezoomd op de periode mei – juli 2017 van Casus III.

Een verticaal streepje betekent dat de lijn doorloopt onder/boven de doorgetrokken tijddlijn.

Groen = heldenrol, rood = schurkenrol, blauw = slachtofferrol

Hier is beter te zien hoe in zes doorlopende artikelen de schurkenrol voorkomt, alsmede dat in tien van de twaalf artikelen de schurkenrol aanwezig is. Er was dan ook veel aandacht voor de bewoners in de artikelen, zoals in het artikel *‘Machtsblok wekte achterdocht’* (Simons, 2017). Daarin krijgen de bewoners van de Pieterswijk en het Witte Singel-Doelencomplex de ruimte om, verweven in een beschouwing van de situatie tot dan toe, te stellen dat de Universiteit Leiden helemaal niet zit te wachten op alternatieve oplossingen. Uiteindelijk heeft de krant een doorlopende op de bewoners gerichte benadering van de materie, want de plannen van de universiteit worden gezet tegenover de mondelinge reactie van de bewoners. Het is niet (altijd) zo dat de Universiteit Leiden er een woordvoerder tegenover zet, of de kans krijgt om dat te doen.

4.3.3 • *Gelijkenis met David–en–Goliath(?)*

Een klein wijkje wat de uitbreidingsplannen van de Universiteit Leiden in de weg staat, en ook nog eens slaagt in het compleet omgooien van de plannen. Een uitkomst die doet denken aan het Bijbelse verhaal van David en Goliath, zoals beschreven in de theorie. Ongetwijfeld kan worden vastgesteld dat het verhaal op zich hieraan doet denken, maar twee vragen zijn in het kader van het onderzoek daarbij belangrijk: hoe wordt dit frame toegepast en (vooral) vanaf wanneer is de tendens dat er sprake is van een David–en–Goliathsituatie?

Zoals eerder gesteld is er tussen de periode van de aangekondigde onteigening en het schrappen van de sloop sprake van een prominente aanwezigheid van de slachtofferrol. Ook komt de schurkenrol geregeld voor rond die tijd, dus dit zou kunnen duiden op een strijd waarbij er geen heldenrol is toebedeeld. In andere woorden: een situatie waarbij een slachtoffer machteloos staat tegenover een partij met slechte intenties, het reeds genoemde *powerlessness–frame*.

De omslag van een dergelijk frame naar het David–en–Goliathverhaal kan theoretisch gezien alleen maar tegen het einde gebeuren. Een journalist kan immers niet de toekomst voorspellen en in de vergelijking van David–en–Goliath zit een uitkomst besloten. Wel is er in de periode uit Figuur 19 veel aandacht voor de schurk, en in een latere periode voor het slachtoffer. Heeft dit een contextuele achtergrond die mogelijk te maken heeft met het David–en–Goliathframe?

Om dat te constateren, dient ingezoomd te worden op het artikel waarin de onteigening als ‘laatste redmiddel werd aangekondigd. Daarin stelt de Gemeente Leiden dat de bewoners twee keuzes hebben: of ze verlaten hun woning en krijgen een alternatieve woning aangeboden op een plek elders in de stad, of ze moeten uiteindelijk toch hun woning verlaten, maar door de onteigening vervalt het recht van deze mensen op een alternatieve woonruimte (Leefmans, 2019). Oftewel: in beide situaties is de uitkomst dat de mensen hun woning verliezen, maar in één situatie is er nog een schadebeperkende rol voor de Gemeente Leiden. Ook staat er in het artikel dat de gemeente de bouwplannen van de universiteit ‘nadrukkelijk’ steunt.

Het project moest en zou dan ook verder gaan, tegen de wil van de bewoners in. Het is in dit geval zeer helder dat de bewoners niks konden beginnen tegen de gecombineerde macht van de Universiteit Leiden en de Gemeente Leiden. Zeker als de laatstgenoemde partij de eindverantwoordelijkheid draagt over het al dan niet onteigenen van woningen.

Politiek gezien blijkt er ook een meerderheid van de partijen te staan voor een goed functionerende, bloeiende universiteit. Dat blijkt wel uit de welwillendheid van de

gemeenteraad om nog meer bouwprojecten van de Universiteit Leiden bij de rechtenfaculteit goed te keuren, ‘zolang ze het maar wat netter organiseren dan de Humanities Campus’. De slepende zaak wordt daarmee afgedaan als een soort incidentele slordigheid, maar over het theoretische plan om de Leidse universiteit te laten uitbreiden, is de meerderheid van de gemeenteraadspartijen voorzichtig positief (Leefmans, 2019:2).

Daarmee is er nog één partij, de meerderheid van de gemeenteraad, die zich voegt bij de Gemeente Leiden en de universiteit in de kwestie rondom het uitbreiden in de Leidse binnenstad. Leefmans stelt in het artikel vast dat alleen de oppositiepartij Partij Sleutelstad mordicus tegen de universitaire uitbreidingsplannen is, maar dat voorderest niemand tegen dit idee is. Een aanzienlijk overwicht voor de partij tegen het belang van de sociale huurders. Dan rest vooral de vraag in hoeverre het verzet van deze bewoners de doorslag gaf om de plannen niet door te laten gaan.

Hoewel er wel in de zomer van 2021 wordt benoemd dat de stijgende grondstofprijzen geen goed doen voor het verwezenlijken van de ambities (Leefmans, 2021), wordt daar in het artikel over het afblazen van de plannen geen aandacht meer aan besteed: daar blijkt, mede uit de reactie van de universiteit, dat het toch echt de bewoners van de sociale huurwoningen zijn die hebben gezorgd voor een verandering van inzicht van de universiteit (Leefmans & Simons, 2021).

De universiteit geeft in dat artikel zelfs schoorvoetend toe dat, welk plan er uiteindelijk ook als alternatief gaat komen, het ruimteverlies door het behoud van de sociale huurwoningen zorgt dat ‘het gaat knellen’. Daarnaast geeft de auteur ook aan dat De Sleutels, de woningcorporatie, recent uit de samenwerking was gestapt met de universiteit en de gemeente, omdat het tot inzicht kwam dat samenwerking in ieder geval niet zou leiden tot het afhouden van de sloop: dit betekent dat de enige partij die nog als co-operatieve bemiddelaar kon optreden tussen de universiteit en gemeente aan de ene kant en de sociale huurders aan de andere kant, zich officieel bij die laatstgenoemden had geschaard.

De echte journalistieke implicatie van het David-en-Goliathframe volgt in de laatste artikelen van de totale verzameling van artikelen: twee interviews met bewoners van de sociale huurwoningen. Niet met de woningcorporatie, hoogstwaarschijnlijk omdat er een lezersbehoefte is naar interviews met stadsgenoten in plaats van bestuurders, aangezien dat aansprekender en persoonlijker is (De Jong & Koetsenruijter, 2019, p. 48). De keuze voor een interview is opmerkelijk: het valt op dat er geen beschouwing wordt gemaakt van de situatie. Een interview met één van de conflictpartijen over het verloop van het conflict is ook een beschouwing van deze periode, alleen met het risico dat het te eenzijdig wordt ingestoken.

4.3.4 • Deelconclusie

H4: De Universiteit Leiden wordt in Casus III voornamelijk geframed als ‘Goliath’, die het moet afleggen tegen de op het eerste gezicht zwakkere partij, de woningbouwcorporatie ‘De Sleutels’.

Van de ‘voornamelijk’ in deze hypothese is zeker geen sprake. Als er een framingmiddel is wat ‘vooral’ wordt gebruikt, zou dat de verhouding zijn tussen schurk (de Universiteit) en slachtoffer (de sociale huurders), maar ook dat is te kort door te bocht. De journalisten schrijven immers vaak dat het ook de gemeente is die de universiteit volledig steunt in dit proces, waarbij er niet of nauwelijks ruimte wordt gegeven aan kanttekeningen van andere partijen dan de woningcorporatie. Er worden bijvoorbeeld geen juristen gevraagd om te kijken of de onteigening mogelijk is. Daarmee zijn er twee keer zoveel machtsimplicaties dan implicaties van slecht handelen.

Dat is aan de ene kant gunstig, want het journalistiek objectieve wordt hiermee strak gewaarborgd, de situatie wordt uitsluitend beschreven op basis van acties en reacties van de conflictpartijen. De implicatie van macht is daarmee snel gemaakt, aangezien de universiteit veel meer middelen heeft om haar zin te krijgen: bijvoorbeeld door alternatieve woonruimte te kunnen verschaffen, of juist door in samenspraak met de gemeente de bewoners met juridische middelen te dwingen om te verhuizen.

Ondanks de grote hoeveelheid artikelen in verhouding met de andere conflicten, valt het gebrek aan verdieping op. Het is in veel artikelen het ene woord tegen het ander, met in enkele gevallen een politieke reactie van de gemeenteraad, die in zichzelf wordt weergegeven als een gespleten geluid. Artikelen behelzen daarin niet veel meer inhoud dan ‘deze partijen zijn voor, deze partijen zijn tegen’. Die beschrijvende houding gedurende het verloop van het conflict, met voornamelijk nieuwsartikelen als genre is mogelijk het gevolg van de verschraling in lokale journalistiek, vanwege de verhouding van minder geld en personeel en meer nieuws om te verslaan. Minder journalisten moeten in kortere tijd meer artikelen uitbrengen (De Jong & Koetsenruijter, 2019, p. 43).

Op het gebied van framing is vooral de slachtofferrol prominent, maar ook dit is vooral gebaseerd op het feit dat de mensen letterlijk iets moeten opgeven ten gunste van een andere partij (de universiteit en de gemeente). Zodra het conflict in het voordeel uitvalt van de kleine partij, kiest de redactie voor een interview met de bewoners, waarin het David-en-Goliahtframe voor het eerst letterlijk wordt gebruikt.

Gesteld kan worden dat de houding van het Leidsch Dagblad de bewoners geen schijn van kans gaf, door een gebrek aan juridische kanttekeningen en door alleen de alternatieven aan te halen die de universiteit voorstelt (en niet die van de bewoners zelf). Het verzet werd meer afgeschilderd als een te overkomen obstakel, in plaats van een noodzakelijk op te lossen probleem. Denk hierbij aan titels als *'De Sleutels blijft sta-in-de-weg'* (Glastra, 2017). Inhoudelijk gezien getuigt het artikel niet van een voorkeur voor de universiteit als 'winnaar' in het conflict, maar vooral als een soort zekerheid die neerslachtig wordt gebracht: al doen de huurders nog zo hun best, uiteindelijk verzint de universiteit wel weer nieuwe manieren om een definitieve uitkomst uit te stellen of te forceren.

Eén kleine relativering van dit cynisme is dat in weinig artikelen de bewoners worden neergezet als hulpeloos. Er gaat altijd een zekere strijdbaarheid vanuit, bijvoorbeeld in *'De Sleutels: handen af van Doelencomplex'* (Glastra, 2017:2). Ook worden bij de vertragingen in het onderzoek altijd gemeld dat de reden dat de gemeente aankondigt een zorgvuldige aanpak te willen, is dat de bewoners pertinent tegen het idee van het verhuizen zijn.

Kortom worden in het Leidsch Dagblad in deze casus de sociale huurders neergezet als machteloos, maar niet hulpeloos. Strijdbaar in een ongelijke wedstrijd. De universiteit wordt neergezet als partij die, in samenspraak met de gemeente, vroeg of laat een nieuwe campus zal krijgen. Dat wordt soms te resoluut gedaan, zoals met het dreigen met onteigening, waar de schurkenrol op komt spelen. De momenten dat deze rol niet wordt gegeven, is als de universiteit zich beraadt op vervolgstappen en de bezwaren van de bewoners in overweging neemt.

4.4 • Comparatieve analyse: overeenkomsten en verschillen

Na het analyseren van de drie casussen, lijkt er op het eerste gezicht al een zichtbaar verschil te bestaan tussen de mate waarin het Leidsch Dagblad de casussen heeft behandeld: de aandacht voor Casus I en Casus III was fors en in een korte periode, terwijl over een langere periode Casus II niet frequent en onregelmatig is behandeld. Er zijn genoeg opvallende overeenkomsten en verschillen te constateren, waaronder:

- Hoe genres bepaalde framingsmiddelen faciliteren;
- In welke mate een machtsimplicatie en een implicatie van slecht handelen aan elkaar verwant zijn;
- Hoe de lengte van een tekst invloed heeft op het aantal framingsmiddelen en van welke soort deze zijn.

4.4.1 • *Invloed van genres*

In alle casussen is een duidelijke invloed te constateren van het genre op het aantal woorden en de frames. Interviews en ingezonden opiniestukken zijn langer van aard en gebruiken vaak meer framingsmiddelen: soms zelfs alle middelen waar in dit onderzoek naar gezocht is. In onderstaande figuur zijn alle interviews (in het codeboek geclassificeerd als Q5=2) gebundeld, met welke framingselementen zij bevatten. Opvallend is dat met name de schurkenrol in beide genres goed vertegenwoordigd is.

In zekere zin dienen interviews als een soort zuivering: denk aan het verweer van CvB-voorzitter Oomen (Kleijn & van Overbeeke, 1994) die de schuld neerlegde bij de aannemer en projectontwikkelaar, of de terugblik op de David-en-Goliathachtige strijd van de bewoners van het Witte Singel-Doelencomplex Giny Schoemaker en Tiny Steeman tegen de Universiteit Leiden (Simons, 2021). Het is een interview in een conflictsituatie met een betrokken partij in het conflict: dat leent zich uitstekend voor het aanwijzen van een schurk, maar minder voor het benoemen van een held. Een klassieke pathotechniek is immers om het publiek medelijden te laten krijgen met jou als slachtoffer (de slachtofferrol komt altijd terug) en de woede te keren tegen de tegenpartij (Andeweg & de Jong, 2004, p. 76).

In de twee interviews waar wel een heldenrol wordt beschreven, met de eerder genoemde bewoners van de sociale huurwoningen, geven zij niet zichzelf de heldenrol, maar de woningcorporatie. Maar de heldenrol dient daar als de voornaamste factor in het ‘winnen van de strijd’: het wil niet zeggen dat hun protest en moeite voor niks was, maar ze stellen wel bewust te zijn dat het niet doorslaggevend was. De enige uitspraak waarin zij impliceren een sleutelrol te hebben gehad, doen ze dat bij monde van de voorzitter van de

huurdersbelangenvereniging, die claimt dat de woningen al waren gesloopt zonder het protest.

Giny en Tineke geven zichzelf daarentegen de slachtofferrol in de interviews, omdat ze wel jarenlang last hebben gehad van de onzekerheid. Ze stonden machteloos tegen de universiteit, maar door het protest én de sterke onderhandelingspositie van de woningcorporatie, is het plan afgeblazen. Daarmee bevat dit individuele artikel een David-en-Goliathframe *avant la lettre*: sterker nog, in de inleiding van het ‘interview van de week’ vergelijkt de auteur de bewoners ook met de ‘kleine David, die nooit kon winnen van Goliath’ (Simons, 2021:2).

Artikelnummer	Machtsimplicatie	Ordeel: macht=slecht	Heldenrol	Schurkenrol	Slachtofferrol
1.15	X	X		X	X
1.19	X	X		X	X
2.4	X				X
3.31	X	X	X	X	X
3.32	X		X	X	X

Figuur 20. Framingselementen in interviews uit totale dataselectie

Artikelnummer	Machtsimplicatie	Ordeel: macht=slecht	Heldenrol	Schurkenrol	Slachtofferrol
1.6	X	X		X	
1.14	X	X		X	X
2.9	X	X	X	X	X

Figuur 21. Framingselementen in opiniestukken uit totale dataselectie

Tevens valt op dat er weinig ingezonden stukken worden gepubliceerd rondom deze materie in het Leidsch Dagblad. In de eerste casus werd er in de rubriek ‘Commentaar’ een enkele keer de ruimte gelaten aan een Leidenaar, die het handelen van de Universiteit veroordeelde: maar deze persoon was nooit direct of indirect betrokken bij één van de conflictpartijen. De enige ingezonden brief uit de gehele selectie die aan die kwalificatie voldoet, is die over de sluiting van het LAK-theater in 2012 (Kos et al., 2012). Maar ook daar is het onderwerp van

de casus slechts een bijzaak: de brief zelf gaat over de sluiting van het theater, de voor de universiteit onvoordelig verlopen aanleg van de RijnGouwelijn wordt hier gebruikt als speculatiemiddel. De brieven bevatten vanzelfsprekend framingsmiddelen, omdat het de kijk weergeeft van een enkeling of een groep mensen op een situatie. De meningen over de situaties vormen dan de aanleiding om überhaupt het stuk te schrijven.

4.4.2 • *Verhouding machtsimplicatie–implicatie slecht handelen*

Een interesse discrepantie is te vinden bij de mate waarin de implicatie van macht en de implicatie van slecht handelen, uiteen lopen tussen de drie casussen. In de eerste casus is er een zichtbaar grotere aanwezigheid van de implicatie van slecht handelen, terwijl er in Casus II meer artikelen zich richten op macht op zich. Bij de derde casus is de helft van de artikelen waarin macht is beschreven, er ook slecht handelen vastgesteld.

Figuur 22. Verhouding machtsimplicatie–implicatie slecht handelen per casus

	Casus I (N=26)	Casus II (N=10)	Casus III (N=32)
Q7=1	8 (30,7%)	7 (70%)	20 (62,5%)
Q8=1	19 (73,1%)	5 (50%)	10 (31,25%)
Verhouding	0,43	1,4	2

Een verklaring voor het uiteenlopen van deze verhoudingen ligt per casus verschillend. Bij de eerste casus is het met name de lengte van de artikelen die ervoor zorgt dat er wel veel wordt gerefereerd aan slecht handelen, zeker omdat het in deze casus gaat om strafbare feiten. Over het algemeen worden strafbare feiten die worden onderzocht door het Openbaar Ministerie of justitie gezien als belangrijk om te melden, omdat het ideologisch is verankerd dat fout handelen niet mag. Het wijkt af van de norm en is daarom het extra vermelden waard, omdat dit past in de sociale en politieke context van een doorsnee lezer (Van Gorp, 2005, p. 77).

Bij de tweede casus ligt de procentueel grote hoeveelheid machtsimplicaties ten grondslag aan de aard van wat er wordt gezocht: het is immers een specifiek deel van het proces van de aanleg van de RijnGouwelijn, over de invloed van de universiteit. Simpel gezegd is macht een groot aandeel van invloed, waardoor er daadwerkelijk bepaalde plannen en ideeën kunnen worden gewijzigd. Dus impliciet wordt er in de gezochte artikelen al gefilterd op de invloed van de Universiteit Leiden, die met al zijn geld en bestuurlijk vermogen (geconstateerd in de achtergrondliteratuur) een aanzienlijke macht beheerst.

Ten slotte zijn bij Casus III de verschillen ook ruim. Maar bij deze casus geldt dat de keren dat er wordt gesproken over slecht handelen, er automatisch ook wordt geschreven over de machtsverhouding. Deze staan in geen enkel artikel los van elkaar. Het komt voort uit het feit dat er niets strafbaars plaatsvindt, maar simpelweg een op zijn zachtst gezegd onhandige manier van communicatie en een rommelige manier van het project aansturen. In de artikelen waar het slechte handelen staat, wordt met name gesproken met of over de bewoners van de huurwoningen. De overige artikelen over macht gaan dan vooral over hoe de gemeente de regie overneemt, of over de alternatieve plannen die door ofwel de gemeente, ofwel de universiteit ter tafel worden gebracht.

Daarmee kan over de breedte worden geconcludeerd dat strafbare feiten een dominante factor zijn in het al dan niet slecht in beeld brengen van een conflictpartij. Dominant in de zin dat er sprake is van een zekere herhaling van het nieuwsfeit over verschillende artikelen heen. Mismanagement (zoals in Casus II en III) is ook een grote factor, maar dit wordt minder vaak apart en met name niet in herhaling genoemd.

Een mogelijke andere reden voor de hogere mate van het negatief framen van de conflictpartijen in Casus I, ligt in de hoeveelheid journalisten die zich storten op één onderwerp. Een voorbehoud hierbij is dat voor Casus II niet te achterhalen is wie de artikelen heeft geschreven (het archief van Nexis en het alternatieve archief van het Leidsch Dagblad hebben dit niet geregistreerd), maar door de lange(re) periode kan ervanuit worden gegaan dat er binnen de kleine N, al redelijk wat verschillende auteurs zitten. In het geval van de annex-affaire zijn het vooral Rudolf Kleijn en Caroline van Overbeeke die het nieuws hierover behandelen: er zijn geen artikelen geschreven door andere journalisten. Bij Casus III zijn er meer journalisten: Wilfred Simons en Loman Leefmans hebben veel geschreven over het onderwerp, maar er zijn hier en daar nog andere auteurs, zoals Glastra (2017).

Dit sluit aan bij een constatering van Castelló (2010, p. 475): in de lokale journalistiek werken minder mensen per redactie, waardoor een onderwerp of een reeks incidenten een persoonlijke aangelegenheid wordt van één of enkele journalisten. Ze gaan zich fixeren op het langere termijn aspect van het geheel en zien in opéénvolgende gevallen van mismanagement of strafbare feiten een patroon, waardoor er meer herhaling optreedt in het definiëren van iets of iemand als ‘slecht’.

4.4.3 • Tekstlengte en framingsmiddelen

Eén van de systematiseringen van het codeersysteem, is het aantal woorden van de tekst. Dit kan dit tevens gebruikt worden om te kijken of langere teksten meer of minder

framingsmiddelen bevatten. Helaas is de kwaliteit van de scans van *courant.nu* niet goed genoeg, waardoor het ontcijferen van woordenaantallen niet door een computer kon worden gedaan. Bij het converteren van de afbeeldingen naar tekst, herkent de tekstverwerker geen woorden of alinea's.

Voor de teksten van Nexis Uni wordt automatisch het aantal woorden bijgehouden. Dat betekent dat er bij Casus III het meest complete beeld is van in hoeverre de tekstlengte invloed heeft op bijvoorbeeld de hoeveelheid framingsmiddelen. Allereerst het gemiddelde aantal woorden bij deze casus: dit komt uit op zo'n 454 woorden per tekst. Dat betekent dat elke tekst met 455 woorden of meer, boven het gemiddelde qua lengte is. Gekeken naar deze teksten in verhouding met het aantal framingsmiddelen, komt het volgende naar voren:

Artikelnummer	Genre	Machtsimplicatie	Oordeel: macht=slecht	Heldenrol	Schurkenrol	Slachtofferrol
3.3	1	X	X		X	X
3.7	1			X		
3.11	1	X			X	X
3.21	1					
3.22	1	X		X		
3.29	1					X
3.31	2	X	X	X	X	X
3.32	2	X		X	X	X

Figuur 23. Framingsmiddelen voor artikelen met meer dan 455 woorden bij Casus III.

Wat opvalt is dat één van de artikelen, 3.21 met 550 woorden, geen enkele van de onderzochte framingsmiddelen bevat. De lengte van de artikelen is ondergeschikt aan het genre: bij interviews worden simpelweg meer rollen verdeeld en framingsmiddelen gebruikt, terwijl bij nieuwsartikelen dit sporadischer wordt gedaan. Dit blijkt ook al uit de tijdlijnen die in dit onderzoek zijn verwerkt.

Casus I en II kunnen, vanwege de kwaliteit van de scans, alleen bij benadering worden geschat op het woordenaantal. Na enkele artikelen steekproefsgewijs (deels) te hebben overgeschreven, is bij benadering één alinea in een scan zo'n 60 woorden. Daarmee zijn artikelen met 7,5 alinea's of meer, bovengemiddeld lang. Met het meenemen van die schatting kan de tabel worden aangevuld, met het voorbehoud dat hier niet meer sprake is van een strikte maatstaf in de vorm van het woordenaantal, maar slechts een benadering. Omdat er

daarom de mogelijkheid bestaat dat een artikel onder de grens van 455 woorden valt, zijn de tabellen gesplitst in louter feitelijk (Figuur 23) en bij benadering kloppend (Figuur 24)

Artikelnummer	Genre	Machtsimplicatie	Ordeel: macht=slecht	Heldenrol	Schurkenrol	Slachtofferrol
1.2	1		X			X
1.4	1	X	X		X	X
1.6	3	X	X		X	
1.13 (1)	4	X	X		X	X
1.13 (2)	4	X	X		X	
1.15	2	X	X		X	X
2.4	2	X		X		X
2.5	1		X			X
2.9	3	X	X	X	X	X
3.3	1	X	X		X	X
3.7	1			X		
3.11	1	X			X	X
3.21	1					
3.22	1	X		X		
3.29	1					X
3.31	2	X	X	X	X	X
3.32	2	X		X	X	X

Figuur 24. Framingsmiddelen voor artikelen met meer dan 455 woorden bij alle casussen

Noot: Casus I bij benadering (>7,5 alinea's, waar alinea=60 woorden).

Met dit completere beeld is beter zichtbaar dat met name de machtsimplicatie en de slachtofferrol in veel lange(re) artikelen terugkeren. Bij Casus I is het zelfs het geval, dat er altijd een machtsimplicatie zit besloten in een artikel van bovengemiddelde lengte, op één na (1.2). Ook wordt het punt onderstreept dat langere artikelen in andere genres dan nieuwsartikelen, meer framingsmiddelen bevatten dan langere nieuwsartikelen.

5 – Conclusie

Er is de afgelopen dertig jaar veel veranderd in de lokale journalistiek. De snelheid en kwantiteit is gegroeid door de intrede en uitbouw van het internet, maar tegelijkertijd zijn de inkomsten en redacties geslonken door de grote beschikbaarheid van gratis alternatieven voor nieuws. Toch zijn er enkele dingen die redelijk hetzelfde zijn gebleven. Een constante factor in het schrijven over de Universiteit Leiden door het Leidsch Dagblad is dat de conflictsituaties als conflict worden behandeld, met één partij recht tegenover de andere. Artikelen richten zich nooit op de vraag wie er vervolgens gelijk heeft, tenzij het stuk is geschreven door één van de betrokkenen in plaats van de betaalde journalisten. Dit betekent niet dat het Leidsch Dagblad zich niet waagt aan het framen van de situatie: het toepassen van framingstechnieken en het toebedelen van dramarollen wordt door de krant niet geschuwd.

5.1 • De drie casussen: andere conclusies na afloop

Voor het onderzoek zijn vier verschillende hypothesen opgesteld. Daarvan bleken zij allemaal deels waar, maar blijkt de rolverdeling in de artikelen toch anders weergegeven dan in eerste instantie was verwacht. Bij de eerste hypothese is duidelijk geworden dat alleen de schurk klopte: het College van Bestuur werd in de meerderheid van de artikelen gekoppeld aan strafrechtelijke onderzoeken en verkeerd handelen. Het is de bewuste keuze van de redactie daarmee geweest om het idee dat er iets strafbaars heeft plaatsgevonden, ondanks dat het slechts gaat om onderzoeken, met regelmaat te benoemen. De overheid is in weinig artikelen ter sprake gekomen als bemiddelaar of in enige heldenrol, terwijl de achtergrondliteratuur dit wel suggereerde (Slaman, 2021, p. 142).

Het idee dat de belastingbetaler de dupe is van het beleid is ook weinig aan bod gekomen, ondanks dat in deze periode de Universiteit Leiden onder overheidstoezicht moest worden geplaatst, wat uiteraard bekostigd werd uit gemeenschapsgeld. Daarnaast kon deze aanname worden gestoeld op een wat politiek inhoudelijkere aanname, namelijk dat het eerste kabinet-Kok in 1994 aantrad (het jaar van de crisis), een regering die enkele harde bezuinigingen heeft doorgevoerd voor het (hoger) onderwijs (Slaman, 2021, p. 77). Dat impliceert dat de tendens tegenover het hoger onderwijs negatief moet zijn geweest: er was electorale steun om er minder gemeenschapsgeld in te stoppen, maar door zaken als de annex-affaire moest er toch worden ingegrepen door de staat.

In de tweede casus werd de Universiteit Leiden in drie posities geframed: één enkele keer als schurk (toen het de democratisch vastgestelde referendumuitslag als ondergeschikt beschouwde aan de eigen infrastructuurambities), twee keer als held (toen het zich opwierp

als motor van de Leidse economie voor het referendum en toen het zich onthield van een rechtsgang om een redelijk gesprek aan te gaan met de Gemeente Leiden en provincie Zuid-Holland) en Ten slotte twee keer als slachtoffer (toen het nieuwe college van burgemeester en wethouders in 2010 besloot een streep te zetten door de tramlijn, ondanks investeringen van de Universiteit Leiden en het ROC Leiden). Daarmee kan niet worden gesproken van het feit dat de universiteit ‘vooral’ als slachtoffer van het provinciebeleid is neergezet, maar slechts enkele keren, in een periode waarbij er vooral onduidelijkheid was over de vorm van het nieuwe OV-net naar Katwijk.

Hierbij kan niet vaak genoeg worden onderstreept dat het ontzettend lastig is te beoordelen hoe de tendens precies was tegenover de universitaire houding in deze tijd, door de kleine N die strikt genomen beschikbaar is over de Rijn Gouwe Lijn en de Universiteit Leiden. Mogelijk is dit uit te breiden door een minder specifieke zoekopdracht uit te voeren naar alle artikelen over de tramlijn, maar het risico voor dit onderzoek zou zijn geweest dat er veel tijd verloren was gegaan aan het filteren van niet-universiteitsgerelateerd materiaal. Duidelijk is dat met de vernieuwde systematisering in het eerste deel van hoofdstuk 4.2, de meeste artikelen al zijn meegenomen in de totale verzameling van artikelen.

Dat is anders voor de casus van de Humanities Campus en de geplande sloop van het Witte Singel-Doelencomplex. Hier is het meest over geschreven en, hoewel de strijd is gestreden vanuit het opzicht van de sociale huurders, is de bouw van de campus ook zeker nog geen gelopen race. Dat hielp erg bij het kunnen onderzoeken van een eventueel omslagpunt: in de tijdlijn van figuur 17 werd zo zichtbaar dat er tussen 2019 en 2021 er een lange periode was, waarin de huurders als slachtoffer werden neergezet van het beleid van de universiteit.

Gedurende het onderzoek kwam er, tevens bij Casus II, een constatering over het David-en-Goliathframe. Door de beslotenheid van een uitkomst in dit frame is het vaak zo dat pas bij het afronden van een conflict er artikelen komen die dit frame hanteren. Dat is in deze casus letterlijk gebeurd in een interview van 16 oktober 2021: de auteur schrijft hier zelf al over een ‘David-en-Goliathachtig verhaal’. Maar hierdoor klopt de voor het onderzoek opgestelde hypothese niet: de universiteit wordt niet vooral als Goliath neergezet, omdat het gedurende de conflictperiode uitermate onzeker is of de huurders een kans van slagen hebben, zeker gezien de welwillende houding van de Gemeente Leiden om de Leidse universiteit de ruimte te geven met de bouwplannen,

De bewoners worden niet neergezet als hulpeloos, want veel artikelen gaan over de strijdbaarheid van de bewoners. Maar machteloos zijn ze in eerste instantie wel tegenover de

gecombineerde ambities van het Leidse gemeentebestuur en de universiteit. In een vervolgonderzoek zou het daarom van belang kunnen zijn om hierin een extra onderscheid te maken op het gebied van het slachtofferschap: is het een machteloos slachtoffer en/of een hulpeloos slachtoffer?

Er kan wel worden vastgesteld dat daarmee de universiteit vaker wordt neergezet als machtig en de bewoners als machteloos. Dominant is het David–en–Goliathframe daardoor pas aan het einde, want er wordt in geen enkel artikel gedurende het proces expliciet rekening gehouden met het feit dat de woningcorporatie en de huurders hun zin krijgen. Dat is een algemeen bekend mankement met framingonderzoek: het vermogen om een situatie te beschouwen als hoe deze plaatsvond indertijd, terwijl de uitkomsten al bekend zijn, is in een onderzoek beperkt tot het niveau dat de onderzoeker zich daarin kan inleven. Het feit dat de hypothese al keek naar een David–en–Goliathsituatie, is gestoeld op het feit dat dit onderzoek met een historische blik is gedaan.

5.2 • Het totaal: conflicten zonder held

H1: De Universiteit Leiden wordt, in alle casussen, geframed met een sterke mate van (over)macht en grote, ongewenste invloed op gemeentelijk en provinciaal beleid.

Ten slotte de overkoepelende hypothese, die het meeste teruggrijpt op de onderzoeksvraag: de mate waarin het Leidsch Dagblad machtsgerelateerde framingstechnieken gebruikt bij het beschrijven van een conflict tussen de Universiteit Leiden en een andere partij. Oftewel, in essentie de aanleiding van het onderzoek, of een lokaal medium veel of weinig dramatiseert in conflicten tussen grote instellingen en andere partijen, als deze instelling semi–publiek is. Het korte antwoord daarop is dat het gebeurt, maar dat er zichtbare en latente activeringsmechanismen zijn om dit proces in gang te zetten.

Allereerst is er sturing vanuit één van de betrokken actoren mogelijk. Specifieker is bijvoorbeeld het genre van belang: interviews en ingezonden stukken geven in het Leidsch Dagblad bijna integraal de ruimte aan één conflictpartij, waardoor er een eenzijdige blik en gesimplificeerde blik ontstaat op een situatie. Daarnaast zijn interviews en beschouwingen van zichzelf, en de ingezonden stukken in deze specifieke casussen, ook langer dan een gemiddeld artikel (met een gemiddelde van 455 woorden). De grootte van een tekst blijkt zo parallel te lopen aan de hoeveelheid framingmiddelen, maar ook aan het genre: langere teksten zijn relatief gezien vaker een ander genre dan een nieuwsartikel.

Hoewel gastredacteurs en geïnterviewden duidelijk een kant kiezen, houden journalisten zich meer op de vlakte als het gaat om het geven van een mening. De enige

beschouwing in de gehele selectie artikelen zit in de eerste casus, en dat is niet gek gezien de uitbreiding van de nieuwsstromen en het krimpen van redacties door gebrekkige advertentie–inkomsten, beide geïnitieerd door de opkomst en groei van internetjournalistiek. Daarentegen zijn bij nieuwsartikelen die een bijeenkomst, vergadering of debat verslaan, ook door dezelfde gebrekkige middelen, de artikelen vaak wat droog: een welles–nietesverhaal waarin beide partijen evenveel ruimte krijgen om hun belangen uiteen te zetten. Het maakt bijvoorbeeld dat er nauwelijks een heldenframe voorkomt in een artikel, tenzij een van de actoren zich expliciet opwerpt als rationeel (zoals bij de Rijn Gouwe Lijn in 2013).

Slachtoffers en schurken zijn er daarentegen vaker. Aangezien de casussen zich betrekken op conflictsituaties, en de artikelen vaak weergaven zijn van de acties en reacties, loopt de afwisseling tussen de toebedeling van de twee rollen parallel aan wie er een actie heeft ondernomen. De partij die de actie uitvoert, krijgt vaak het woord, en kan zich dus profileren als ofwel de goede partij (held), of gedupeerde (slachtoffer).

Waar Casus I veel rolverdelingen heeft en daarbij de implicatie dat er slecht of onwettig wordt gehandeld, door de vele interne universitaire en externe juridische onderzoeken, is dit bij Casus III andersom: daar wordt veel meer een implicatie van macht gemaakt dan slecht handelen, omdat de universiteit zich toch nog probeert co–operatief op te stellen in het kader van het zoeken naar alternatieve woonruimte. Waar strafbare feiten per definitie als slecht worden gepresenteerd, is dat niet meteen gezegd bij niet–strafbare feiten met zeer negatieve gevolgen voor één van de conflictpartijen.

Het deel in de hypothese over ‘ongewenste invloed op gemeentelijk en provinciaal beleid’ blijkt onjuist. In Casus I wordt de kwestie vooral gecentreerd rondom de universiteit. Er blijkt weinig aandacht te zijn voor de invloed van de (lokale) overheid. Alleen juridische procedures krijgen buitengewone en herhaaldelijke aandacht. Bij Casus II is het deels waar: de invloed van de universiteit op het proberen te ondermijnen van een referendumuitslag die het gemeentebestuur wil honoreren, wordt wel besproken in een verslag over een debat bij het Leidsch Dagblad (Leidsch Dagblad, 2011). Daar wordt wel benadrukt dat de gemeente het niet wenselijk vindt hoe de universiteit het college framet. Er zijn echter geen artikelen over de invloed van de Universiteit Leiden op het provinciale beleid in deze kwestie.

Maar met name bij de laatste casus kan worden gesteld dat het tegenovergestelde waar is: de gemeente ziet zichzelf als bemiddelaar en oefent zelf invloed uit, maar heeft als hoofddoel de universiteit haar ambities te laten verwezenlijken, met zo min mogelijk schade voor de bewoners. Een illustratief voorbeeld is hoe de wethouder stelt dat het ook de wens was van de meerderheid van de gemeenteraad dat de woningen werden gesloopt, terwijl de

collegepartijen hiervoor hebben gestemd (en daardoor het oordeel van de oppositie, waarvan een aanzienlijk deel tegen was, sowieso al kansloos was). De journalisten van het Leidsch Dagblad hebben het regelmatig over hoe de gemeente ‘de boel weer op de rails moet krijgen’ en ‘de regie neemt’, terwijl uiteindelijk de gemeente de voorkeuren van de universiteit voorop stelt. Die invloed wordt niet als onwenselijk beschreven in de artikelen: het wordt pas in het interview met de bewoners na afloop duidelijk hoe machteloos zij zich hebben gevoeld over hoe de universiteit en gemeente dezelfde belangen dienden, zonder dat iemand daar iets tegenin bracht of er significante media-aandacht was voor tegenvoorstellen (Simons, 2021:2).

Dat brengt dit onderzoek tot een afsluitende en essentiële vraag: in hoeverre voert het Leidsch Dagblad als lokaal medium de zogenaamde ‘waakhondfunctie’ van de journalistiek goed uit? Er is evident sprake van controle, aangezien er veel wordt geschreven over conflicten in verscheidene genres. Maar het is wel meer een beschrijvende controle dan een onderzoekende houding. Dat wil zeggen dat er veel wordt geschreven over informatie-avonden, collegebesluiten en gerechtelijke uitspraken, maar weinig zelf wordt onderzocht over de totstandkoming van (deel)besluiten in een conflictsituatie. Sterker nog: er zijn geen artikelen waarbij de krant de vinger aan de pols houdt, door zelf bijvoorbeeld contact op te nemen met de universiteit. Het neemt een afwachtende houding aan tegenover de informatiestroom vanuit de instelling, in plaats van dat het zelf nieuwe informatie wilt opvragen.

De afwachtende houding geldt ook voor de omgang met de ‘benadeelde’ partij in Casus III, waarbij de bewoners van de sociale huurwoningen pas worden geïnterviewd als zij hun zin hebben gekregen, in plaats van dat zij de aandacht krijgen voor hun ellende gedurende het proces. Als bij Casus II de Universiteit Leiden echter als benadeelde partij wordt genomen, is er iets opvallends aan de hand: in 2007 wordt er namelijk een hoogleraar geïnterviewd om de belangen van de Universiteit Leiden en de uitbreidingsdrift van de universiteit te verdedigen.

Waarom dit wel gebeurt als de Universiteit Leiden de benadeelde partij is, sluit aan bij een conclusie uit eerder onderzoek, die stelt dat het te maken heeft met de grote werkgevendende functie van de universiteit in de regio (Castelló, 2010, p. 477). Het kan namelijk journalistiek van belang zijn om de problemen van de Universiteit Leiden als ‘slachtoffer’ onder woorden te brengen, zodat werknemers die het Leidsch Dagblad lezen hier meer over kunnen lezen en hun eigen mening kunnen vormen. De belangen van de bewoners van het Witte Singel-Doelencomplex, zijn daarentegen voor mensen buiten deze omgeving, minder belangrijk. Met

andere woorden: als de Universiteit Leiden zich slachtoffer waant, zijn dit belangrijkere problemen, gekeken naar het totale aandeel lezers wat geraakt zou worden door een beslissing waarbij de universiteit wordt benadeeld.

Kortom weet het Leidsch Dagblad van zichzelf op een passieve manier controle uit te voeren, door te berichten over het (openbare) verloop van een conflict met berichten die de betrokken partijen zelf de wereld inbrengen. Minder slagen zij in het onderzoeken van een situatie op zoek naar de nuance of een eventueel gelijk, en als dit al wordt gedaan, worden betrokken partijen in interviewvorm aan het woord gelaten om hun persoonlijke licht op de zaak te laten schijnen.

6 – Discussie en Aanbevelingen

Zoals eerder vastgesteld, is framingonderzoek een voornamelijk subjectieve aangelegenheid, die beïnvloed wordt door onder meer de tijd waarin het is geschreven versus de tijd waarin het onderzoek wordt uitgevoerd (Van Gorp, 2005, p. 486–488). Historisch framingonderzoek zorgt daarom niet altijd voor even heldere en kwantificeerbare resultaten. Om de betrouwbaarheid in enige zin te toetsen is er een deel van de totale verzameling van artikelen onderworpen aan een betrouwbaarheidstoets, maar het is geen overbodige luxe om bij een dergelijk onderzoek meer mensen te betrekken die het codeboek valideren, of de compleetheid van de totale verzameling van artikelen kunnen nakijken.

Opvallend genoeg waren de gekozen frames, die allen niet uit hetzelfde onderzoek kwamen, geen van allen direct toepasbaar op de casussen. Daarmee lijkt het zoeken naar specifieke frames uit bestaande literatuur in een ander artikelenselectie dan die van het origineel onderzoek lastig, als het doel is om de specifieke conclusie te trekken dat één frame perfect aansluit. Daarom is het allicht een beter idee om alleen op zoek te gaan naar bepaalde framingselementen. Mocht een verzameling van deze elementen consequent terugkomen in een reeks artikelen, kan hier dan zelf eventueel een label op worden geplakt.

Nu hoeft een bundeling van framingselementen niet per se te worden omgedoopt tot een frame om een concreet resultaat te krijgen, zoals dit onderzoek ook bewijst. Het vinden van elementen en met deze kwantitatieve gegevens conclusies trekken is ook goed mogelijk. Wat dat betreft is de methode van Van Gorp (2005) goed toe te passen, maar is het de moeite waard om voor de theorie rondom framing meer verdieping in het vooronderzoek te doen, zodat er keuze is uit meer frames of framingselementen om naar te zoeken.

Extra aandacht mag er ook gaan naar het methodologisch goed kunnen omschrijven van een David-en-Goliathframe. Zoals in dit onderzoek is vastgesteld, is het lastig om te spreken van een David-en-Goliathsituatie als de uitkomst van het conflict nog onbekend is. Bestaande literatuur biedt hier weinig ondersteuning en deze constatering over dit frame is in het verleden nog niet vastgesteld. Het is überhaupt discutabel of er gezocht kan worden naar een dergelijk frame in journalistieke producties van tijdens een conflict vanwege deze reden, en of er niet onbewust een parallel wordt getrokken aan een David-en-Goliathsituatie bij afgeronde conflicten.

Ook kunnen de vragen in dit codeboek meer worden uitgesplitst, bijvoorbeeld een vraag over wie de machtspositie krijgt toebedeeld. Dat is nu alleen bij Casus II gedaan, omdat het daar regelmatig wisselde, maar het kan over de gehele dataselectie ook interessante

inzichten opleveren. Hetzelfde geldt voor de vraag over de implicatie van slecht gedrag: er blijkt nogal een verschil te zijn tussen hoe vaak strafbare feiten worden benoemd, versus het benoemen van simpelweg onhandig of egocentrisch handelen (zoals bij Casus II en III meer het geval is). Ook is de verwachting dat, naarmate de vragen specifiekere worden, de betrouwbaarheid ook toeneemt: immers is er een specifiekere tekstonderdeel om op te zoeken.

De uitspraken over de zogenaamde ‘vershraling’ en krimp van de lokale journalistiek zijn ontleend uit bestaand onderzoek, maar dit onderzoek betreft zich niet alleen op het Leidsch Dagblad. De publicatie over het Leidsch Dagblad die is gebruikt in hoofdstuk 2.2.2, dateert uit 2004 (Van der Malen, 2004). Voor meer context bij het onderzochte medium in een vergelijkbaar onderzoek, kan het geen kwaad om een geactualiseerde geschiedenis van het medium te schrijven.

Daarbij is het de moeite waard om het onderzochte medium, mits mogelijk, bij het onderzoek te betrekken. Zo kunnen diepte-interviews met betrokken journalisten mogelijk een goede nuance en/of verklaring bieden voor gemaakte keuzes, zeker bij het uitblijven van hoofdredactioneel commentaar. Zeker bij een laag aantal artikelen, kan het van belang zijn om na te vragen of er een consistent beleid is in het in beeld brengen van bepaalde situaties en de verdeling van aandacht tussen verschillende conflictpartijen.

Er zijn ook veel mogelijkheden voor een comparatief onderzoek met deze resultaten en/of methode als basis. Denk hierbij aan het verschil tussen de hoeveelheid rolverdelingen met het Leidsch Dagblad en een ander regionaal mediaplatform, of zelfs landelijke publicatie. Of, in de geest van eerdere onderzoeken naar het framen van machtige instellingen in de lokale journalistiek, een vergelijkend onderzoek met hoe een andere lokale krant over een commerciële speler schrijft in een *company town* (denk hierbij aan Philips in Eindhoven of Tata Steel in IJmuiden). Het zou interessant kunnen zijn om te kijken of het feit dat een universiteit semi-publiek is, inderdaad zorgt voor meer of minder framing.

Hoewel de databases qua inhoud toereikend waren, is het wel handig om te kijken naar de mogelijkheden van scans van het dagblad zelf, in tegenstelling tot een bestaand archief. Mogelijk zijn deze scherp genoeg om het woordenaantal door de computer te laten bepalen, in plaats van een schatting te maken. Ook heeft Nexis Uni een gebrekkige registratie van de journalisten van dienst (deze stonden bij Casus II nauwelijks aangegeven): dit is vervelend voor de bronverwijzing en zou kunnen worden opgelost met een navraag bij het te onderzoeken medium.

Wel is er ook enkele keren benadrukt dat de bezuinigingen in de lokale journalistiek, gepaard met een wildgroei aan communicatieprofessionals, geen goed doen voor het

evenwichtig in beeld brengen van een situatie. Hoewel de conflictpartijen bij het uitvoeren van een actie media-aandacht krijgen, is dit vaak een welles–nietesverhaal. Beschouwingen zijn daarentegen terugblikkend in plaats van per definitie actueel. Het valt op dat de terugblik op het verloop van Casus III in interviewvorm was, terwijl in Casus I, 25 jaar eerder, er wel gebruikt is gemaakt van beschouwingen in zaterdagedities, waar de journalist bepaalde op basis van het verloop hoe de situatie is verlopen.

Het zal soms botsen met het principe van objectiviteit, maar het is in het kader van framing eerlijker als het in een beschouwingvorm gebeurt, in plaats van een interview. Bij dat laatste format is het risico immers groter dat één partij er veel gunstiger uitkomt dan de andere, misschien wel onterecht. Het scheelt dat de lokale journalistiek, die bij wijze van trend nu een focus heeft op ‘de gewone mensen’, daarmee wel de minder machtige partij een podium gaf (in Casus III de sociale huurders) in tegenstelling tot een woordvoerder of de voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit Leiden.

Literatuurlijst

- Aarsen, A. van. (1994). *Universiteit en Cobouw ruziën over inzage administratie Annex*. Leidsch Dagblad.
- Andeweg, B.A. & De Jong, J.C. (2004). *De eerste minuten: Attentum, benevolum en docilem parare in de inleiding van toespraken*. Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Beijen, F. (2013). *Instellingen zien af van RGL-claim*. Leidsch Dagblad.
- Bol, B. van der .(2011). *Versobering RijnGouwelij n zet kwaad bloed*. Binnenlands Bestuur.
- Boon, M. L. (2019). *Computational Approaches to Detection of Narrative Frames in News*. ProQuest Dissertations Publishing.
- Braet, A. (2011). *Retorische kritiek: hoe beoordeel je overtuigingskracht?*. Boom Uitgevers Amsterdam.
- Bramwell, A., & Wolfe, D. A. (2008). Universities and regional economic development: The entrepreneurial University of Waterloo. *Research Policy*, 37(8), 1175–1187.
- Bruijn, H. de. (2014). *Framing, Over de macht van taal in de politiek* (6de editie). Uitgeverij Atlas Contact.
- Castelló, E. (2010). Framing news on risk industries: Local journalism and conditioning factors. *Journalism (London, England)*, 11(4), 463–480.
- 'Coalitie keert stad en regio rug toe'. (2010). Leidsch Dagblad.
- 'Direct een tram naar de kust'; GroenLinks: Ook rails in centrum. (2007). Leidsch Dagblad.
- Dijk, J. van. (2007). *Als 't maar weer 3 oktober wordt; Hoogleraar Ton van Raan over de RijnGouwelij n en Leiden*. Leidsch Dagblad.
- Dunn, K. C., & Neumann, I. B. (2016). *Undertaking discourse analysis for social research*. University of Michigan Press.
- Entman, R.M. (1993), Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43, 51–58.
- Glastra, B.J. (2017). *De Sleutels blijft sta-in-de-weg*. Leidsch Dagblad.
- Glastra, B.J. (2017:2). *De Sleutels: handen af van Doelencomplex*. Leidsch Dagblad.

- Gorp, B. van. (2005). Where is the Frame? *European Journal of Communication*, 20(4), 484–507.
- Gorp, B. van (2006). *Framing asiel : indringers en slachtoffers in de pers* (1e dr.). Leuven ; Voorburg: Acco.
- Hansen, L. (2006). *Security as practice : Discourse analysis and the Bosnian war* (New international relations). London ; New York: Routledge.
- Hayes, A. F., & Krippendorff, K. (2007). Answering the call for a standard reliability measure for coding data. *Communication Methods and Measures*, 1, 77–89.
- Holzer, B. (2007). Framing the Corporation: Royal Dutch/Shell and Human Rights Woes in Nigeria. *Journal of Consumer Policy*, 30(3), 281–301.
- Jong, J.C. de & Koetsenruijter, A.W.M. (2019). *Regionale en locale journalistiek in Zuid–Holland*. Provincie Zuid–Holland. Geraadpleegd via <https://www.zuid–holland.nl/publish/pages/22770/regionaleenlokalejournalistiekinzuid–holland–onderzoeksrapport.pdf>
- Joris, W., D’Haenens, L., Van Gorp, B., & Mertens, S. (2018). The Refugee crisis in Europe: A frame analysis of European newspapers. In S. F. Krishna–Hensel (Red.), *Migrants, Refugees, and the Media: The New Reality of Open Societies (Global Interdisciplinary Studies Series)* (1ste editie, pp. 59–80). Routledge.
- Kooij, P. van der (1994). *Universiteit op het matje*. Leidsch Dagblad.
- Kloosterman, A. (2021). *Sloop Doelencomplex gaat niet door, plan Humanities Campus geschrapt*. Leids Universitair Weekblad Mare.
- Kleijn, R. (1994:1). *Overplaatsing directeur Sylvius teruggedraaid*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. (1994:2). *‘De mesthoop moet worden opgeruimd’*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. (1994:3). *Den Os stapt op*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. (1994:4). *Crisis op de Universiteit*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. (1994:5). *Bank eist zeven miljoen van Leidse universiteit*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. (1994:6). *Faillissement in bouwschandaal universiteit*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. (1994:7). *Drie arrestaties in zaak Sylviuslaboratorium*. Leidsch Dagblad.

- Kleijn, R. (1994:8). *'Chaos bij project Leidse universiteit'*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. & Van Overbeeke, C. (1994). *'In Leidse ambiance doet men de deur niet dicht'*. Leidsch Dagblad.
- Kleijn, R. & Van Overbeeke, C. (1994:2). *Studie wijze mannen naar RUL*. Leidsch Dagblad.
- Kos, P., Van Heuven, R., De Bakker, E., De Vos, D., Sloos, D., Bergwerff, C. (2012). *Universiteit staat met rug naar de stad*. Leidsch Dagblad.
- Lasswell, H. D. (1936). *Politics : who gets what, when, how*. New York, NY: Peter Smith.
- Leefmans, L. (2017). *Gemeente Leiden neemt regie over*. Leidsch Dagblad.
- Leefmans, L. (2017:2). *Campus helemaal terug bij af*. Leidsch Dagblad.
- Leefmans, L. (2019). *Onteigining voor campus dreigt*. Leidsch Dagblad.
- Leefmans, L. (2019). *Nog een campus, niemand juigt*. Leidsch Dagblad.
- Leefmans, L. (2020). *Opnieuw vertraging universitair campusproject*. Leidsch Dagblad.
- Leefmans, L. (2021). *Grote Leidse campus mogelijk stuk Kleiner*. Leidsch Dagblad.
- Leids Universitair Medisch Centrum. (2019). *Leiden, Stad van Ontdekkingen | LUMC*.
- Malen, K. van der. (2004). *De kracht van de krant: Leidsch Dagblad en zijn lezers*. Leiden: Kopwit.
- Meza, C. C. (2012). *De Nederlandse universiteiten: Feiten en Cijfers 2012*. Rathenau Instituut.
- Neuman, R. W., Just, M. R., & Crigler, A. N. (1992). *Common Knowledge*. Amsterdam University Press.
- Otterspeer, W. (2008). *Het bolwerk van de vrijheid*. Amsterdam University Press.
- Overbeeke, C. van. (1994). *De 'Leidens-weg' van een aannemer*. Leidsch Dagblad.
- Overbeeke, C. van. (1994:2). *Oomen verzet zich tegen openbaarmaking van het Annex-rapport*. Leidsch Dagblad.
- Plan campus vertraagd*. (2018). Leidsch Dagblad.

- Power, D., & Malmberg, A. (2008). The contribution of universities to innovation and economic development: in what sense a regional problem? *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 1(2), 233–245.
- Schuck, A. R. ., & de Vreese, C. H. (2006). Between Risk and Opportunity. *European Journal of Communication (London)*, 21(1), 5–32.
- Simons, W. (2016). *Bouw campus is onzeker*. Leidsch Dagblad.
- Simons, W. (2017). *'Machtsblok wekte achterdocht'*. Leidsch Dagblad.
- Simons, W. (2021). *Een glansrijke overwinning*. Leidsch Dagblad.
- Simons, W. (2021:2). *'Zonder ons was het Doelencomplex allang weggevaagd'*. Leidsch Dagblad.
- Slaman, P. (2021). *De glazen toren: De Leidse universiteit 1970–2020*. Prometheus.
- Socialistische Partij Leiden. (2013). *RijnGouwelijn*. SP Leiden.
- Universiteit dreigt opnieuw met rechter om RGL*. (2010:2). Leidsch Dagblad.
- Universiteit Leiden. (2007). *Universiteit vóór Rijn–Gouwelijn*. Nieuwsarchief Universiteit Leiden.
- Universiteit Leiden. (2021). Feiten en cijfers.
- Verkeersproblemen in Leiden: De ene bus is sexier dan de andere*. (2011). Leidsch Dagblad.
- Walgrave, S., Soroka, S., & Nuytemans, M. (2008). The Mass Media's Political Agenda–Setting Power. *Comparative Political Studies*, 41(6), 814–836.
- Wely, R. van. (2022). *Universiteit ziet mogelijkheden Humanities Campus te bouwen zonder sloop woningen*. Omroep Sleutelstad.

Bijlage 1 – Codeboek

Dit codeboek kan worden toegepast om specifieke, aan macht gerelateerde frames te ontleen uit artikelen over de bedrijfsvoering van de Universiteit Leiden. Dit onderzoek is toegespitst op drie cassusen:

- De bouw van de ‘annex’ van het Sylvius Laboratorium en de daaropvolgende bestuurscrisis in het College van Bestuur van de Universiteit Leiden (1994–1996).
- De aanleg van de RijnGouwelijn, een lightrailverbinding tussen Gouda en Katwijk die medegefinanciërd is door de Universiteit Leiden (2002–2013).
- De bouw van de Humanities Campus en het verweer van de bewoners van een te slopen wijk in het gebied (2016–2021).

Deze periodes zijn afgebakend op basis van het historisch naslagwerk over de Universiteit Leiden. Het codeboek is ten dele gemodelleerd naar het boek ‘Framing Asiel’ (Van Gorp, 2006, p. 252–263). **Belangrijke noot:** de Universiteit Leiden als entiteit behelst ook het College van Bestuur als uiteindelijke uitvoerende partij. Wanneer in het codeboek dus wordt gesproken over de universiteit, kan dit ook worden betrokken op het College van Bestuur van de Universiteit Leiden. Andere universitaire organen (zoals de universiteitsraad) zijn niet onderdeel van de uitvoerende kant (zij controleren immers het beleid, maar voeren dit uiteindelijk niet uit).

B1.1 • Locatie dataverzameling

In dit onderzoek wordt gekeken naar artikelen uit het archief van het Leidsch Dagblad. Deze is niet in zijn geheel op één plek te vinden. Voor casus 1 wordt uitsluitend gebruik gemaakt van de database van courant.nu. Hier is een archief beschikbaar van 1860 tot 2005. Artikelen vanaf 2005 zijn beschikbaar via de database van Nexis Uni. Dat betekent dat voor de tweede casus bij beide databases artikelen zullen worden gezocht, terwijl bij de casus van de Humanities Campus enkel gebruik hoeft te worden gemaakt van Nexis Uni.

B1.2 • Totstandkoming keuze frames

De keuze van de frames, de zogenaamde open codering van de frames, is gedaan gebaseerd op verschillende academische artikelen. De onderbouwing hiervan is te vinden in hoofdstuk 3.2 van het onderzoek.

B1.3 • Gesloten codering – indexering

In eerste instantie, voordat de frames worden geanalyseerd, dienen er enkele gesloten zaken te worden gecodeerd in het kader van overzicht.

- **Q1: Wat is de publicatiedatum?**

Antwoord: dd–mm–jaar

- **Q2: Wat is de casusperiode?** (Indien er sprake is van overlap zijn er meerdere antwoorden mogelijk).

Antwoord: Bestuurscrisis (1), RijnGouwelijn (2) en/of Humanities Campus (3).

1 = 1994, 2 = 2002 – 2013, 3 = 2016 – 2021.

- **Q3: Welk archief is gebruikt?**

Antwoord: Courant.nu (1), Nexis Uni (2).

- **Q4: Wat is het aantal woorden van de tekst?**

Antwoord: aantal woorden

- **Q5: Wat is de functie van de tekst?**

Antwoord: nieuwsartikel (1), interview (2), opinie (3), beschouwing (4)

- **Q6: Wat is de functie van de auteur van de tekst?**

Antwoord: (betaald) journalist van Leidsch Dagblad (1), ingezonden stuk door betrokkene (2), ingezonden stuk door niet–(direct)–betrokkene (3)

B1.4 • Gesloten codering – frames

Om te bepalen of en welke frames er worden toegepast in een artikel, wordt gekeken naar de kenmerken die een frame wordt toegeschreven in de bestaande academische literatuur. Een uitgebreide onderbouwing hiervan is te vinden in hoofdstuk 2.1 van het onderzoek, maar voor de gebruiksvriendelijkheid van het codeboek is dit ook schematisch weer te geven.

De frames zijn, met name in het geval van frame 2 en 3, elkaars verlengden. Daarom dient er in het codeboek rekening gehouden te worden met het in de juiste volgorde beantwoorden van vragen, omdat deze kennis kan opleveren voor het beantwoorden van een volgende vraag. Zoals Van Gorp (2005) stelt zijn enkele framingsmiddelen latent, hierdoor kan niet louter worden uitgegaan van het gebruik van specifieke woorden of synoniemen van die woorden. Per vraag zal daarom worden toegelicht wat zou kunnen (of moeten) leiden tot een ja (1) of een nee (2) als antwoord. Onderstaand schema laat zien waar de verschillende framingsmiddelen in dit onderzoek aan ontleend zijn.

Figuur B1. Schematische weergave frames rondom machtsuitoefening uit theorie.

Nummer	Frame	Partij 1	Partij 2/benadeelde	Verloop conflict
1	Dramaframe (de Bruijn, 2014, p. 242).	‘Schurk’	‘Slachtoffer’	Schurk doet slachtoffer iets aan, bv. beschamen van vertrouwen of afnemen van iets. Uitkomst onbeslist.
2	‘Powerlessness–frame’ of ‘frame van machteloosheid’	‘Machthebber’	‘Machteloze’	De machthebber is op zoek naar meer macht en invloed, ten koste van de machteloze. Uitkomst in het voordeel van de machthebber.
3	‘David–en–Goliathframe’ (Boon, 2015, p. 40)	‘David’	‘Goliath’	De grote partij (David) legt het, ondanks het zichtbare overwicht, af tegen de inzet van de kleinere underdog (Goliath). Uitkomst in het voordeel van Goliath.

- **Q7: Wordt er geoordeeld over één van de twee partijen als ‘machtig’?**

Antwoord: een ‘ja’-antwoord is afhankelijk van onder meer:

- *het letterlijk benoemen van de macht, bijvoorbeeld door te zeggen ‘de machtige universiteit’ of iets soortgelijks;*
- *de weergave van de grote van de universiteit (bijvoorbeeld door het gebruik van krachttermen als ‘gigantisch’ of ‘groot’), of juist het kleinere formaat van Partij 2 (door het gebruik van verkleinwoorden of het weergeven van zwakte);*
- *macht benoemen op basis van andere kenmerken of drogredenen, zoals de anciënniteit van het instituut (‘de oudste en/of grootste universiteit van Nederland)*

Indien één of meer van deze elementen terugkomen, is het antwoord ja (1). Zo niet, is het antwoord nee (2). Als dit onduidelijk is, kan worden gekozen voor (3).

- **Q8: Wordt er geoordeeld over één van de twee partijen als ‘slecht’?**

Antwoord: een ‘ja’-antwoord is afhankelijk van het oordeel over de acties van de verschillende partijen.. Is er bijvoorbeeld sprake van iets ‘onwettigs’, ‘nalatig’ of op zijn minst ‘vervelend’ handelen, oftewel slecht handelen ten koste van een andere partij (of iets soortgelijks), kan deze vraag worden beantwoord met ‘ja’ (1). Als de Universiteit Leiden niet met dergelijke beoordelingswoorden wordt omschreven, is het antwoord ‘nee’ (2). Als dit onduidelijk is, kan worden gekozen voor (3).

- **Q9: Is de uitkomst van het conflict(deel) bekend in het artikel?**

Het gaat dus niet per se om het gehele conflict, maar ook bijvoorbeeld een rechterlijke uitspraak of een (tussen)beslissing in het proces. Simpel gezegd: is er een voldongen feit, dan is het antwoord ja (!), is het een aankondiging, speculatie of mogelijkheid, is het antwoord nee (2).

Antwoord: ja (1), nee (2), onduidelijk (3).

- **Q9.1: Voor wie is de uitkomst in het voordeel?**

Antwoord (indien Q9=1, anders Q9.1=0): De Universiteit Leiden (1), niet de Universiteit Leiden (2), er is geen sprake van een duidelijk voordeel (3).

- **Q9.2: Leggen de betrokken partijen zich neer bij deze (eventuele) uitkomst?**

Antwoord: ja (1), nee (2), onduidelijk obv tekst (3).

- **Q9.3: Speculeert de auteur, of geeft de auteur ruimte aan speculaties, over een toekomstige uitkomst?**

Antwoord (indien Q9=2, anders Q9.3=0): ja (1), nee (2), onduidelijk (3).

- **Q10: Wordt de universiteit, de benadeelde partij of een derde partij op één of andere manier als ‘held’ gepresenteerd?**

Antwoord: ja (1), nee (2), onduidelijk (3)

- **Q11: Wordt de universiteit, de benadeelde partij of een derde partij op op één of andere manier als ‘schurk’ gepresenteerd?**

Antwoord: ja (1), nee (2), onduidelijk (3)

- **Q12: Wordt de universiteit, de benadeelde partij of een derde partij op één of andere manier als ‘slachtoffer’ gepresenteerd?**

Antwoord: ja (1), nee (2), onduidelijk (3)

B1.5 • Betrouwbaarheidstoets op basis van twintig procent

Vraag	Krippendorff's α	Waarschijnlijkheid van zwakke alpha (q)	Oordeel
Q7	1	0%	Zeer betrouwbaar
Q8	0,70	89,6%	Betrouwbaar met grote foutkans
Q9	0,55	90,0%	Onbetrouwbaar
Q10	0,84	64,7%	Zeer betrouwbaar met bovengemiddelde foutkans
Q11	0,85	64,0%	Zeer betrouwbaar met bovengemiddelde foutkans
Q12	0,69	88,1%	Betrouwbaar met grote foutkans

Figuur B2. Overzicht uitkomsten Krippendorffs Alpha in SPSS op basis van script Hayes & Krippendorff (2007).

Op basis van de betrouwbaarheidstoets is Q9 – en daardoor automatisch de verwante subvragen – onbruikbaar gebleken.

Bijlage 2 – Codering van Casus I

	<u>1.1</u>	<u>1.2</u>	<u>1.3</u>	<u>1.4</u>	<u>1.5</u>	<u>1.6</u>	<u>1.7</u>	<u>1.8</u>	<u>1.9</u>	<u>1.10</u>	<u>1.11</u>	<u>1.12</u>	<u>1.13</u> <u>(1)</u>	<u>1.13</u> <u>(2)</u>	<u>1.14</u>	<u>1.15</u>	<u>1.16</u>	<u>1.17</u>	<u>1.18</u>	<u>1.19</u>	<u>1.20</u>	<u>1.21</u>	<u>1.22</u>	<u>1.23</u>	<u>1.24</u>
Q1	13- 1- 1994	13- 1- 1994	14- 1- 1994	22- 1- 1994	28- 4- 1994	2-5- 1994	17- 5- 1994	17- 5- 1994	17- 5- 1994	17- 5- 1994	19- 5- 1994	21- 5- 1994	21- 5- 1994	26- 5- 1994	28- 5- 1994	1-6- 1994	15- 6- 1994	26- 7- 1994	13- 8- 1994	29- 9- 1994	29- 9- 1994	10- 11- 1994	12- 11- 1994	18- 11- 1994	
Q2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Q3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Q4																									
Q5	1	1	1	1	1	3	1	4	1	1	1	1	4	4	3	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Q6	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Q7	2	2	3	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Q8	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2
Q9	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1
Q9.1	0	0	0	0	2	0	3	3	2	2	3	0	2	2	0	0	0	2	3	3	3	3	0	0	2
Q9.2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	3	3	1	2	3	3	3	1	1	3	3	3	2	3	3
Q9.3	3	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	3	1	2	0	0	0	0	0	2	2	0
Q10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Q11	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2	2
Q12	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1

Bijlage 3 – Codering van Casus II

	<u>2.1</u>	<u>2.2</u>	<u>2.3</u>	<u>2.4</u>	<u>2.5</u>	<u>2.6</u>	<u>2.7</u>	<u>2.8</u>	<u>2.9</u>	<u>2.10</u>
Q1	28-5-2005	15-6-2007	29-9-2007	29-12-2007	22-4-2010	18-10-2010	1-11-2010	12-12-2011	3-4-2012	28-2-2013
Q2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Q3	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Q4		450	301	941	515	247	251	429	563	406
Q5	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1
Q6	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Q7	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1
Q8	2	2	1	2	1	1	2	1	1	2
Q9	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1
Q9.1	0	0	0	2	2	0	0	0	3	2
Q9.2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	1
Q9.3	1	1	2	0	0	1	1	1	0	0
Q10	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1
Q11	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2
Q12	2	2	1	1	1	1	2	2	1	2

Bijlage 4 – Codering van Casus III

	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	3.8	3.9	3.10	3.11	3.12	3.13	3.14	3.15	3.16	3.17	3.18	3.19	3.20	3.21	3.22	3.23	3.24	3.25	3.26	3.27	3.28	3.29	3.30	3.31	3.32	
Q 1	13-11-2015	13-11-2015	18-11-2015	22-11-2015	13-5-2016	22-12-2016	23-12-2016	29-12-2016	2-2-2017	1-4-2017	1-4-2017	5-4-2017	8-4-2017	3-6-2017	9-6-2017	23-6-2017	24-6-2017	7-7-2017	15-11-2017	30-5-2018	21-12-2018	16-2-2019	1-6-2019	22-7-2019	18-10-2019	20-3-2020	11-3-2021	6-7-2021	16-9-2021	17-9-2021	16-10-2021	28-12-2021	
Q 2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Q 3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Q 4	251	411	479	352	241	272	538	178	272	223	605	253	184	432	350	161	398	253	290	376	550	1150	446	350	452	284	429	332	887	388	1870	900	
Q 5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2		
Q 6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Q 7	2	2	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	
Q 8	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	2	
Q 9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	1	1	2	2	1	1	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	
Q 9.1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	2	1	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	2	2	
Q 9.2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2	1	2	3	2	3	3	2	2	2	2	3	3	1	3	2	1	
Q 9.3	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	3	3	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	
Q 10	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Q 11	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1
Q 12	2	2	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1

Bijlage 5 – Output SPSS

Noot: voor de leesbaarheid zijn alleen het script en de resultaten meegenomen, niet het uitvoeren van het script. Dit zou dubbelop en onleesbaar zijn.

```
Your license will expire in 21 days.
NEW FILE.
DATASET NAME DataSet1 WINDOW=FRONT.

SAVE OUTFILE='\\VUW\Personal$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q7.sav'
/COMPRESSED.
NEW FILE.
DATASET NAME DataSet2 WINDOW=FRONT.

SAVE OUTFILE='\\VUW\Personal$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q8.sav'
/COMPRESSED.
* Encoding: UTF-8.
/* This macro computes Krippendorff's alpha reliability estimate for judgments */.
/* made at any level of measurement, any number of judges, with or */.
/* without missing data. The macro assumes the data file is set up */.
/* in a SPSS data file with judges as the variables and the units being */.
/* judged in the rows. The entries in the data matrix should be */.
/* the coding (quantified or numerically coded for nominal judgments) given */.
/* to the unit in that row by the judge in that column. Once the macro is */.
/* activated (by running the command set below), the syntax is */.
/* */.
/* KALPHA judges = judgelist/level = a/detail = b/boot = z.
/* */.
/* where 'judgelist' is a list of variable names holding the names of the */.
/* judges, 'a' is the level of measurement (1 = nominal, 2 = ordinal, */.
/* 3 = interval, 4 = ratio), 'b' is set to 1 if you desire SPSS to print */.
/* the coincidence and delta matrices, and 'z' is the number of bootstrap */.
/* samples desired for inference; z must be at least 1000 and is truncated to the
*/.
/* lowest 1000 entered (for example, 2300 is truncated to 2000) */.
/* The '/level' and '/detail' and '/boot' subcommands are */.
/* optional and default to 1,0, and 0, respectively, if omitted */.
/* */.
/* Missing data should be represented with a 'period' character */.
/* Units that are not coded by at least one judge are excluded from */.
/* the analysis */.
/* */.
/* This macro is version 4.0, updated with a new bootstrapping algorithm on Dec 18,
2018 */.
/* */.
/* */.
/* Written by Andrew F. Hayes */.
/* http://www.afhayes.com */.

DEFINE kalpha (judges = !charend ('/')/level = !charend('/') !default(1)/detail =
!charend('/') !default(0)/boot = !charend('/') !default(0)/seed=!charend('/')
!default(random)).
PRESERVE.
SET MXLOOP = 900000000.
SET LENGTH = NONE.
SET SEED = !seed.
SET PRINTBACK = OFF.
MATRIX.
get dat/variables = !judges/file = */names = vn/missing = -9999999.
compute btn = !boot.
do if (!boot > 0).
compute btn = trunc(!boot/1000)*1000.
end if.
do if (!boot > 0 and btn = 0).
```



```

    print/title = "Number of bootstraps must be at least 1000.".
end if.
compute btprob = 0.

/* FIRST WE CREATE THE DATA FILE EXCLUDING OBJECTS WITH ONLY ONE JUDGMENT */.
/* THAT DATA FILE IS HELD IN DAT AND DAT3 */.

compute rw = 1.
loop i = 1 to nrow(dat).
  compute good = 0.
  loop j = 1 to ncol(dat).
    do if (dat(i,j) = -9999999).
      compute good = good + 1.
    end if.
  end loop.
  do if (good > 1).
    compute dat(rw,:) = dat(i,:).
    compute rw = rw+1.
  end if.
end loop.
compute dat = dat(1:(rw-1),:).
compute nj = ncol(dat).
compute nobj = nrow(dat).
compute dat3 = dat.

/* NOW WE CREATE A SINGLE COLUMN OF DATA TO FIGURE OUT HOW MANY */.
/* UNIQUE JUDGMENTS ARE MADE, AND WE SORT IT */.

compute m = reshape(t(dat), (nobj*nj), 1).
compute allm = nobj*nj.
compute j = 0.
loop i = 1 to nrow(m).
  do if m(i,1) = -9999999.
    compute j = j + 1.
    compute m(j,:) = m(i,:).
  end if.
end loop.
compute m = m(1:j,1).
compute mss = nrow(m).
compute mss = allm-mss.
compute mtmp = m.
compute mtmp(GRADE(m)) = m.
compute m = mtmp.
compute m2 = make(nrow(m), 1, m(1,1)).
compute yass = csum((m = m2))/nrow(m).

do if (yass = 1).
  compute des = design(m).
  compute uniq = ncol(des).
  compute coinc = make(uniq, uniq, 0).
  compute delta = coinc.
  compute map = make(uniq, 1, 0).
  loop i = 1 to nrow(m).
    loop j = 1 to uniq.
      do if (des(i,j) = 1).
        compute map(j,1) = m(i,1).
      end if.
    end loop.
  end loop.
  loop i = 1 to nobj.
    loop j = 1 to nj.
      do if dat(i,j) = -9999999.
        loop k = 1 to uniq.
          do if dat(i,j) = map(k,1).
            compute dat(i,j) = k.
            BREAK.
          end if.
        end loop.
      end loop.
    end loop.
  end loop.
end if.

```

```

        end if.
    end loop.
end loop.
compute datms = (dat -9999999).
compute mu = rsum(datms).
compute nprs = csum(mu*(mu-1))*0.5.
compute btalp = make((btn+1),1,-999).

/* THIS CONSTRUCTS THE COINCIDENCE MATRIX FROM THE MATRIX DATA */.

loop k = 1 to nobj.
    compute temp = make(uniq, uniq, 0).
    loop i = 1 to nj.
        loop j = 1 to nj.
            do if (dat(k,i) -9999999 AND dat(k,j) -9999999 AND i j).
                compute temp(dat(k,i),dat(k,j)) = temp(dat(k,i),dat(k,j)) + (1/(mu(k,1)-
1)).
            end if.
        end loop.
    end loop.
    compute coinc = coinc + temp.
end loop.
compute q = reshape(coinc, (nrow(coinc)*ncol(coinc)), 1).
compute q = csum(q > 0).
compute nc = rsum(coinc).
compute n = csum(nc).
compute coinct = coinc.
compute dmat = diag(coinc).
compute nzero = csum(dmat > 0).
compute bootm = nprs.
compute nx = (dmat/n)**bootm.
compute nx=rnd(btn*csum(nx)).
compute numone = 0.

/* THIS CONSTRUCTS THE EXPECTED MATRIX */.

compute expect = coinc.
loop i = 1 to uniq.
    loop j = 1 to uniq.
        do if (i = j).
            compute expect(i,j)=nc(i,1)*(nc(j,1)-1)/(n-1).
        else if (i j).
            compute expect(i,j)=nc(i,1)*nc(j,1)/(n-1).
        end if.
    end loop.
end loop.

loop z = 1 to (btn + 1).

/* HERE IS WHERE WE START DOING THE BOOTSTRAPPING */.
do if (z > 1).
    compute btalp(z,1)=1.
    compute rchfirst=-1.
    loop u = 1 to nobj.
        compute muloop=(mu(u,1)*(mu(u,1)-1))/2.
        loop ppp= 1 to muloop.
            compute rchoose=trunc(uniform(1,1)*nprs)+1.
            do if (ppp = 2 and rchfirst=rchoose).
                compute rchoose=trunc(uniform(1,1)*nprs)+1.
            end if.
            compute rchfirst=rchoose.
            compute btalp(z,1)=btalp(z,1)-(er(rchoose,1)/(mu(u,1)-1)).
        end loop.
    end loop.
end loop.

```

```

do if (btalp(z,1) = -1).
  compute btalp(z,1)=-1.
end if.
end if.

do if (z = 1).
do if (!level = 2).
  compute delta = make(uniq,uniq,0).
  loop i = 1 to uniq.
    loop j = i to uniq.
      do if (i < j).
        compute delta(i,j) = (csum(nc(i:j,1))-(nc(i,1)/2)-(nc(j,1)/2))**2.
        compute delta(j,i) = delta(i,j).
      end if.
    end loop.
  end loop.
  compute v = {"Ordinal"}.
  do if (z = 1).
    compute deltat = delta.
  end if.
end if.

do if (!level = 1).
  compute delta = 1-ident(uniq).
  compute v = {"Nominal"}.
  compute deltat = delta.
end if.

do if (!level = 3).
  loop i = 1 to uniq.
    loop j = i to uniq.
      do if (i < j).
        compute delta(i,j) = (map(i,1)-map(j,1))**2.
        compute delta(j,i) = delta(i,j).
      end if.
    end loop.
  end loop.
  compute v = {"Interval"}.
  compute deltat = delta.
end if.

do if (!level = 4).
  loop i = 1 to uniq.
    loop j = i to uniq.
      do if (i < j).
        compute delta(i,j) = ((map(i,1)-map(j,1))/(map(i,1)+map(j,1)))**2.
        compute delta(j,i) = delta(i,j).
      end if.
    end loop.
  end loop.
  compute v = {"Ratio"}.
  compute deltat = delta.
end if.

compute num = csum(rsum(delta*&coinc)).
compute den = csum(rsum(delta*&expect)).
do if (den > 0).
  compute alp = 1-(num/den).
  compute btalp(1,1)=alp.
  compute expdis=csum(rsum((expect*&delta)))/n.
end if.

```

```

/* this is new */.
compute er=make(nprs,3,0).
compute cnt=0.
loop k = 1 to nrow(dat).
  loop i = 1 to (ncol(dat)-1).
    loop j = (i+1) to ncol(dat).
      compute v1=dat(k,i).
      compute v2=dat(k,j).
      do if (v1 < -9999999 and v2 < -9999999).

```

```

        compute cnt=cnt+1.
        compute er(cnt,1:2)={v1,v2}.
        compute er(cnt,3)=delta(v1,v2).
    end if.
end loop.
end loop.
end loop.
compute er=er(:,3).
loop i = 1 to nprs.
    compute er(i,1)=(2*er(i,1))/(expdis*csum(mu)).
end loop.
end if.

end loop.
compute alpfirst = btalp(1,1).

/* NOW WE CALCULATE CI AND P(Q) FROM BOOTSTRAPPING */.
do if (btn > 0).
    compute btalp=btalp(2:nrow(btalp),1).

/* NOW WE SORT THE BOOTSTRAP ESTIMATES */.

    compute btalptmp = btalp.
    compute btalptmp(GRADE(btalp)) = btalp.
    compute btalp = btalptmp.
    compute btalp = btalp(1:nrow(btalp),1).
    compute mn = csum(btalp)/btn.
    compute low95 = trunc(.025*btn).
    compute high95 = trunc(.975*btn)+1.
    compute low95 = btalp(low95,1).
    compute high95 = btalp(high95,1).
    compute median = btalp(0.50*btn).
    compute q = {.9, 0; .8, 0; .7, 0; 0.67, 0; .6, 0; .5, 0}.
    loop i = 1 to 6.
        compute qcomp = (btalp q(i,1)).
        compute qcomp = csum(qcomp)/btn.
        compute q(i,2)=qcomp.
    end loop.
end if.
do if (btalp(1,1) = -999).
    compute btprob = 1.
end if.

print/title = "Krippendorff's Alpha Reliability Estimate".
do if (btn = 0 or btprob = 1).
    compute res = {alpfirst, nobj, nj, nprs}.
    compute lab = {"Alpha", "Units", "Obsrvrs", "Pairs"}.
end if.
do if (btn > 0 and btprob = 0).
    compute res = {alpfirst, low95, high95, nobj, nj, nprs}.
    compute lab = {"Alpha", "LL95%CI", "UL95%CI", "Units", "Observers", "Pairs"}.
end if.
print res/title = " /rnames = v/cnames = lab/format = F10.4.
do if (btn > 0 and btprob = 0).
    print q/title = "Probability (q) of failure to achieve an alpha of at least
alphamin:"/clabels = "alphamin" "q"/format = F10.4.
    print btn/title = "Number of bootstrap samples:".
end if.
print vn/title = "Judges used in these computations:"/format = a8.
do if (!detail = 1).
    print/title = "=====".
    print coinct/title = "Observed Coincidence Matrix"/format = F9.2.
    print expect/title = "Expected Coincidence Matrix"/format = F9.2.
    print deltat/title = "Delta Matrix"/format F9.2.
    compute tmap = t(map).
    print tmap/title "Rows and columns correspond to following unit values"/format
= F9.2.
end if.

```

```

else.
  print/title = "ERROR: Input Reliability Data Matrix Exhibits No Variation.".
end if.
do if (btprob = 1).
  print/title = "A problem was encountered when bootstrapping, so these results are
not printed".
end if.
print/title = "Examine output for SPSS errors and do not interpret if any are
found".
END MATRIX.
RESTORE.
!ENDDDEFINE.
DATASET CLOSE DataSet1.
kalpha judges = codering validering/level = 1/detail = 0/boot = 10000.

```

```

kalpha judges = codering validering/level = 1/detail = 0/boot = 10000.

```

Matrix

Run MATRIX procedure:

Krippendorff's Alpha Reliability Estimate

	Alpha	LL95%CI	UL95%CI	Units	Observrs	Pairs
Nominal	,7024	,2560	1,0000	13,0000	2,0000	13,0000

Probability (q) of failure to achieve an alpha of at least alphamin:

alphamin	q
,9000	,8897
,8000	,6269
,7000	,3296
,6700	,3296
,6000	,3296
,5000	,1284

Number of bootstrap samples:
10000

Judges used in these computations:
Codering Valideri

Examine output for SPSS errors and do not interpret if any are found

----- END MATRIX -----

NEW FILE.

DATASET NAME DataSet3 WINDOW=FRONT.

SAVE OUTFILE='\\VUW\Personal\$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q9.sav'
/COMPRESSED.

kalpha judges = codering validering/level = 1/detail = 0/boot = 10000.

Matrix

Run MATRIX procedure:

Krippendorff's Alpha Reliability Estimate

	Alpha	LL95%CI	UL95%CI	Units	Observrs	Pairs
--	-------	---------	---------	-------	----------	-------

Nominal ,5455 ,0909 1,0000 13,0000 2,0000 13,0000

Probability (q) of failure to achieve an alpha of at least alphamin:

alphamin	q
,9000	,9654
,8000	,8342
,7000	,8342
,6700	,6082
,6000	,6082
,5000	,3528

Number of bootstrap samples:
10000

Judges used in these computations:
Codering Valideri

Examine output for SPSS errors and do not interpret if any are found

----- END MATRIX -----

GET

FILE='\\VUW\Personal\$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q7.sav'.
DATASET NAME DataSet4 WINDOW=FRONT.
kalpha judges = codering validering/level = 1/detail = 0/boot = 10000.

Matrix

[DataSet4] \\VUW\Personal\$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q7.sav

Run MATRIX procedure:

Krippendorff's Alpha Reliability Estimate

	Alpha	LL95%CI	UL95%CI	Units	Observrvs	Pairs
Nominal	1,0000	1,0000	1,0000	13,0000	2,0000	13,0000

Probability (q) of failure to achieve an alpha of at least alphamin:

alphamin	q
,9000	,0000
,8000	,0000
,7000	,0000
,6700	,0000
,6000	,0000
,5000	,0000

Number of bootstrap samples:
10000

Judges used in these computations:
Codering Valideri

Examine output for SPSS errors and do not interpret if any are found

----- END MATRIX -----

DATASET ACTIVATE DataSet2.
DATASET CLOSE DataSet4.
DATASET ACTIVATE DataSet3.
NEW FILE.
DATASET NAME DataSet5 WINDOW=FRONT.

```

DATASET ACTIVATE DataSet2.
DATASET ACTIVATE DataSet2.

SAVE OUTFILE='\\VUW\Personal$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q8.sav'
/COMPRESSED.
DATASET ACTIVATE DataSet3.
DATASET CLOSE DataSet2.
DATASET ACTIVATE DataSet3.

SAVE OUTFILE='\\VUW\Personal$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q9.sav'
/COMPRESSED.
DATASET ACTIVATE DataSet5.
DATASET CLOSE DataSet3.

SAVE OUTFILE='\\VUW\Personal$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q10.sav'
/COMPRESSED.
kalpha judges = codering validering/level = 1/detail = 0/boot = 10000.

```

Matrix

```
[DataSet5] \\VUW\Personal$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q10.sav
```

Run MATRIX procedure:

Krippendorff's Alpha Reliability Estimate

	Alpha	LL95%CI	UL95%CI	Units	Observrs	Pairs
Nominal	,8366	,5098	1,0000	13,0000	2,0000	13,0000

Probability (q) of failure to achieve an alpha of at least alphamin:

alphamin	q
,9000	,6468
,8000	,2633
,7000	,2633
,6700	,0713
,6000	,0713
,5000	,0142

Number of bootstrap samples:
10000

Judges used in these computations:
Codering Valideri

Examine output for SPSS errors and do not interpret if any are found

----- END MATRIX -----

```

DATASET ACTIVATE DataSet5.

SAVE OUTFILE='\\VUW\Personal$\Homes\20\STUDENTNUMMER\My Documents\Q10.sav'
/COMPRESSED.
NEW FILE.
DATASET NAME DataSet6 WINDOW=FRONT.
DATASET ACTIVATE DataSet6.
DATASET CLOSE DataSet5.
kalpha judges = codering validering/level = 1/detail = 0/boot = 10000.

```

Matrix

Run MATRIX procedure:

Krippendorff's Alpha Reliability Estimate

	Alpha	LL95%CI	UL95%CI	Units	Observrs	Pairs
Nominal	,8521	,5562	1,0000	13,0000	2,0000	13,0000

Probability (q) of failure to achieve an alpha of at least alphamin:

alphamin	q
,9000	,6489
,8000	,2663
,7000	,0702
,6700	,0702
,6000	,0702
,5000	,0118

Number of bootstrap samples:
10000

Judges used in these computations:
Codering Valideri

Examine output for SPSS errors and do not interpret if any are found

----- END MATRIX -----

kalpha judges = codering validering/level = 1/detail = 0/boot = 10000.

Matrix

Run MATRIX procedure:

Krippendorff's Alpha Reliability Estimate

	Alpha	LL95%CI	UL95%CI	Units	Observrs	Pairs
Nominal	,6875	,2188	1,0000	13,0000	2,0000	13,0000

Probability (q) of failure to achieve an alpha of at least alphamin:

alphamin	q
,9000	,8813
,8000	,6123
,7000	,6123
,6700	,3244
,6000	,3244
,5000	,1282

Number of bootstrap samples:
10000

Judges used in these computations:
Codering Valideri

Examine output for SPSS errors and do not interpret if any are found

----- END MATRIX -----